LEX SPECIALIS: LEGALIZACIJA DIVLJE GRADNJE

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 DIN

01253
9 770353 802002

VREME

broj 1265
2. april 2015.

INTERVJU: ĐORĐE VUKADINOVIĆ

VLADAVINA OBMANE, LAŽI I MANIPULACIJE

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

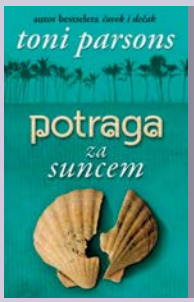
OBRADA: Marjana Hrašovec

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

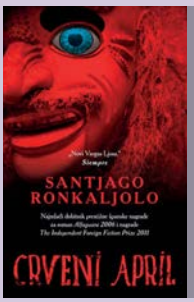
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 20. marta do 17. aprila 2015.

Toni Parsons
POTRAGA ZA SUNCEM

Roman Tonija Parsonsa o porodici koja beži iz velikog grada i kreće da nađe raj na jednom tropskom ostrvu. Priča o potrazi za srećom i ceni koju za nju treba platiti

Santjago Ronkaljolo
CRVENI APRIL

U peruanskom gradiću vladaju nasilje i korupcija, izborne mahinacije, bahatost bogatih i nemoć obespravljenih. Krvav detektivski roman mlade latinoameričke literarne zvezde, koga nazivaju "novim Vargasom Ljosom"

Elmor Lenard
GIVENSOVA PRAVDA

Triler o trgovini ljudskim organima sa šerifom Rejlenom Givensom u glavnoj ulozi. Napeta, crnohumorna i puna rafalnih dijaloga knjiga najvećeg američkog pisca krimića, najbolje Lenardovo delo u ovom veku

Andreas Pitler
INSPEKTOR BRONŠTAJN I SLUČAJ UBIJENOG NACISTE

Izvrstan krimić s radnjom smeštenom u Beč 1938. u vreme anšlusa, s mračnom atmosferom poslednjih časova nezavisne Austrije

Filip Sington
AJNŠTAJNOVA DEVOJKA

Knjiga o Ajnštajnu i Milevi Marić, uzbudljiv istorijsko-biografski triler i dirljiv ljubavni roman s radnjom koja se odvija na potezu Berlin-Cirih-Novi Sad

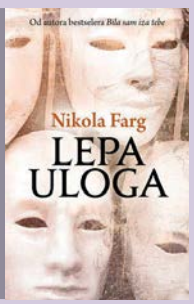
Martin Ejmis
LONDONSKA POLJA

Najambiciozniji, najoštroumniji i najpromišljeniji Ejmisov roman, istovremeno istinita ljubavna priča, priča o ubistvu i triler pun humora, seksa i blistavog jezika

Nikola Farg
LEPA ULOGA

Roman o licu i naličju evropskog i američkog šou biznisa i sveta savremene filmske industrije. Uzbudljivo, dovitljivo, lepršavo, u isti mah tabloidno i filozofsko štivo

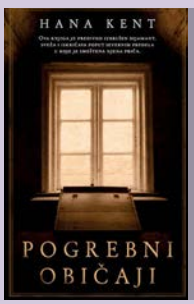
Peni Vinćenci
NIKAD BOLJE

Lančani sudar na auto-putu u trenu menja sudbine njegovih aktera - svetovi jednih se ruše, tajne drugih se rađaju, neke ljubavne veze se okončavaju a neke započinju. Roman jedne od najpopularnijih britanskih spisateljica

Džozef O Konor
SLAPOVI SPASENJA

Priča o Američkom građanskom ratu i irskim doseljenicima, čiji su junaci revolucionar, crna robinja, latino pesnikinja i jedan zaljubljeni kartograf. Bob Geldof je ovu knjigu nazvao "modernim remek-delom"

Hana Kent
POGREBNI OBIČAJI

Fascinantan roman o poslednjoj osuđenici na smrt na Islandu, zasnovan na istinitom događaju i pisan majstorskim stilom, dirljiva priča o ličnoj slobodi i prilikama u ovoj čudesnoj ostrvskoj zemlji u prvoj polovini XIX veka

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. "BIG" (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjžare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

VREME

BROJ 1265
2. april 2015.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Ana Aleksić

redakcija
Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Ovo izdanje je oditovano od strane ABC Srbija

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

04 Zoom: Crno nam se piše

06 Beograd na vodi: Lex specialis

09 Nesreća helikoptera kod Surčina: Čekajući izveštaje

10 Intervju: Đorđe Vukadinović

17 Nuspojave: Dripačka mera poretka

18 Lični stav: Kad botovi prolaze kroz grad

20 Intervju: Slobodan Rosić

23 Slučaj Barbalić: Anatomija ljudske sramote

24 Zumiranje 13: Sećanje na Stojana Cerovića

27 Vreme uspeha

34 Lisica i ždral: Kadgod i sade

KULTURA

35 Intervju: Žikica Simić

40 Sasvim lično: "Crno-bijeli svijet"

42 30 godina Moderne galerije Valjevo: Antologija neobičnog

44 Izložba: Rendered History

45 TV manijak: Nove mantre

SVET

46 Let 4U 9525: Smrt u Alpima

54 Jemen: Još jedan rat na Bliskom istoku

MOZAIK

56 Politička klima: Šta je voda donela

58 Prilog kulturi sećanja (2): Povodom 200. godišnjice Drugog srpskog ustanka

62 Vreme uživanja: Sama

Astroturfing, kod nas poznat kao "botovanje", prisutan je još od antičkih vremena, bar ako je suditi prema Šekspirovoj interpretaciji: u drami "Julije Cezar" postoji scena u kojoj Kasije piše "pisma iz naroda" protiv Cezarove vlasti

PIŠE: MIHAILO TEŠIĆ

"Danas sam slušao jedan bluz album i tamo čovek lepo kaže – bluz ti omogućava da se osetiš kao da imaš milion dolara, a nemaš ništa. E, to ti je otprilike i suština popularne kulture. Kao što neko reče: ona ti omogućava da se vratiš kući"

PIŠE: DRAGAN AMBROZIĆ

Francuski i nemački istražitelji kao da više nemaju dileme: za samo 48 sati su utvrdili da je kopilot Džermanvingsovog aviona, navodno psihički poremećen, namerno srušio letelicu u Alpe. Još traje potraga za drugom crnom kutijom i za delovima tela 144 putnika i šest članova posade

PIŠE: NEMANJA RUJEVIĆ

Na naslovnoj strani: Đorđe Vukadinović
Foto: Marko Rupena

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Crno nam se piše: Nije toliki problem što Hag traži Šešelja, već što Vučić tvrdi da je Vulin pametniji od njega

Mora da su oni sa Zapada koji su zdušno podržavali Vučića, oni do ponedeljničkog prepodneva, poslovali s falsifikovanom ličnom kartom, a onda smo ih otkrili. Nije Kirbi onaj Kirbi, nego je to neki mangup s lažnim identitetom

Hajde da pokušamo da se dogovorimo oko elementarnih stvari. Da li smo mi, kako je tvrđeno do ponedeljka ujutro, lideri u regionu i da nikad nismo bolje stajali na "svetskim političkim kartama", da li smo zemlja koja nikad nije imala veći ugled na onom imaginarnom političkom Zapadu, da li smo mi, nema tome nekoliko dana, potpisali sporazum s NATO-om o najvišem obliku organizacionog ustrojstva u okviru Partnerstva za mir, da li je Aleksandar Vučić oličenje te politike, da li naš premijer ima podršku svake šuše sa zapadne strane naše pretpolitičke svesti... ili je sve obrnuto?

Dakle, do ponedeljka oko 11 časova pre podne sve je bilo kako Bog zapoveda, premijer i vođa Srba bio je najbolji, a već od podneva tog mitskog dana, kada se zatražilo od građana da promene percepciju u odnosu na zapadnu stranu sveta, ovi ispadoše đavoli koji bi da smrse konce Srbiji, vladi i Aleksandru Vučiću lično. Mora da su oni prethodni, oni do ponedeljničkog prepodneva, poslovali s falsifikovanom ličnom kartom, a onda smo ih otkrili. Nije Kirbi onaj Kirbi, nego je to neki mangup s lažnim identitetom.

Ispada da oni što su nas do ponedeljka podržavali, sad ruše temelje Vučićevog "novog zaveta" i gotovo da nam preti neki biblijski preokret, preumljenje, dug i opasan put preko naglo presahlog Crvenog mora u potomačku zemlju prave vere gde ćemo biti svoj na svome, a tom Zapadu ćemo pokazati srednji prst.

Ništa od toga. Vučićeva politička karijera, a ne trenutni rejting, u najvećoj meri zavisi od podrške zapadnih sila i ova kuknjava oko odluke Žalbenog veća Haškog tribunala razumljiv je manevar u igri održanja ugroženog rejtinga. Da je taj Haški sud pravi cirkus nije sporno. Većih mundosa i prodavaca lažnih štofova majka odavno nije videla: Evo vam ga Vojislav Šešelj besplatno, a sad nam ga vratite po paprenoj ceni.

Haški sud, sud na izdisaju, gotovo dve decenije je brisao i pisao po srpskoj političkoj mapi i zbilja je vreme da mu neko pokaže već pominjani "srednji prst", ali mi se nešto čini da to neće biti Aleksandar Vučić, mada je ljudski jako teško policijski ispratiti čoveka u Hag gde si ga prvi put ispratio u suzama, s trubama i pečenjem.

Pretpostavljam da bi Vučić imao većinsku podršku u odluci da Šešelju prepusti izbor oko očekivanog poziva sudskog veća da se ponovo ukaže pred licem Tribunala i ako je tačno da mu je Angela najbolja drugarica i da je sa svima ostali-

Foto: Marija Janković

ma kao prst i nokat, dakle blizak, ne bi trebalo da ima većih problema s nekom formalnom obavezom Srbije da postupa po nalozima već kompromitovanog suda. Sad je trenutak da pokaže koliki je lider u skoku udalj, skoku uvis, bacanju kamena s ramena i drugim atletskim disciplinama svetske političke zajebancije.

Premijer je na sednici Predsedništva matične stranke, Srpske napredne stranke, kazao da Vlada čeka da vidi šta je Žalbeno veće Haškog tribunala zaključilo da bi videla šta traže, i dodao: "Sećate se da su ga oni spakovali i poslali nam ga. Prvo su tražili da ga špijuniramo, da vidimo gde će da jede, da spava... Mi smo rekli da pristajemo na sve ono što se oni dogovore sa gospodinom Šešeljem. On to nije prihvatio, pa su ga pustili bez ikakvih uslova, osim da ne sme da ima pasoš. I on nema pasoš. Sad ćemo da vidimo šta je to novo što od nas traže."

Lider naprednjaka je ponovio da je cilj odluke Haškog tribunala da se Šešelj privremeno pusti na slobodu bio rušenje rejtinga Vlade Srbije i Srpske napredne stranke. Vučić je kazao da je samo Aleksandar Vulin pogodio šta se zbiva i dodao: "Samo je Vulin shvatio da su imali za cilj rušenje Vlade i njenog rejtinga i SNS-a i ništa više. Ne znam kako je on to pogodio, ali je pogodio. Ili je imao neku informaciju koju ja nisam, ili je pametniji od mene, ne znam." Na pitanje novinara ko su "oni", Vučić je odgovorio: "Mislim na Hag i njihove pomagače, a nisam pametan da kažem ko su oni. Eto, priznajem."

Šta je, dakle, Vučić priznao. Da je Aleksandar Vulin pametniji od njega, što će Vulin, koliko ga znamo, već sutra da demantuje čim se otrezni od ove pohvale. Vulinova pamet je "pogađačka" ("Ne znam kako je on to pogodio"), ali to dobro odslikava srpsku politiku generalno – uplatiš sportsku kladionicu pa ako "Everton" igra nerešeno, eto tebi sto pedeset dinara na uloženu stotku, a koga briga ako izgubi ili pobedi.

Koliko će da traje ova kuknjava oko "Haga i njegovih pomagača", kao da je to neka sila koja determiniše odnose u međunarodnoj zajednici? Može da traje vrlo dugo ako Vučić izmeri da mu pozivanje na ponos, moral i interese Srbije donosi korist u javnom mnjenju, a može da splasne već krajem ove nedelje ako se pokaže lukrativnijim neko priznanje sa zapadne strane. Ima sto načina da se odlaže izručenje Vojislava Šešelja i samo jedan način da Vučić održi visok, a ipak padajući rejting.

Da povuče izjavu da je Vulin pametniji od njega. ¶

LEGALIZACIJA DIVLJE

Ustav i zakoni su jasni. Uz sumnje zašto se za račun privatnih investitora donosi *lex specialis*, kojih u Predlogu spomenutog zakona nema, nudi se odgovor samovoljno vladajućih: sve je to moguće, budući da je Vlada "ovaj projekat utvrdila kao projekat od posebnog značaja za Republiku Srbiju", kao i da je njime previdela da se za ekspropriranu nepokretnost određuje njena tržišna vrednost

Nije prvoaprilska šala: u četvrtak, 2. aprila, poslanici Skupštine Srbije razmatrat će Prijedlog zakona – sad ide potpuni dugački tekst – o utvrđivanju javnog interesa i posebnim postupcima eksproprijacije i izdavanja građevinske dozvole radi realizacije projekta "Beograd na vodi".

Prije toga, najavljeno je da će taj zakon biti na dnevnom redu po hitnom postupku. Potom, istoga dana kad je objavljen evropski izvještaj o napretku Srbije na putu ka Evropskoj uniji, u kojem se kritiziralo donošenje većine zakona po hitnom postupku u parlamentu, Vlada Srbije je odlučila da iz hitne procedure ipak povuče tzv. *lex specialis* o "Beogradu na vodi". S obzirom na to da je u redovnom postupku potrebno da prijedlog zakona u Skupštini Srbije bude 15 dana prije nego što ga se stavi na dnevni red, kako je za "Vreme" objasnila Gordana Čomić, članica Demokratske stranke i jedna od rijetkih – po priznanju čak naprednjačkih i ostalih zastupnika – poznavalaca procedure, tek sad se može taj zakonski prijedlog staviti na dnevni red.

ISKLJUČIVA VOLJA VLADE SRBIJE

Riječ je, pojednostavljeno da kažemo, o zakonu koji bi trebao regulirati eksproprijaciju zemljišta na kojem bi se trebao graditi sporni kompleks "Beograda na vodi", u samom centru grada. Postojeći propisi predviđaju da se eksproprijacija zemljišta može provesti samo za objekte koji su od javnog interesa, dakle iz oblasti obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, kulture, vodoprivrede, sporta, prometne, energetske i komunalne infrastrukture, državnih organa..., kao i za izgradnju stanova kojima se rješavaju potrebe socijalno ugroženih osoba (takve su već raseljene u nekoliko prošlih mjeseci). Svakako nisu predviđeni poslovni i stambeni objekti, kao ni objekti namijenjeni turizmu i ugostiteljstvu, iako je to već izigrano izgradnjom montažnog restorana na samoj obali Save koji je proglašen objektom namijenjenom navodnoj informativnoj funkciji projekta "Beograd na vodi". Onoga čiji se legitimitet

GRADNJE

foto FoNet

MAKETA POLITIČKE VOLJE: Aleksandar Vučić i Siniša Mali

pokušava stvoriti tabloidnom vješću da se tamo pojavio Novak Đoković na večeri, najvjerojatnije neobaviješten o tome gdje je zašao.

Ustav i zakoni su jasni. Uz dvojbe zašto se za račun privatnih investitora donosi *lex specialis*, kojih u Prijedlogu spomenutog zakona nema, nudi se odgovor samovoljno vladajućih: sve je to moguće, budući da je Vlada "ovaj projekat utvrdila kao projekat od posebnog značaja za Republiku Srbiju", kao i da je njime previdjela da se za ekspropriranu nepokretnost određuje njena tržišna vrijednost.

Uz sve to, kako mnogi upozoravaju, ništa nije riješeno: niti to koliko zemljište vrijedi, niti to kako će se rješavati buduća pitanja restitucije, jer i u ovom slučaju ima ponešto onih kojima je njihovo vlasništvo davnih godina oduzeto. Zašto oni ne bi mogli, ako je to u ovom trenutku fizički moguće, doći do vlasništva nad svojim zemljištem? Zašto oni ne bi – umjesto bilo koga, pa i arapskih partnera – izgradili neki kulturni sadržaj, za kojega je aktualna samovoljna vlast odredila da će u cijeloj priči kula – tržni centar – kafanče, imati do jedan posto površine?

Ne bi trebalo dvojiti da će naprednjačka glasačka mašinerija u parlamentu izglasati predložene promjene, koje će pogodovati baš premijeru prijateljskom arapskom partneru koji je obećao i novac kojega još nismo vidjeli i izgradnju kule visoke 220 metara, tržnog centra i (po maksimalnom projektu) 13 tisuća stanova. Dio njih se već "prodaje": sam gradonačelnik Beograda Siniša Mali se pohvalio da je interesovanje građana iznimno veliko, ne obaziruć se na to da se cijela stvar odvijala preko interneta i da nije smio potcijeniti srpski (a i regionalni) humor, kad su neki kupujući virtualno i dva-tri virtualna i fiktivna stana, u virtualnim kulama, zapitali i to da li će moći da, na primjer, zastakle terasu. Sa sve "ružom vjetrova", koja će – kako je u "Vremenu" nedavno, u intervjuu, rekao arhitekt Bojan Kovačević, utjecati na život eventualnih kupaca skupih stanova u savskoj kuli.

Akademija arhitekture Srbije (AAS), najreprezentativnije udruženje arhitektonske struke u Srbiji, u svojoj deklaraciji, koju je jedva koji medij u Srbiji objavio, kaže da aktualni prostorni plan za "Beograd na vodi" zapravo legalizira "najveću divlju gradnju na svijetu". Kažu: "Plan je bio predmet fingiranog, farsičnog javnog uvida. Analiza plana i ogroman broj pristiglih ozbiljnih primedbi ukazali su da je njegova realizacija na ovom prostoru sasvim neodrživa, po svakom aspektu. AAS još jednom skreće pažnju na nejasnoću ko je, kako i zašto prepustio inostranim partnerima da donose odluke koje se u Srbiji samo poslušnički razrađuju."

REČ STRUKE

Arhitekti kažu i ovo, što se odnosi na sve probleme kojima je kruna politički *lex specialis*: "Stručnjaci nekad veoma poštovanog Urbanističkog zavoda Beograda primorani su da po jednoj maketi, za dva meseca, urade nakaradan, isfabrikovan, profesionalno apsolutno neprihvatljiv i nepopravljiv plan i time prekrše sve etičke norme i profesionalne standarde. Plan u kojem nema nijednog kreativno zasnovanog urbanog prostora, niti jedne urbane ugodnosti koja bi mu privukla mase pešaka, građana, a kojima bi ovaj deo grada morao biti namenjen. Do danas se u tumačenju ideja "Beograda na vodi" nije pojavio nijedan stručnjak vrhunskog kredibiliteta kao zastupnik te ideje. Sve rade anonimne »

MESTO ZA GRAD U GRADU: Promotivni objekat Beograda na vodi
foto M. Milenković

ličnosti, obrađivači, po nalozima iz političkih struktura ili iz inostranstva."

Na probleme sa predloženim *lex specialisom* upozoravaju i druge profesije, pa tako Pokret Bolja advokatura (to su advokati koji su u protestu advokata htjeli ići dalje, tvrdeći da ono na što se pristalo ide direktno protiv Ustava Srbije) u svojoj inicijativi da se od tog prijedloga odustane podnijetoj Skupštini Srbije, navodi: "Usvajanjem predloženog zakona stvorila bi se mogućnost oduzimanja imovine jednih lica (bez obzira na plaćanje naknade u visini tržišne cene predviđene Zakonom o eksproprijaciji) u korist drugih lica i države, a u cilju ostvarivanja ekonomske koristi, profita, za ta druga lica u čiju korist se vrši eksproprijacija, odnosno oduzimanje imovine. Kako u ovom slučaju eksproprijacija nije praćena istovremeno javnim interesom izgradnje objekata za opštu upotrebu, takav postupak je neopravdan i neustavan", te dodaje da ekonomska korist koju bi imala država od tog projekta ne može biti osnov za narušavanje osnovnog duha i principa ustanovljenih Ustavom i međunarodnim pravom o nepovredivosti prava vlasništva.

Tu je i Transparentnost Srbija svojim konkretnim primjedbama na predložene odredbe *lex specialisa*, s načelnim stavom da, u skladu s odredbama Ustava Srbije o jedinstvu pravnog poretka zemlje i pravnoe prirode zakona, kao općih pravnih akata, koji se odnose na neograničeni broj slučajeva u budućnosti, ukazala na to da "nije ispravan pristup niti dobra praksa, po bilo kojem pitanju i u bilo kojoj oblasti, da se predlažu i usvajaju akti u formi zakona koji će urediti odnose samo u jednoj konkretnoj situaciji".

ZAZIDANI GRAD

Ovaj *lex specialis* se, naime, donosi samo za jednog (potencijalnog i konkretnog) investitora, ne i za druge; drugima se kaže da za njih vrijede opći propisi, a ne ovi izvanredni i "specijalni". Može se krenuti od Miroslava Miškovića (tržni centar), Milana Beka (projekt na prostoru Luke Beograd), pa sve do Bogoljuba Karića koji nam – zahvaljujući promjeni političke klime i bespoštednoj borbi protiv korupcije naprednjaka i premijera Aleksandra Vučića – ponovo, bar preko TV-ekrana, ako ne već preko članova porodice koja sjedi o našem trošku u parlamentu na SNS-listi, ulazi u domove.

Ima još nešto vrlo sporno u Prijedlogu zakona kojim se mijenja institut javnog interesa i eksproprijacije: to su "finansijska sredstva potrebna za sprovođenje tog zakona". Kažu predlagači, Vlada Srbije, da su za provođenje tog zakona "potrebna dodatna finansijska sredstva iz budžeta". Odakle, nije poznato. Usput, ova naprednjačka vlast je u (samo) konkretnom slučaju i u tom smislu, u smislu priznanja da će nam još neki dinar oteti iz osiromašenih poresko-obveznićkih džepova, pošteneija; bar su priznali da će nam neke novce oteti za arapsko-srpski "zazidani grad" (arh. Bojan Kovačević). No, sve to trebamo tek izračunati: da bismo dobili tih nekih tri milijarde arapskih eura, moramo uložiti manje ili više (posve svejedno) vlastiti novac od siromašnog naroda u sve prethodne radove, a da vlast koja je projekt smislila neće ni da čuje niti glas arhitektonske struke, niti ekonomista ili pravnika, niti glas šire javnosti, građana koji plaćaju poreze da bi se neki bahatili budućim stanovima u budućim nakaradnim staklenim kulama, u koje – tko to reče? – prosječni građanin Beograda i Srbije ni nogu neće staviti.

Te stanove, nepostojeće i fiktivne, inače, preko interneta je prodavala kompanija čiji je osnivački kapital (imaju podaci u Agenciji za privredne registre) cijelih 100 (sto) srpskih dinara. Dakle, manje od jednog eura...

Pokret Bolja advokatura u svojoj inicijativi kaže: "Mi, potpisani advokati, zbog svega navedenog, u ime pokreta 'Bolja advokatura', predlažemo, dok ne bude kasno, da se preispitaju već donete odluke za projekat 'Beograd na vodi' i zaključeni ugovori, da se isti dostave javnosti na uvid, a da se predloženi *lex specialis* povuče iz procedure u Narodnoj skupštini.

U svakom slučaju, napominjemo, da ćemo u slučaju usvajanja ovog zakona podneti inicijativu pred Ustavnim sudom za ispitivanje ustavnosti tog zakona i nastaviti borbu za poštovanje privatne svojine i pred međunarodnim sudovima, a zbog povrede osnovnih normi koje štite privatnu svojinu, a svoje usluge ponuditi *pro bono* licima koja su vlasnici zemlje na predmetnoj lokaciji."

UGOVOR KOJEGA NEMA

Pogodili su baš *u sridu*: još nikakav ugovor nismo vidjeli u vremenu kad se zakoni ovako specijalno mijenjaju, nismo vidjeli niti kako su raseljeni ljudi koji su živjeli na tom dragocjenom zemljištu, koje je njima – da li je zemljište ili kuća u kojoj su desetljećima živjeli – oduzela jedna nimalo transparentna ideja o samo nečijoj, vladajućoj, viziji grada i ovako osiona vladajuća klika koja sve kroji po svom viđenju i, vjerojatno važnije, interesu.

Svim onim "neprijateljima" projekta "Beograd na vodi" – ljudima koji nešto o nečemu, za što su i školovani, misle – ovim *lex specialisom* vlast poručuje da može što god hoće, zakonima fizike na kraju krajeva, usprkos. Što reče nedavno Ksenija Petovar u "Zumiranju", nema više obilježja Beograda, Kalemegdana, Pobednika i ostaloga, nema više identiteta grada, ostaje samo ono što arhitekt Kovačević zove "zazidanim gradom".

Zazidat će ga, nemojmo sumnjati, ova glasačka naprednjačka mašinerija u predstojećoj raspravi o zakonu o eksproprijaciji najboljeg dijela grada, o čijem se uređenju decenijama vode rasprave.

Nije više hitni postupak, doduše, rasprave su naprednjaci i premijer Aleksandar Vučić proglasili neprijateljskima, ali sve će biti isto: po njihovoj volji, a ne po volji i na dobrobit građana Beograda.

O tome svemu, pak, zna se tko bi trebao misliti. ¶

TATJANA TAGIROV

Čekajući izveštaje

Tako to ide kad vlast počne da funkcioniše na način propisan sa Najvišeg Mesta: vičemo, obećavamo, pa onda opet obećavamo u nadi da će se prethodna obećanja zaboraviti

Počelo je odgovarajuće gromopucatelno: helikopter je pao, pa su gacali po blatu da ga nađu, pa su imali pres konferenciju, pa je gen. Diković, načelnik Generalštaba izdao naređenje da se osnuju dve komisije Vojske. Prva komisija trebalo je da ustanovi komandno-proceduralne detalje do pola marta; druga je imala rok do 30. marta da podnese tehnički izveštaj o uzrocima tragedije. Sve se to događalo u atmosferi krajnje neprijatnoj i svadljivoj, što navodi na zaključke o nečistim savestima, kao što su razni primetili i javno rekli. U nekoj običnoj situaciji (a helikopteri padaju po svetu) stvar bi bila ostavljena nadležnim vazduhoplovnim vlastima, civilnim i vojnim, pa bi se sačekao nalaz, bez dernjave i prenemaganja. Pogotovo bez određivanja besmislenih rokova, što neizbežno upućuje na sumnju da im je jako stalo da se od te bruke ograde i zaborave je.

General Diković nije iz struke vazduhoplovne, ali imao je koga da pita kako se to radi; nije pitao, nego je propisao rokove, pa mu je sada neprijatno. Naime, komisije za ispitivanje uzroka nesreća u vazduhoplovstvu moraju da rade mnogo i dugo: Niko pri zdravoj pameti ne bi pristao na neki proizvoljno određeni rok, ali ovde se zdrava pamet loše kotira. Takve komisije rade dok ne završe posao i dok ne ispitaju i najmanji detalj, pa čak i onda nisu nužno u stanju da kažu da je bilo tako i tako. Ova nesreća na Surčinu bila je svakako netipična za helikoptere; olupina ukazuje na veliku brzinu udara o tle; oštećenja su ogromna; svi su poginuli odmah, ako smo dobro razumeli prve naznake. Zahtevati da tehnička komisija završi posao do 30. marta jednostavno je besmisleno, sasvim nalik na one blesave detonacije Milutina Mrkonjića dok se bavio rekonstrukcijom zemlje: ima sada sve i odmah! E, pa ne može i sve i odmah. Ima na hiljade – doslovno – mogućih pitanja i detalja u ovakvoj nesreći i ne može sve da se završi do 30. marta, nego tek kada bude gotovo.

Bez obzira na protivprirodne zahteve države ili s obzirom na njih, videćemo, ta tehnička komisija sastavila je izveštaj na nekih 500 strana (kaže Vučić) i predala ga tužilaštvu, čime je Vojska oprala ruke i ne tiče ih se više. Ministar odbrane Gašić lepo je rekao da o tome ne može da govori, jer da "nije nadležan", nego pitajte tužilaštvo koje, naravno, ima obavezu čuvanja službene tajne dok ne odluči da je više nema. Uostalom, treba pročitati tih 500 strana stručnih i veoma tehničkih analiza. Izvesna uteha stigla je od Aleksandra Vučića koji je – naravno, zar ste i sumnjali? – pročitao tih 500 strana i izjavio da tamo "nema ničeg spektakularnog": nešto "tehničkih propusta" koji nisu relevantni za uzrok katastrofe – po njegovom nadasve stručnom mišljenju. I to bi bilo to.

Mi sada treba da čekamo da tužilaštvo prouči nalaze tih komisija i da se udostoji da ih objavi – ako ikad. Uprkos zakonskoj obavezi, koliko nam je poznato, nijedan tužilac nije bio na uviđaju, a inače su po zakonu dužni da izađu na lice mesta gde ima mrtvih. Ova prva komisija koja se bavila lancem komandovanja podnela je neki izveštaj koji su progutali mrak i vojna tajna, mada bi mogao biti zanimljiv i za običnu javnost. Možda tamo postoji odgovor na pitanje: zašto se sa posadom komuniciralo GSM mobilnim telefonom umesto službene VHF i UHF radio-veze? Kakav je sadržaj tih komunikacija bio? Da li su naređenja za sletanje davala ovlašćena lica? Ta tri pitanja polako se penju ka vrhu liste nezgodnih pitanja. Imamo onda i "tehničke detalje"; kakve? Setimo se da je operacija spasavanja američkih talaca iz Ambasade SAD u Teheranu propala iz razloga "tehničkog detalja": neko je naslonio pancir na otvor za ventilaciju elektronike helikoptera CH 54, pa je sistem otkazao zbog pregrevanja, morali su da se spuste i kasnije je operacija propala jer im je taj helikopter falio (osim što su napravili cirkus i uništili još dva vazduhoplova u blesavom sudaru na pripremnoj poziciji).

U avijaciji ima "tehničkih detalja" i nisu svi presudni za konačnu bezbednost leta; neki, kao što vidimo, jesu. Putnički avion spustiće se vanredno zbog alarma koji bi neko otpisao kao "detalj" i to se događa svako malo. Dok stručna javnost ne pročita tih 500 strana i ne analizira ih, mi ne možemo da verujemo priči o nevažnim "tehničkim detaljima" i o upotrebi GSM telefona umesto službene radio-veze. Dok ne saznamo sadržaj tih GSM komunikacija između zemlje i posade nastradalog helikoptera Mi-17, nećemo biti nimalo pametniji.

Sve što smo do sada čuli neodoljivo liči na zamazivanje problema i na pranje nečistih savesti. Zašto je njima tako neprijatno? Zašto viču i prenemažu se? Zašto se unapred brane od neizrečenih optužbi, uključujući i ono najskrnavije – o "veroispovesti" petodnevnog novorođenčeta? Sve to ne miriše baš najlepše. Štaviše, miriše (ako se tako može nazvati) na dalju "emocionalizaciju" politike u Srbiji: dramljenje i prenemaganje, odbrana "premijera i njegove porodice"; Vulinove detonacije oko Voje Šešelja i ostatak udvoričkih besnih glista koje Vučić nije u stanju da suzbije. ¶

MILOŠ VASIĆ

KO JE NADLEŽAN: Srušeni helikopter kod Surčina
Foto: AP

Vladavina obmane,

"Kad kažemo 'režim', treba biti vrlo precizan: tu je reč o Aleksandru Vučiću i grupi ljudi oko njega. Nije reč čak ni o SNS-u, ni o vladi, nego o ljudima od kojih su neki možda vezani za SNS, dok neki nisu, ali su svi prijateljskim, kumovskim ili nekim drugim vezama vezani za Vučića"

Prema istraživanju javnog mnjenja koje je "Nova srpska politička misao" radila u martu ove godine, popularnost premijera Srbije Aleksandra Vučića i Srpske napredne stranke prvi put od 2012. godine beleži pad. Doduše, ne veliki, ali ipak je reč o promeni konstantnog trogodišnjeg trenda. "Taj pad rejtinga još uvek je daleko od onoga čega se premijer plaši i od onoga što njegovi protivnici priželjkuju", kaže Đorđe Vukadinović, urednik "Nove srpske političke misli" u razgovoru za "Vreme": "To samo znači da se taj trend strelovitog rasta, a potom i stagnacije na nivou od oko 50 odsto, preokrenuo. Mnogi su očekivali da će nakon smanjenja plata i penzija, još u novembru ili decembru, rejting ove vlasti pasti, ali to se nije dogodilo."

"VREME": Kako je moguće da se pad rejtinga nije dogodio tada, nego tek pet meseci kasnije?

ĐORĐE VUKADINOVIĆ: Za to postoje najmanje dva ili tri razloga. Prvo, najvećem delu svojih glasača Vučić zapravo i nije smanjio plate i penzije, tako da oni nisu direktno pogođeni. Jedan deo od onih koji jesu bili pogođeni, naročito među penzionerima, naseo je i pao na propagandnu priču da nam je privremeno smanjenje primanja neophodno zarad "budućnosti naše dece". Međutim, najvažniji faktor zbog kog pada nije bilo, a koji ljudi previđaju, jeste da kod rejtinga u javnom mnjenju postoji kumulativni efekat i odloženo dejstvo. Svako javno mnjenje je, naročito kada gledamo čitavu populaciju – pomalo tromo, a pogotovo srpsko, imajući na umu obrazovnu i generacijsku strukturu. A ljudi to previđaju i očekuju da će se svaki politički događaj ili socioekonomska mera automatski odraziti na rejtinge – i nerviraju se kada se to ne dogodi. To je besmislica, jer ono što izaziva buru i dramu u krugovima elite i političke javnosti, relativno uskog kruga nas insajdera koji se ozbiljno bavimo politikom, medijima ili biznisom, a takvih je sve skupa par hiljada, to do široke populacije dopire sporo, odloženo i jako filtrirano kroz medije.

Zato, svaka mera koju vlast donese ili mera koja može da izazove pad rejtinga, poput smanjenja plata i penzija, ili najavljena prodaja Telekoma, angažovanje Tonija Blera i slično, nema neposredni efekat jer najveći deo srpske javnosti to saznaje na kašičicu i posredovano kroz propagandne mehanizme režima. Otuda sklonost ovih par hiljada dobro obaveštenih da gaje ogorčenost na takozvani "glupi narod koji ne shvata šta se dešava", a u stvari upravo ta elita ne shvata da ona, zatvorena u svom svetu, ne shvata kako živi takozvani običan narod.

Pomenuli ste propagandni mehanizam režima. Na šta tačno mislite?

Kada god napravi neku, uslovno rečeno, brljotinu, režim uvek pojača propagandno delovanje, i zato mu na kraju rejting ostaje isti, ili čak poraste. Odličan primer je pad vojnog helikoptera i gomila pitanja u vezi sa tim na koja javnost nije dobila odgovore, a onda odjednom usledi premijerova izjava kako će tražiti od Međunarodnog monetarnog fonda da se već do kraja ove godine povećaju plate i penzije. Ili, recimo, to smanjivanje plata i penzija (koje je, uzgred rečeno, beskorisno, jer će vam svaki ekonomista reći da su efekti te mere vrlo skromni), koje se tokom čitavog decembra propagandno peglalo intenzivnom kampanjom protiv "domaćih izdajnika" i "unutrašnjih neprijatelja", kao što su strani ambasadori, tajkuni, opozicija, komičari i analitičari. Takođe, dobar primer je i da, kad procuri vest o angažmanu Tonija Blera, odjednom ponovo podgrejete slučaj Miroslava Mišković, koji, navodno, vuče sve konce i organizuje opoziciju da bi rušio Vučića. Ili, evo, ovo što se upravo danas dešava sa, istini za volju, zaista tupavim zahtevom za povratak Šešelja u Hag, koji se u bukvalno svim režimskim medijima (a to praktično znači u svim velikim elektronskim i štampanim medijima) predstavlja kao "udar na Vučića" i krunski dokaz sveopšte, takoreći, globalne urote protiv "najvećeg sina naših naroda i narodnosti". Da ne pominjem Feketić, poplave i bezbroj drugih primera.

Opšte je poznato da premijer vodi računa o svom rejtingu (zapravo, najviše o njemu) i onda, praktično, reaguje dnevno na svaki mogući faktor koji bi mogao da dovede do pada popularnosti, i zato tog pada dosad nije ni bilo. Važno je naglasiti da ni rast njegove popularnosti nije bio nimalo kontinuiran, kao što je to predstavljano u istraživanjima koja su više ili manje pod kontrolom režima, koja su mu iz meseca u mesec tokom 2013. dodavala procenat ili dva da bi se stekao utisak kako mu rejting neprestano raste. Taj rast je, zapravo, bio eksplozivan i dogodio se tokom novembra i decembra 2012, nakon hapšenja Miškovića. Tada je Vučićev rejting skočio na 50 odsto i praktično na tom nivou stajao sve donedavno.

Obično, rejtinzi rastu po istom principu po kom i padaju, što znači da bi tako strelovit rast mogao da rezultira i isto tako vrtoglavim padom. Ali zbog ovih "omekšivača" koje Vučić ubacuje i koristi, pre svega medija, plus drugih propagandnih i represivnih mehanizama, koje maksimalno primenjuje, moguće je da pad ipak ne bude tako dramatičan.

Na osnovu kojih faktora iz ovog istraživanja može da se napravi »

laži i manipulacije

Fotografije: Marko Rupena

takva projekcija?

To se ne vidi po tome što neka opoziciona snaga posebno jača, jer one i dalje više-manje stagniraju (iako je DS porastao na oko 10 odsto, a SRS došao na oko 5), nego na osnovu enormnog skoka broja neizjašnjenih i razočaranih. To pokazuju brojevi. S druge strane, kada je reč o kvalitativnim izveštajima anketara sa terena, oni pokazuju da ljudi glasno izražavaju razočarenje, u smislu "verovala sam mu, verovao sam, ali sad počinjem da sumnjam". To je opet nešto što mi, takozvani politički insajderi, ne možemo da shvatimo, osim ako ne pratimo redovno jutarnje programe Pinka i Studija B.

Da li vi gledate ta dva jutarnja programa?

Gledam ih dovoljno često da bih mogao da kažem da je to jedno višeslojno i temeljno ispiranje mozga koje funkcioniše kao pretpranje i priprema za večernje rijalitije poput "Farme" i "Parova". Ja bih svakome ko to ne gleda i ko ne čita tabloide zabranio da uopšte komentariše politički i društveni život u Srbiji. Tu mislim i na domaće eksperte za javno mnjenje, kao i na strane stručnjake za ove prostore, poput OEBS-a i evropskih institucija, koji ocenjuju stanje medija i medijskih sloboda u Srbiji na osnovu nekih izveštaja koje odavde dobijaju. Ko to ne prati, ne može da zna šta se dešava. Jutarnji programi, tabloidi i vesti Studija B i "Minut-dva" su mehanizam čije dejstvo teško može da shvati onaj koji sve to ne prati kontinuirano. Tek tada, pored ostalog, možete razumeti i neverovatno visok rejting ove vlasti, bez obzira na sve njihove objektivne promašaje, neuspehe i obmane za ove tri godine.

Vratimo se na vaše istraživanje. U čemu se još manifestuje pad popularnosti vladajuće strukture, pre svega premijera Vučića?

Manifestuje se pre svega manjim brojem petica kojim građani ocenjuju njegov rad. On je i dalje najbolje ocenjen političar u Srbiji, ali dobija sve manje petica, a sve više četvorki i trojki. S tim da je po prvi put broj jedinica premašio broj petica.

Ima još nešto što se ne može izraziti brojkama, ali će se i te kako manifestovati, ako se trend pada nastavi. Opet se vraćam na kvalitativne izveštaje anketara. Na pitanje ko je političar u kog imate najviše poverenja, ranije su ispitanici kao iz puške odgovarali: Vučić! Sada je to najčešće u stilu: "Pa... Vučić...". Do pre samo godinu dana mi smo bukvalno dobijali odgovore: "Jao, sunce moje, da ga bog čuva, samo da mu se nešto ne desi!"

Pad se vidi i kada pitamo za koju biste stranku glasali, iako se rejting Vučića i SNS-a trenutno manje-više poklapaju. Među onima koji su apsolutno sigurni da će izaći na izbore, Vučićev rejting je i dalje blizu 50 odsto. Ali, kod onih koji kažu da će verovatno ili možda izaći na izbore, tih 50 pada na 44 odsto. A kada uzmete čitavu populaciju, rejting SNS-a pada na 33 odsto.

To je rendgenski snimak naše političke realnosti, ali istovremeno i zadatak za nekoga ko ima ambiciju da ugrozi aktuelni režim, jer kako pada procenat podrške SNS-u, tako raste procenat neopredeljenih. Takvih je u ovom trenutku 36 odsto, dakle, više od ovih 33 odsto koji su za SNS. Dakle, naša ukupna populacija je politički dosta jasno podeljena na tri dela. Otprilike trećina je za SNS, trećina za druge političke opcije i trećina je neopredeljena i raste. To ne znači da ova poslednja trećina – ili bar njen dobar deo – neće izaći na izbore, nego da trenutno oseća da nema za koga da glasa.

Više puta ste pomenuli propagandni mehanizam režima. Osim propagande, na kojim još stubovima počiva mehanizam vladavine ove vlasti?

Na obmani, laži i manipulaciji. Pa tako tri puta. Plus, na neodgovornosti, opsenarstvu, bezobrazluku i beskrupuloznosti. Ali, podjednako je važno istaći – i na ogromnom razočarenju običnog sveta u ono što se dešavalo posle Petog oktobra, uključujući i sve one DOS-ovske vlade koje su međusobno bile ljuto zavađene i koje mi upućeni razlikujemo, ali koje, opet, iz ugla takozvanog običnog građanina, a pogotovo nekog frustriranog tranzicionog gubitnika i nekadašnjeg glasača SPS-a i SRS-a, predstavljaju jednu te istu celinu i rđavi kontinuitet. Bez ovog poslednjeg navedenog faktora mislim da nam se ipak ne bi tako lako moglo dogoditi ovo što se događa. Sve u svemu, trebalo bi nam mnogo više prostora od jednog intervjua da bi se objasnili svi mehanizmi na kojima počiva ova vlast.

Hajde da uzmemo samo jedan primer: najavljeni, pa otkazani miting podrške Vučiću u Novom Sadu, koji je otkazan jer je Demokratska stranka najavila kontramiting, uz obrazloženje da SNS ne želi da ugrožava bezbednost građana.

Tih primera je toliko da jedni druge zatrpavaju i obesmišljavaju, i zato se ja lično strahovito nerviram kad mi kažu "ajde, daj mi dokaze cenzure ili autoritarnosti".

Tako je i sa ovim primerom. Svi su već zaboravili o čemu se radi i kako je do tog zakazivanja-otkazivanja mitinga uopšte došlo. Generalno, ovde je na vlasti jedna šizofrena politika. U njoj se neprekidno, bez ikakvog reda i sistema, onaj najgori manirizam devedesetih sa mitinzima podrške i kontramitinzima, prepliće sa jednom novom, u međuvremenu usvojenom nazovi evropskom, briselizovanom politikom razuma, tolerancije, izbegavanja konflikta, i tako dalje. Pritom, u svakom kritičnom momentu izbija i dominira ovo prvo, dok ovo drugo služi uglavnom samo za potonje uklanjanje fleka i umanjivanje štete.

Imamo stranku i čoveka koji vladaju u celoj zemlji, osim na pokrajinskom nivou,

u Vojvodini. Sada, umesto da pričamo o efektima te vlasti od lokala do republike, o obećanjima i rezultatima, mi imamo fokusiranje na pokrajinu i pokušaj da se od toga naprave glavna tema i opštenacionalni problem. Tako je bilo i pre dve godine, kada je na talasu naprednjačke pobedničke euforije održan veliki miting koji je zamišljen kao nova verzija "jogurt revolucije", ali je u poslednjem trenutku upitomljen, jer je verovatno neko iz Brisela telefonirao Vučiću i on na sam dan dao neku pomirljivu izjavu. Mislim da su i sad neki telefoni radili.

Poenta je: oni iz čista mira prave miting podrške vlasti, podrške sebi, u Novom Sadu, da bi srušili pokrajinsku vlast, koja ionako najverovatnije odlazi za nekoliko meseci ili godinu dana. Dakle, u njemu se stalno bori višedecenijski opozicionar i ulični bukač sa jednim "hajtek" evropeizovanim, postmodernim i "postpolitičkim" političarem. Pri čemu je teško reći koji je od ta dva lika nesimpatičniji i neautentičniji. Čini se da je pravi onaj prvi, koji povremeno izbija i pokaže svoj karakter, ali nemojte zaboraviti da to naizgled kontraproduktivno mahnitanje Vučiću istovremeno vrlo dobro

"Vi u Srbiji možete, čak je i poželjno, da budete najglasniji protivnici Rusije ili Amerike, možete da psujete i Putina i Obamu i Angelu Merkel. Osobito strane ambasadore. Možete da pravite fotomontaže stranih ambasadora i državnika, vređate ih i izvrgavate ruglu. Samo se ne sme problematizovati lik i delo velikog vođe"

služi u svrhu "loženja" tj. magnetizovanja sopstvenog biračkog tela.

Pomenuli ste obmanu i manipulaciju. Na šta sve pod tim mislite?

Na permanentnu proizvodnju neprijatelja. Permanentna proizvodnja neprijatelja, proizvodnja krize, kao i raznih kulisa i maketa, ključni su elementi na kojima vlast opstaje. (A to je uglavnom i jedina proizvodnja koja pod ovom vlašću cveta.) Očito postoji određeni kontinuitet sa politikom devedesetih, samo što su tada neprijatelji bili jedni, a sada su neki drugi. Danas su to "žuti" i "tajkuni", a onda su bili "strani plaćenici i domaći izdajnici", "balije" i "ustaše", kao i Amerikanci. Amerikanci su sada dobri momci, a "ustaše i balije" su naši partneri na evropskom putu. Ali ta potreba za proizvodnjom neprijatelja, za stavljanjem ljudi na stub srama, za homogenizacijom biračkog tela tako što ćeš javno linčovati nekoga, sada se zadovoljava preko satanizacije i stigmatizacije ionako slabe političke opozicije, nepodobnih tajkuna i malobrojnih medijskih kritičara.

U suštini, Vučiću nije važno da stvarno uništi tog neprijatelja, koji ga ionako ne ugrožava previše, već da ga razapne virtuelno, preko medija, ne mora da ih hapsi, ubija ili nešto slično. Važno je da neprijatelj postoji, da se demonizuje i dehumanizuje, da može da ga oblati i kompromituje, i tu mediji, ako se to medijima može nazvati, igraju ključnu ulogu. Svaka vlast je koristila medije, od Miloševićeve pa preko one iz dvehiljaditih godina. Uvek je bilo pritisaka i ucena, a na kraju krajeva takvih slučajeva ima i na Zapadu. Ali, ono što ljudi ne mogu da razumeju, uključujući i moje strane sagovornike, bilo sa Zapada ili Istoka, jeste kako to ovde funkcioniše. Ovde mediji bukvalno funkcionišu kao toljaga u rukama vlasti, ili pandan onih srednjovekovnih stubova srama. Ako ste danas na nekom blogu, niskotiražnom nedeljniku, nekoj kolumni-ci, Fejsbuk komentaru ili tvitu rekli nešto loše o vlasti, automatski vam sledi "topli zec" u vidu naslovne strane i prozivke u organizovanoj medijskoj falangi u kojoj se zna ko je tu da psuje i vređa, a ko je zadužen da tom mehanizmu javnog razapinjanja daje "objektivističku" i intelektualnu glazuru. Cilj toga je dvostruk. S jedne strane, da se "prestupnik" žigoše i kazni, ali takođe, još važnije, za primer i upozorenje svim drugima da ne ponove sličnu grešku i da znaju šta ih čeka. Zato je slučaj Olje Bećković, a u nešto manjoj meri i moj sopstveni, vrlo egzemplaran. Zato je priča o cenzuri smešna. Ovo nije cenzura, ovo je mnogo više od toga – medijska tortura, sa elementima političke diktature.

Dakle, s jedne strane imate stalnu proizvodnju neprijatelja, a sa druge proizvodnju uvek novog početka. Vučić je uvek iznova svež i nov, i kad se obrtao iz radikala u naprednjaka, pa kad je formirao vladu, pa rekonstruisao vladu, pa išao na izbore... Uvek je tu nekih novih sto dana, neki nov početak, samo da ljudi ne bi mogli da kažu: stani, tu si već tri godine, a ništa nisi uradio.

Da li to onda znači da su svi koji kritikuju vlast pod nekom vrstom nadzora? Ombudsman Saša Janković je objavio na svom Tviter nalogu da mu je žao što "Plejboj" više ne izlazi u Srbiji, da bi ga sutradan "Informer" na naslovnoj strani proglasio za seksualnog manijaka. Da li to kod kritičara može da proizvede strah ili paranoju?

Upravo to. Tu se vidi autoritarna i latentno totalitarna priroda režima. Tu se ne trpi ni različito mišljenje, a kamoli ozbiljna kritika. Sve se smatra opasnošću i nečim što direktno ugrožava režim. Pritom, kad kažemo "režim", treba biti vrlo precizan: tu je reč o Aleksandru Vučiću i grupi ljudi oko njega. Nije reč čak ni o SNS-u, ni o vladi, nego o ljudima od kojih su neki možda vezani za SNS, dok neki nisu, ali su svi prijateljskim, kumovskim ili nekim drugim vezama vezani za Vučića. Ovo je zemlja u kojoj kad kažete "režim" ili "kritika režima" zapravo samo koristite eufemizam za Aleksandra Vučića. To je loše i za njega, a svakako je loše za ovu zemlju.

Nekad čak i sam sebi kažem: pa dobro, šta smo se navrzli na čoveka, nisu sve naše nevolje počele s njim, neće se s njim ni završiti. Naravno, to je tačno, ali je isto tako tačno da vi ne možete o Srbiji danas da govorite kritički, ozbiljno i realno, a da ne govorite o Aleksandru Vučiću, njegovoj vlasti, njegovim drugovima, kumovima i karakteru.

On je sve personalizovao i sve lično shvata, i naravno da se kritika ispostavlja »

"Dolazak SNS-a na vlast je neka vrsta anti-Petog oktobra. Paradoks nad paradoksima je što su oni došli na vlast sa radikalizovanim parolama Petog oktobra o Evropi, modernizaciji, reformama... A po strukturi, mehanizmu i karakteru vladanja, ovo je izrazito autoritaran sistem, po nekim aspektima dramatičniji od Miloševićevog"

kao lična. Možemo mi sad da pričamo o "strukturnim promenama poznog kapitalizma" ili o društvu na (polu)periferiji svetskog sistema, ali nam to neće previše pomoći da razumemo šta se događa u Srbiji ovde i sad.

Neko iz straha da ne prođe pomenutog "toplog zeca", neko iz interesa – ćuti. Neko neprosto ne može da veruje šta nas je snašlo. Ali, najveći je broj onih koji su prosto umorni od ovog srpskog "dana mrmota", od stalnog vraćanja istog, na isti, sličan ili gori način. Ljudi su istrošeni mentalno i fizički, a ne zaboravite ni to da je dobar deo onih koji bi danas trebalo da budu nosioci društvene kritike i razvoja, zapravo otišao iz Srbije, što zbog seobe devedesetih, što zbog aktuelne seobe koja se odvija poslednjih nekoliko godina. Najproduktivnije i radno najsposobnije stanovništvo odlazi masovno, što se takođe detektuje kroz istraživanja javnog mnjenja. U Srbiji ubrzano iščezava supstanca onih koji bi mogli da budu nosioci razumne društvene kritike i promene. Ostaju samo vođa, njegova kamarila i poslušna amorfna masa, bake, deke i lumpenproleterijat. Ostaju i mladi glasači, ali oni su klijentela režima ili su apolitični.

Izvan toga postoji i mala grupa mohikanaca, među koje svrstavam i sebe, koji veruju da otvaranjem debata, žigosanjem pojava i postavljanjem pitanja o pojedinim problemima, mogu da se poprave stvari.

Taj medijski "topli zec" se ne odnosi samo na kritičare vlasti. Često su na meti i ministri u vladi.

Naravno. I to je deo manipulacije. Mi živimo u društvu kolektivnog, takoreći opšteg mobinga, gde su svi mobingovani: i opozicija, i strani ambasadori, ministri u vladi na koje se premijer javno breca i proziva ih, članovi rukovodstva vladajuće stranke... Tako se više ni učitelji ne obraćaju đacima, to je jedna vrsta manira čuvara u konclogoru, koji se osiono obraća novinarima na konferenciji za štampu, samo što ih za uši ne vuče i ne udara štapom...

Kakav onda položaj očekujete za kritičku javnost kad on takav odnos ima prema svojim ministrima i saradnicima? Međutim, interesantno je to što, kad stvorite takvu strukturu vođe, oligarhije oko njega i puka koji poslušno aplaudira, takvo ponašanje vas dovodi do sticanja dodatnih političkih poena, jer se, provučeno kroz medijske filtere, to doživljava kao "e, neka im je rek'o", pa mu široke mase aplaudiraju jer, tobože, hoće da zavede red, obračuna se sa neradnicima itd. Da ovde zaista postoji kritička javnost, moguće da bi kroz argumente koji ukazuju na opasnost od takvog ponašanja neko shvatio da to nije u redu. Ali pošto nema druge strane, nema nikoga ko će reći: čekaj, bre, kakvo je to ponašanje, da ti načelnika Generalštaba šalješ u Šabac kao posilnog po burek i izdireš se na ministre, onda se zatvara pakleni krug žustrog vođe koji svima sve kaže u lice i koji nema posrednika između sebe i naroda. A to je ključna definicija svake autoritarne vlasti – samo vođa i narod, ništa između.

Ali i najobičnije postavljanje pitanja dovodi do medijske torture onog ko pitanje postavi.

U tiraniji i totalitarizmu nema bezazlenih pitanja. E sad, da li je ovo totalitarizam? Pa nije, ali ima elemenata totalitarne svesti. Ne sme se postaviti nikakvo pitanje, pogotovo ako se njime baca i najmanja senku na vođu. S druge strane, dopušteno je sve ostalo, od primitivizma do pornografije. Vi u Srbiji možete, čak je i poželjno, da budete najglasniji protivnici Rusije ili Amerike, možete da psujete i Putina i Obamu i Angelu Merkel. Osobito strane ambasadore. Možete da pravite fotomontaže stranih ambasadora i državnika, vređate ih i izvrgavate ruglu. Samo se ne sme problematizovati lik i delo velikog vođe.

I to je važan element za razumevanje karaktera Vučićeve vlasti. Njen karakter je da nema karakter. Zapravo, nema suštinu, ima samo formu, a forma je ovo o čemu pričamo. Sadržina je promenljiva i irelevantna. Svi koji pokušavaju da se sadržinski odrede prema vlasti, pucaju u prazno i osuđuju sami sebe na marginalizaciju. Tu spadaju, uslovno rečeno, i patriote koje ga prozivaju zbog izdaje, kao i ovi takozvani građanisti.

Na šta mislite pod izdajom?

Na odricanje od suvereniteta i Briselski sporazum, ali ne samo na odricanje od političkog suvereniteta, nego i od ekonomskog. Mislim da su sporazumi sa MMF-om upravo to. Tu spadaju prodaja

Telekoma, PKB-a, verovatno i EPS-a. To jeste neka vrsta veleizdaje i u političkom i u ekonomskom smislu.

S druge strane, oni koji ga vide kao nekoga ko se pravi da je evropejac, a samo što nije okrenuo leđa Briselu i bacio se u naručje Putinu, takođe omašuju, jer će on prema potrebi biti veći patriota od DSS-a, radikala, "Obraza" i "Zavetnika", kao i veći evropejac od Čede Jovanovića, Bojana Pajtića i Borisa Tadića zajedno.

To se vidi na gestovima: on stvori uslove da se održi Parada ponosa, a onda čitav događaj marketinški i medijski preokrene na prebijanje brata, pa opet on ispadne žrtva. A onda patriotama dâ vojnu paradu i Putinov dolazak, i to u ovom dosta delikatnom trenutku u odnosima Rusije i Zapada, pa patriote neko vreme budu srećni i zaborave mu Briselski sporazum. Potpiše IPAP sa NATO paktom, pa onda grdi NATO. I tu vidite da nema ideologije, da je jedina ideologija ostanak na vlasti.

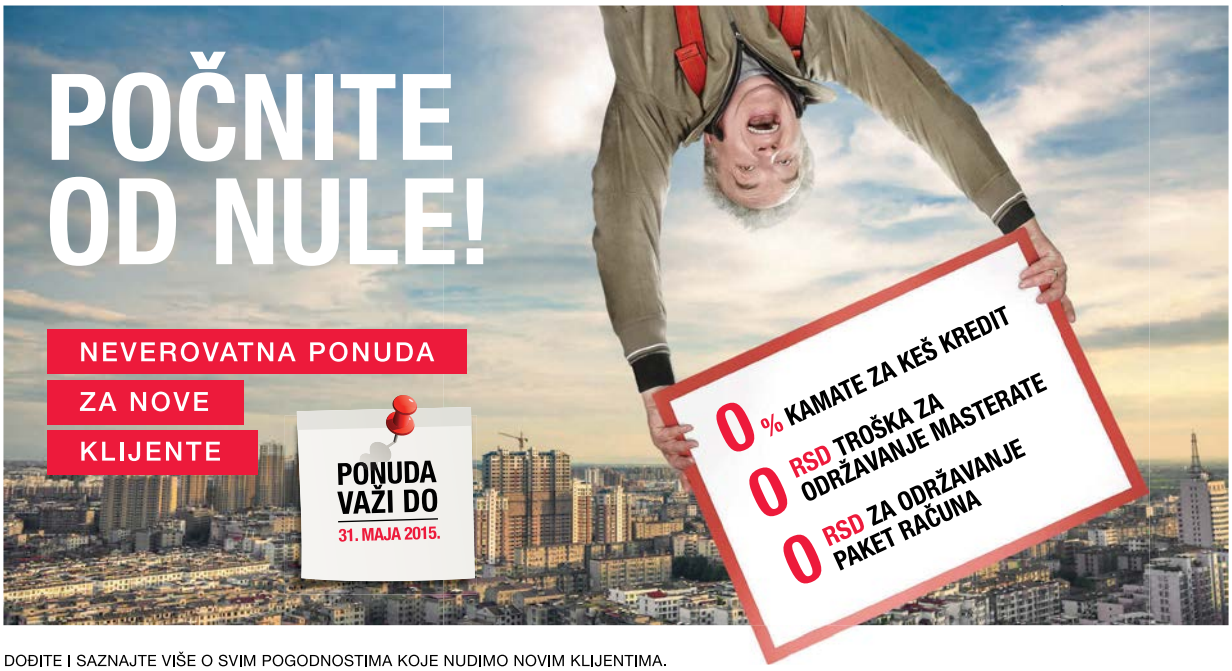
Istovremeno, to je i objašnjenje zašto je, po meni, iluzorno nadati se da će neko negde podvući crtu i osloboditi nas od Vučića jer će se u njega razočarati. Ako to čekamo, onda ćemo se razočarati. On Zapadu isporučuje ono što Zapad želi, Istoku isto. Verovatno je tačno da mu ne veruju previše ni jedni ni drugi, ali njemu to nije ni bitno, bitno mu je da ga ne ruše. Niotkud nikakva logistika za novi Peti oktobar neće doći, jer on ne smeta njima. Ako nekome smeta, smeta nama, ali pitanje je koliko je tu tih "nas".

Da li to znači da režim deluje samostalno na jednom vrlo uskom unutrašnjem planu?

Naravno, to je klasičan opis autoritarne ličnosti, ili da prevedemo na bliži primer: to vam je oficir koji je strah i trepet u kasarni, a kod kuće papučić, ili službenik koji je na poslu manji od makovog zrna, a kod kuće tuče ženu i maltretira porodicu. To je naša realnost. Pritom, nekog bosa u Briselu, Moskvi i Berlinu ne zanima šta ovaj radi kod kuće, ako njima odrađuje posao. Štaviše, njima i odgovaraju ovakav Vučić i ovakva vlast, prema kojoj ne moraju da imaju previše obaveza, a daje im ono što im je bitno. Zato su ti izveštaji Evropske komisije, OEBS-a itd. kada je reč o medijskim slobodama i ljudskim pravima često ambivalentni i konfuzni. S jedne strane, oni imaju sliku o našoj realnosti, a sa druge strane nemaju ni mandat ni potrebu da previše talasaju dok im Vučić odrađuje posao koji im je trenutno bitan.

Kad već pravite paralelu sa Miloševićevim režimom, imate li racionalno objašnjenje kako je moguće da se jednom društvu ponovi ista stvar nakon samo 15 godina?

Neki bi rekli da je to stvar političkog karaktera i mentaliteta naroda, ali ja ne verujem u takvu karakterologiju. Mislim da je pre u pitanju razočarenje u tekovine Petog oktobra i beznađe u kom se našlo društvo. Dolazak SNS-a na vlast je neka vrsta anti-Petog oktobra. Paradoks nad paradoksima je što su oni došli na vlast sa radikalizovanim parolama Petog oktobra o Evropi, modernizaciji, reformama... A po strukturi, mehanizmu i karakteru vladanja, ovo je izrazito autoritaran sistem, po nekim aspektima dramatičniji od Miloševićevog. Razlika je u tome što su okolnosti drugačije, nema rata, izolacije, pa neki poziv iz Brisela ili Vašingtona povremeno i privremeno može da otupi tu oštricu pravedničkog gneva protiv »

DOĐITE I SAZNAJTE VIŠE O SVIM POGODNOSTIMA KOJE NUDIMO NOVIM KLIJENTIMA.

Ova ponuda važi za sve nove klijente koji prenesu svoju zaradu/penziju u Societe Generale banku: besplatno održavanje Masterate u prvih šest meseci, kao i održavanje paket računa u toku prva dva meseca. Iznos kredita 30.000 RSD; rok otplate 6 meseci; NKS na godišnjem nivou 0%; mesečna rata 5.000 RSD; administrativni trošak 0 RSD; troškovi koji prate odobrenje kredita, poznati u trenutku oglašavanja - menica 50 dinara, osnovni izveštaj Kreditnog biroa 246 dinara; EKS na godišnjem nivou 3,44%; ukupan iznos kredita (glavnica, kamata i troškovi) 30.296 dinara; primer je obračunat na dan 10.03.2015.

Limit kartice 160.000 RSD; maksimalan iznos rate 8.183,45 RSD; minimalni iznos rate 1.000 RSD; NKS na godišnjem nivou 27,00%; EKS na godišnjem nivou 31,26%; Ukupan iznos (glavnica, kamata i troškovi) 279.293,50 RSD; primer je obračunat na dan 04.03.2015.

JER IGRAMO U ISTOM TIMU

SOCIETE GENERALE SRBIJA

Besplatan poziv na broj:
0800 344 355
www.societegenerale.rs

“Mi živimo u društvu kolektivnog, takoreći opšteg mobinga, gde su svi mobingovani: i opozicija, i strani ambasadori, ministri u vladi na koje se premijer javno breca i proziva ih, članovi rukovodstva vladajuće stranke... Tako se više ni učitelji ne obraćaju đacima, to je jedna vrsta manira čuvara u konclogoru, koji se osiono obraća novinarima na konferenciji za štampu, samo što ih za uši ne vuče i ne udara štapom...”

unutrašnjeg neprijatelja.

Jedna mala, ali vrlo heterogena grupa kritičara ipak postoji. Ali s obzirom na sve ovo što ste do sada rekli i na ovoliki autoritet Aleksandra Vučića u biračkom telu, da li ta kritika, koliko god bila smislena i argumentovana – puca od nemoći? Da li ti kritičari možda služe samo tome da jedni drugima budu psihološka podrška?

U vezi sa tim, otvara se čitavo polje novih pitanja: čemu služi kritika u ovakvim okolnostima, ima li smisla baviti se time ili samo lečimo sopstvene traume, ili ipak negde tinja nada da se stvari mogu promeniti? Mislim da tu ima od svega pomalo. Ali u istoriji, i u životu, postoje trenuci kada možete da prihvatite stvari kakve jesu ili da kažete ono što mislite, bez obzira da li će to izazvati neki efekat. Da li će moja kritika imati efekta nema veze sa tim da li je ispravna ili nije. Ja sam siguran da jeste, i to mi je bitno, ali nisam siguran da će uroditi plodom, ili će ostati kao poruka u boci ili ono “ja rekoh i spasoh dušu”.

Na kraju krajeva, verovatno ta kritika nije sasvim beznačajna. Uvek postoji makar i podsvesno računanje na makar i odloženo dejstvo. Osim toga, nikad se ne zna, možda to dejstvo i ne bude mnogo odloženo.

Meni je uvek manji strah izazivao izostanak efekta nego mogućnost greške. Uvek mi je strepnju i nesanicu izazivalo pitanje da li sam pogrešio ili sam se ogrešio o nekoga ili nešto. Nažalost, u ovom slučaju mislim da su minimalne šanse da grešim, ali minimalna je šansa i da bude nekog efekta.

Ali, niste slučajno pomenuli tu heterogenu prirodu kritičara. Ona zapravo i jeste i nije heterogena. To nas vraća na priču o razlozima koji su doneli ovu vlast. Mi smo heterogeni u tom smislu što, na primer, vi verujete da je Evropska unija šansa za Srbiju i da će nas spasti, recimo, i od ovakvih stvari koje nam se upravo dešavaju. Ja u to ne verujem i mislim da će EU biti prilično ravnodušna prema demokratiji u Srbiji, ako njihovim finansijsko-materijalnim interesima odgovaraju potezi koje vlast u Srbiji povlači – da im dâ metro, proda aerodrom, i slično. U tom smislu, razlikujemo se politički i ideološki. Ali, za ovu vlast je potpuno svejedno šta mislite o EU, Rusiji, NATO-u ili Kosovu. Bitno je samo da slušate, da verujete u ono što vam se priča, a ako ne verujete, onda da ćutite.

U Vučićevom slučaju jedina sadržina je forma, hegelijanski rečeno. Kad pogledate takvu suštinu vlasti, svi mi smo istomišljenici, bez obzira na razlike.

Ako su to “mi”?

Pa svi oni koji, iako su svesni slabosti i manipulativnog potencijala demokratske procedure, i dalje veruju da je demokratija makar najmanje loš oblik uređenja, veruju u moć dijaloga, tolerancije, ljudskih prava. Oni koji veruju u ideju suverenosti, lične i društvene autonomije. To je sadržaj koji nas povezuje. Samo se kod nas političke polarizacije vode po ovim naizgled konkretnijim pitanjima i temama, kao što su Istok–Zapad, Kosovo–Evropa. Zato mene uopšte ne iznenađuju naizgled neobična savezništva u kojima se nalazim dok ovo govorim. Uostalom, ma koliko ona bila neobična, imaju unutrašnju logiku i platformu koja se može definisati. S druge strane, mnogo je teže logički povezati koja je to platforma i koji je interes na kom su se našli i nalaze razni Vučićevi saveznici i podržavaoci od “Pečata” do E-novina i nazad.

Jedan mali, ali ne sasvim beznačajan momenat optimizma jeste da je ovo što se dešava oko nas suviše i očigledno loše, lažno i licemerno da bi moglo dugo da traje. Previše je paranoje i iracionalnosti, nedoslednosti i neprincipijelnosti. Pritom, svi važni ekonomski parametri su takođe loši. Dakle, racionalna kritika možda neće uspeti, jer smo mi demografski i mentalno ispražnjeno i umorno društvo, dok su pristalice režima dogmatične. Ali ono što može da uspe jeste da se ne može dugo vladati manipulacijom. Logika autoritarnog poretka je takva da se neprestano podiže lestvica očekivanja vernosti i lojalnosti, paranoje i sumnjičavosti. Stalno proizvodite nove neprijatelje oko sebe, a i u svojim redovima. Previše je kontrole u jednim rukama, makar one bile i Vučićeve. Jer on želi da drži sve uzde, a onda mu te uzde ispadaju iz ruku. Nije moguće da jedan čovek odlučuje o svemu: o Zvezdi, o Esmarku, MMF-u, Telekomu, izborima, rekonstrukcijama...

Pomenuli ste petooktobarske tekovine, koje su slavno “bućnule u vodu”. Ali, i posle Francuske revolucije Napoleon se vratio na vlast, pa je Francuska danas ipak republika. Da li nešto možemo da zaključimo iz istorije?

Zaista mislim da, ako mi kao društvo preživimo ovu epizodu sa Vučićem (naglašavam ovo “ako”), da će ona biti toliko lekovita i opominjuća da neće moći u skorije vreme da nam se ponovi. Jer je reč o iskustvu koje je vrlo traumatično, ili će tek biti traumatično kad se osvestimo i shvatimo šta se događalo i šta smo trpeli. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Dripačka mera poretka

Kako je grupa novosadskih dripaca i uzurpatora označila novinarku kao "agenta hrvatske obaveštajne službe", i šta nam to govori

Lepo je znati da se razvijamo, pa makar i unazad. Trenutno smo, cenim, negde u 1992. godini, samo bez rata. Osim onog hladnog, dakako. A u tom Hladnom ratu, bogme, bilo je svega i svačega, i otrovnih kišobrana i raznih drugih čudesa. I to ne samo u špijunskim romanima.

Elem, kako sve to izgleda u našoj palanačkoj varijanti, danas i ovde? Recimo, ovako: po navodima medija, neki Đurđev Aleksandar, niko, iz organizacije/stranke Treća Srbija, ništa, a sve u kabinetu Ilić Miroslava, nikoga, pri gradskoj vlasti Novog Sada, optužuje konobara (čoveka s 27 godina radnog iskustva u Skupštini Novog Sada) da mu je – ni manje ni više nego – sipao otrov u kafu s namerom da ga ucmeka – i tako, valjda, obezglavi i obezduhovi Otadžbinu – pa ga onda vređa, ponižava i tera da popije tu kafu, a potom u besu tresne šoljicom o zid. O tome za novine svedoči sam konobar, zaprepašten. Novinarka Ana Lalić – šefica novosadskog dopisništva Blica – pita Đurđeva o tom dražesnom događaju, a ovaj dobije polithisterični napad srednjeg intenziteta s epicentrom u primozgu i Blicu izjavi da je ta, je li, neistina, posledica prljave kampanje koju protiv respektabilnog njega i ugledne Treće Srbije vodi naručena Ana Lalić. OK, ali zašto, mori, crna Ano, zašto, lele dušmanke?! E, zato što A. L. to radi "po nalogu hrvatske obaveštajne službe, za koju radi". To jest, Ana, Lalić Ana. A sve s namerom da podrije izuzetno dragocenu i značajnu Treću Srbiju, elitnu parapatriotsku formaciju vrhunskih mislilaca i praktičara bez koje bi Vojvodina, naravno, postala samo istočni produžetak Vukovarko-srijemske i Osječko-baranjske županije. Časna reč, živ mi ti.

Da, bilo bi sve ovo groteskno smešno, samo da se ne prebija preko sudbina stvarnih, normalnih i poštenih ljudi. Ako, naime, dopustimo mogućnost da su i novinari ljudi. Dakle, da vidimo šta smo ovde imali. Grupa novosadskih dripaca i bezveznjaka skupljenih s koca i konopca, od zla oca i gore majke, preko firme opskurnih Dveri 2012. jedvice pređe cenzus i osvoji nešto mandatića u gradskoj skupštini. Bivalo je tamo i bizarnijih pojava, i ne bi to bilo važno, da dripci nisu koji mesec docnije dobro poslužili da naprednjaci zbace demokratsko-ligašku većinu i naprave novu. Sve su to dripci učinili onako *freelance*, bez dopuštenja dverskog đeneralštaba, zato bivaju izbačeni iz stranke i osnivaju novu, imenom Treća Srbija. Od tada SNS vlada gradom uz vernu podršku svoje desne "Treća Srbija" frakcije, opskurne i smešne, ogrezle u ekstremizam i diletantizam koliko i u korupciju i nepotizam, ideološki locirane otprilike tamo gde bi bio Šešelj kad bi mu odstranili oko 89% mozga. Nema veze što za fckn Treću Srbiju niko nikada nije glasao, nema veze što ona sudeluje u upravljanju Novim Sadom bez bilo kakvog mandata dobijenog od građana, nema veze ni to što proizvodi skandale i sramotu na dnevnoj bazi: lokalni naprednjaci jednostavno "ne daju" Treću Srbiju kao što Vučić "ne da" svoje lične ministre i ministrante. Pošto nije tačno čak ni baš da ne bi mogli više da održe većinu bez njih, ostaje zaključak da im se ovi *naprosto dopadaju*, kao njihov "iskreniji" ideološki i metodološki alter ego. Mislim, ako nije to u pitanju, šta je?

Okej, ali gde je u svemu tome Ana Lalić? Baš nigde. U to blato ona je bačena silom svog posla, obavljanog po savesti. Ona je samo dobra i odgovorna novinarka i čestito ljudsko biće. Oh, da, slučajno znam i da je, štono bi se reklo u kretenskom žargonu političke korektnosti, "etnička Hrvatica", *ljuta Sremica* poreklom iz Golubinaca, a to što znam ja i još bar pola Novog Sada, znaju i dripci iz Treće Srbije – za koje ja, pak – ako je već do "etnoanamneza" – pouzdano i naučno potvrđeno znam da nisu etnički Srbi nego su etnički idioti. Ko mi ne veruje na reč, neka proveri: sami su ostavili bezbroj tragova i dokaza sopstvene dijagnoze. Eto vam jedinog "racionalnog" objašnjenja zašto Ana Lalić od svih mogućih ala i bauka iz retardiranog imaginarijuma našeg pseudopatriotskog podzemlja *radi* baš za "hrvatsku obaveštajnu službu", a ne za, šta znam, albansku, mađarsku, bugarsku, ili večito u te svrhe zgodno upotrebljivu CIU ili MI6.

Od toga me je, eto, sramota i od toga crvenim, kao Anin sudržavljanin, sugrađanin, kolega i – zašto bih to krio – prijatelj. Ali, ne pišem ja da je ona takva jer sam joj prijatelj, nego sam joj prijatelj jer je takva! Ana Lalić je, naime, Novi Sad i Vojvodina. Ana Lalić je i Srbija – ni prva ni druga, ni nedajbože treća; a ovo što je na nju nasrnulo je Niko i Ništa, tvar bez svojstava, džukački jalijaši koji kamenuju iz mraka i cipelare u gomili, ona poslovična fukara koja periodično izlazi iz čuvene Andrićeve rečenice, kad god joj se učini da je došao njen vakat, onaj u kojem se niskost uspentra visoko preko svoje (suterenske) prirodne mere, u kojem se ništavilo bahati i šepuri, a čestit svet se (predugo i odviše krotko) sklanja pred raspištoljenim barabama. Ali ne treba zaboraviti ključnu stvar: ti dripci nisu problem ni Anin, ni moj, čak ni svoj sopstveni; oni su problem i odgovornost i krivica onih koji ih veštački održavaju tamo gde ih građani nikada nisu delegirali i nikada ih neće delegirati, jer toliko se ipak ni u ovim našim žalosnim prilikama nije pobenavilo da bi se ovakva dripačka kamarila slobodno birala za bilo šta. I sve dok je tako, ti dripci su jedini autentičan portret ovog poretka. ¶

Kad botovi prolaze kroz grad

Astroturfing, kod nas poznat kao "botovanje", prisutan je još od antičkih vremena, bar ako je suditi prema Šekspirovoj interpretaciji: u drami "Julije Cezar" postoji scena u kojoj Kasije piše "pisma iz naroda" protiv Cezarove vlasti

Piše: **Mihailo Tešić**

Fenomen stranačkog botovanja je u poslednje dve godine postao dobro poznat svima koji odlaze na internet po dnevnu dozu informisanja o društvenim i političkim događanjima. Najnapredniji po tom pitanju su, kao što i dolikuje, naprednjaci – uigrani timovi internet krstaša u službi premijera i Vlade neumorno i nemilice jure zacrtane kvote i svakodnevno rade na kreiranju javnog mnjenja, pre svega putem komentara na sajtovima velikih domaćih medijskih kuća.

Iako su prvi u selu, elitni internet odredi SNS-a i nisu baš preterano efikasni u ostvarenju svoga cilja diskutabilne moralne i upotrebne vrednosti. Ne treba im to uzeti za zlo: komentari na internetu su oduvek bili notorno nepouzdan pokazatelj bilo čega osim eventualno brzine kojom će neko kao argument pomenuti Hitlera, te je samim tim i nemoguće proceniti efekte botovskog delovanja naprednjaka. Ovaj oblik lažiranja "glasa naroda" je novitet samo u smislu medija u kojem se odvija, dok je šire, koordinisano delovanje s tim ciljem odavno poznata pojava i naziva se "astroturfing", kao kontrateža terminu "grassroots" (iz korena trave, odozdo nagore, iz naroda ka vlasti) koji označava političke inicijative samoorganizovanih građana. Naime, "astro turf" je popularna američka marka veštačke trave za dvorišta i parkove.

Astroturfing je u nekom obliku prisutan još od antičkih vremena, bar ako je suditi prema Šekspirovoj interpretaciji: u drami "Julije Cezar" postoji scena u kojoj Kasije piše "pisma iz naroda" protiv Cezarove vlasti. Jedan od prvih primera savremenog kreiranja javnog mnjenja zasluga je Edvarda Bernajsa, Frojdovog sestrića i oca plemenite discipline odnosa sa javnošću, koji je platio grupi žena da sa upaljenim cigaretama šetaju ulicom u okviru uskršnje parade u Njujorku 1929, kao demonstraciju zahteva za većom ravnopravnošću polova, a zapravo za račun američke duvanske industrije koja je želela da proširi tržište na žene, videvši u tome priliku da uveća promet za 100 odsto.

Ali, kao što je slučaj sa većinom stvari koje se u Srbiji preuzimaju sa dekadentnog Zapada, i astroturfing je u domaćoj interpretaciji kao neka okasnela piratska kopija koja ne radi baš kako treba. Ozbiljno shvaćen, on zahteva koordinirane napore kroz više medija, rad "na terenu" i stvaranje tobože nezavisnih građanskih organizacija koje promovišu željenu politiku. Naprednjaci ne dobacuju baš dotle: internet botovanje je i dalje okosnica njihovih aktivnosti na tom polju. Em je jeftino, em se može raditi iz tople fotelje, kod kuće ili u opštinskom odboru. Nažalost po polupanu medijsku scenu Srbije, čini se da postoji tendencija, ako ne baš i jasna ideja, da se astroturfing metode političkog delovanja prošire i van interneta. Prva žrtva širenja tog "botulizma" je, naravno, televizija.

STUDIO BOT

Kao probni poligon odabran je Studio B, a povod je bio relativno minoran: protest udruženja "Odbrani i podrži", održan 14. marta na Trgu Republike, koji je okupio par stotina ili par desetina ljudi – zavisi u čije podatke verujete. Studio B je tome posvetio prilog koji počinje lamentom kako su "poslednjih meseci učestali napadi na Aleksandra Vučića i aktuelnu vlast", nastavlja kratkim intervjuom sa predsednikom udruženja "Odbrani i podrži" Draganom Murarom, u kojem novinarka samo što ne postavi pitanje "A ko vas plaća da radite protiv naroda i države?", da bi stvar kulminirala iznošenjem mišljenja troje "slučajnih prolaznika" koji iskazuju skepsu prema proklamovanim ciljevima protesta i sugerišu da iza svega stoji dežurna babaroga Mišković.

Čak i ako nekako prenebregnemo sadržinu, način izražavanja "slučajnih prolaznika" i njihovo držanje pred kamerom dovoljni su da upale crvene lampice kod bilo koga ko je ikada video kako autentični slučajni prolaznici govore "za televizor". U prilogu Studija B dva momka i devojka nastupaju sa jasnim stavovima, koje izlažu prilično artikulisano i detaljno. Ma koliko to bilo u suštini pohvalno za ove mlade ljude, takav njihov nastup deluje krajnje neuverljivo i otkriva fundamentalno nerazumevanje forme kroz koju se vrši propaganda, čime se, avaj, čitav napor u konačnici pokazuje kao amaterski traljav.

Potvrdu da su u pitanju plaćeni (ili još gore, neplaćeni) aktivisti nismo dugo čekali. Nekoliko dana kasnije, na društvenim mrežama je osvanula serija fotografija koja raskrinkava dotične kao simpatizere SNS-a. Fotografije prikazuju jednog od mladića na suđenju pripadnicima žandarmerije povodom incidenta sa premijerovim bratom (da stvar bude plakativno očigledna, junoša je čak u istoj jakni). Devojka ozarena pozira pored predsednika Nikolića, dok je drugi momak zaposlen

SLUČAJNI PROLAZNICI, PARTIJSKI VOJNICI: Aktivisti SNS u prilogu Studija B
foto Facebook

kao pravnik u zemunskom JKP "Poslovni prostor", u opštini u kojoj su na vlasti naprednjaci.

Doduše, ni ove fotografije nisu baš čvrsti dokazi. Možda je devojka iskreni obožavalac lika i dela našeg predsednika, a mladić prosto građanin zainteresovan za suđenja visokog profila. Ali svaku sumnju u to da su u pitanju stranački aktivisti odagnao je niko drugi doli sam SNS, u zvaničnom saopštenju svoje službe za informisanje u kojem se, sa sve tipfelerima i u najmanju ruku živopisnim rečnikom, kaže: "Tačno je da su to članovi SNS-a. Naravno da ćete metodom slučajnog uzorka u svakom mestu u Srbiji naići na člana ili simpatizera SNS-a. Da je neko ove naše članove, u tom istom prilogu pitao da li su članovi SNS-a, oni bi to jasno i rekli, jer se mi ponosimo našom partijom, za razliku od drugih koji kriju stranačku (sic) pripadnost (...) Ne vidimo uopšte u čemu je problem, i zašto se pokušava napraviti neka senzacija od toga što je na ulici neko sreo tri člana SNS-a. Nas ima mnogo, mnogo više."

Nije problem, draga službo informisanja SNS-a, u tome što je ekipa Studija B srela tri vaša člana i intervjuisala ih, nego je problem u tome što u prilogu nismo dobili priliku da čujemo nikoga drugog, pa je stvar malko sumnjiva. Stiče se utisak kao da je ideja bila da se stvori iskrivljena slika u javnosti, što je neprihvatljivo čak i kada je reč o Studiju B, čiji uticaj na javnost je prilično diskutabilan s obzirom na to da mu se gledanost u poslednje vreme meri promilima čak i za vreme kultnih uključenja Nade Macure. Problem je i u tome što se ovakvim prilozima za još par stupnjeva spušta i inače očajan nivo na kojem se nalazi novinarska profesija od kada je SNS preuzeo sve poluge vlasti u državi. Konačno, problem je što se direktno vređaju i oštećuju građani, koji imaju "pravo da znaju sve", a imaju vala i pravo da ne dobiju izliv propagande u mozak, čak i kada ne gledaju javni servis evropske Srbije već lokalnu televiziju. Ili kada prosto čitaju vesti na internetu.

POTEMKINOV TITANIK

Pokušaji naprednjaka da ovakvim PR-om zapuše rupe kroz koje im, kako se šuška, otiče rejting, liče na nekakvu vajldovsku farsu u kojoj kapetan broda koji tone nalaže mornarima da farbaju zidove bojom otpornom na vodu. Štaviše, kontraproduktivne su, jer ih raskrinkavaju kao nekompetentne čak i u onom što navodno rade najbolje – a to je konstruisanje medijskih Potemkinovih sela, u skladu sa nultom tačkom njihovog programa, koja bi otprilike glasila "daj da dobijemo izbore, zajašimo fotelje, a posle potop". Jasno je da botovski kadar po prirodi stvari ne čine baš oni primerci homo sapiensa koji se odlikuju kreativnošću i nezavisnim razmišljanjem, nego pre profili ličnosti koji pobedu u životu poistovećuju sa mestom višeg stručnog saradnika za nabavku žardinjera u opštini Trstenik. Siguran sam da sa takvim ljudskim resursima nije lako postići dobre rezultate. Botovanje u naprednjačkom stilu još i nekako funkcioniše kada treba prosto deliti pluseve ili lajkove na komentare podrške Aleksandru Vučiću ili politici Vlade. Ali, baš kao i u većini novijih domaćih filmova, problem je prevashodno u scenariju i režiji, to jest kreiranju slike tako da bude uverljiva ili makar neuvredljivo lažna, a nekompetentnost po tom pitanju postaje bolno očigledna kada dođe dotle da glumci izađu pred kamere.

Malo je verovatno da je idejni tvorac ovakvih priloga sam Vučić, ma koliko ga opravdano tukao glas da je despot navučen na mikromenadžment i okružen beskičmenim poslušnicima. Uz rizik da time pružam podršku tezi da "nije Vučić toliko loš no su ovi oko njega kvarni ili nesposobni", verovatnije je da je ovo delo nekog entuzijastičnog stranačkog aparatčika ili nazovi novinara koji je želeo da se dodvori šefu, bilo svom neposrednom, bilo faraonu na vrhu piramide. Rezultat je u svakom slučaju velika fekalija na našim malim ekranima. Ipak, cela ujdurma može doneti nešto pozitivno: ova laž nam, kao pravi kemp, otkriva istinu o stepenu (ne)sposobnosti naprednjaka za ono u čemu su navodno najbolji na domaćoj sceni, pa posredno i za sve ono što je malko kompleksnije od mazanja očiju narodu i što se očekuje od svake krštene vlasti, na primer, vođenje istrage o padu vojnog helikoptera ili rebalans budžeta manje od triput godišnje. Tako se jedan minoran događaj koji ne predstavlja pretnju vlasti, pretvorio u pucanje te iste vlasti u sopstvenu nogu i još jedna u nizu propagandnih brljotina stranke koja toliko ulaže u PR da njen lider kao konsultanta dovodi "pederskog isprtka" Tonija Blera – što je, o ironije, tek bio autogol u ovoj igri u kojoj, kako stvari stoje, svi gubimo. ¶

*Autor je urednik na satiričnom portalu "Tarzanija"

Evropska pravila na

Projekat železničke stanice Prokop otišao je toliko daleko da, nažalost, ne možemo da kažemo "prešli smo se, jako smo se prešli". Na tom primeru studenti bi trebalo da uče kako ne treba da se radi. Međutim, ova priča je aktuelizovana projektom "Beograd na vodi"

fotografije Marko Rupena

Treći put u ovom veku "na tapetu" je reforma železničkog saobraćaja po evropskom uzoru, istina, pod pritiskom Međunarodnog monetarnog fonda i Svetske banke. "Budući da nismo bili u stanju sami to da uradimo, bolje je da sprovodimo i njihov program nego nikakav", kaže za "Vreme" Slobodan Rosić, diplomirani inženjer saobraćaja, ekspert za železnicu. "Transformacija Železnica je spor i dugotrajan proces: u Evropi traje već četvrt veka, u Švedskoj i Velikoj Britaniji i duže. Mnogi misle da to i nije 'velika stvar', jer ne primećuju dubinu promena koje se događaju u evropskom železničkom sektoru, pre svega zbog sporosti promena. Međutim, reč je o tektonskim promenama.

Reforma po evropskim standardima podrazumeva razdvajanje infrastrukture i transporta, koji se takođe razdvaja na putnički i teretni. Sve je to poznato i ne razlikuje se od onog što se znalo pre deset ili dvadeset godina, jedino što to 'odranije poznato' sad treba da se dogradi i 'na terenu'. Mi i dalje živimo u vremenu monopola državnih železničkih kompanija ali to, prosto, više neće moći: naša železnica, ovakva kakva je, nema neku budućnost. Ništa nije bolje ni kad je o infrastrukturi reč: pored konkurencije drugih vidova transporta, naša železnica se suočava i sa konkurencijom pravaca – posle mnogo godina onaj most na Dunavu kod Vidina, između Rumunije i Bugarske, konačno je završen, čime je uspostavljen Koridor 4, koji je direktna konkurencija ovom 'našem' Koridoru 10. Ergo, naša železnica će da preživi samo ako bude efikasna. Nažalost, u tu trku ulazimo kao autsajderi, jer u celu priču ulazimo sa velikim zakašnjenjem. To što je ova vlada odlučno krenula u reforme železničkog sektora, za svaku je pohvalu i podršku: to je trebalo da sa radi još 2005. godine, ali tadašnja vlada nije bila rada u to da se upušta, kao i ona od 2008: stiglo se do blizu početka, ali hrabrosti je nedostajalo."

"VREME": Svaka reforma, praksa je pokazala, podrazumeva otpuštanje viška zaposlenih, bar se tako ovde prevodi reč "reforma": možda je u tome tajna neodlučnosti prethodnih vlada.

balkanski način

SLOBODAN ROSIĆ: Ima u svemu tome mnogo važnijih momenata od smanjenja broja zaposlenih, ali činjenica je da je to tema o kojoj se najviše u javnosti govori, naročito od kako je počela licitacija koliko hiljada njih "ide na ulicu". Da bude jasno: sve nacionalne železnice u Evropi su pre pristupanja reformi imale značajan višak zaposlenih. Međutim, koliko je tačno tih "suvišnih", bez neke ozbiljne analize ne može da se kaže.

U opticaju je negde između 10.000 i 11.000 prekobrojnih.

Da, govori se o tolikom broju zaposlenih koje očekuje otkaz. Kažu, mora toliko da bi se postigla prosečna produktivnost evropskih železnica. Pitanje je, međutim, da li je prosečna produktivnost evropskih železnica cilj koji moramo da dosegnemo baš u ovom trenutku. Takođe, ako se baziramo na evropskim prosecima, treba da se uzmu u obzir i prosečne državne subvencije, pa prosečan institucijalni sektor, pa prosečno sprovođenje zakona vezanih za železnicu i još mnogo toga prosečnog. Na primer, državne subvencije železnici su kod nas daleko ispod evropskog proseka.

Ispod evropskog proseka!?

Nisu baš subvencije kakve su kod nas na delu, već recimo plaćanje usluga: država ima obavezu da svojim građanima obezbedi prevoz i na pravcima koji nisu isplativi, pa na tim pravcima, u stvari, pokriva gubitak operatera. Recimo, u Rumuniji putnički saobraćaj se subvencioniše sa pet evra po voznom kilometru. Dakle, kad bi osnov za subvencije bila jedinica rada, koja je inače merilo produktivnosti, državne subvencije bi bile daleko veće od sadašnjih.

Priča se, između ostalog, da se ove reforme sprovode da bi železnica bila privatizovana.

Na samu najavu da je neko zainteresovan da kupi Železnice Srbije, svi bi skakali od radosti. Nažalost, Železnice Srbije su u takvom stanju da nikome ne pada na pamet da ih kupi, štaviše – nikome ne pada na pamet da o tome uopšte razmišlja. Moraćemo prilično da se pomučimo da dođemo u situaciju da se neki segment železnica privatizuje, a kad i ako do toga dođe, biće to dobar povod za veliko slavlje

Ima, međutim, u svemu tome nečeg što je u vezi sa rečju "privatno": ulazak privatnih prevoznika na naše tržište. Ta mogućnost postoji još od 2005. godine, ali zainteresovanih nema. Dobro bi bilo da se pojave privatni operateri, jer oni mogu da urade ono što državna železnica, čak i kada je efikasna, ne može: strah od konkurencije privatnih operatera u ovim uslovima samo može da znači da dolazi od ljudi koji žele da spreče reformu, a ne smeju to glasno da kažu.

Kod nas kočničari reformi tradicionalno iskazuju uspeh.

Ako svi znamo da nam je sada reforma glavni zadatak, ne smemo da se bakćemo sporednim stvarima. Moramo da se fokusiramo na ono što je bitno. Da bi iznelo taj užasno težak zadatak, rukovodstvu železnice neophodna je podrška izvršne vlasti, a ne da se ispostavljaju nerealni zahtevi: recimo, novo rukovodstvo je predvidelo povećanje saobraćaja za 3,5 odsto, a Ministarstvo očekuje 20, što je vrlo, vrlo ambiciozno – dobro zvuči, ali je apsolutno nerealno. Zaista je neverovatno da u tom dugom procesu izbora direktora nije raspravljeno šta su ciljevi, koji su koraci, šta je realno, a šta ne... Zaista je dobro da se najzad direktor bira na konkursu, samo to mora da se sprovode onako kako treba i sa idejom da je reforma glavni cilj.

I šta sad s tim?

Postoji jedno jako važno pitanje koje neće biti razmotreno – pitanje institucionalnog sektora: evropska pravila podrazumevaju prilično difuzan institucionalni sektor: ranije je to bila jedna železnica, jedno ministarstvo, a sad imate telo za bezbednost, istražno telo, imenovana tela, organe zadužene za javni gradski prevoz.... Znači, gomilu institucija. Neke smo napravili, neke tek treba da napravimo, a treba i da vidimo u ovim postojećim ko tu šta radi.

Drugačije rečeno – još agencija?

To je kompleksan problem koji može da se završi sa još agencija, ali ne mora: loš đak napravi posebnu agenciju za sve, dok dobar đak pročita ono što piše u evropskim direktivama, to što je pročitao iskombinuje i prilagodi, pa se tako napravi neka optimizacija. Negde nam ne trebaju agencije, a negde su nam potrebne, jer to nije više posao Ministarstva: ako nemamo odgovarajuću strukturu institucija, ako nemamo kapacitet, ako nemamo znanje u tim institucijama, onda džabe nam ova reforma.

Srpski rečeno – piši propalo?

Možda ne baš propalo, ali biće loše. Hoću da kažem, to je jako važan sektor i tačno kao što je ministarka za upravu i lokalnu samoupravu Kori Udovički rekla – da bi sad trebalo da se analizira celokupan sektor i napravi neka optimizacija – koji nam kapaciteti trebaju, šta nam treba, gde nam treba, koji ljudi to da rade. Dosta toga što sad radi država može da se poveri raznim institutima. Mi imamo gomilu državnih instituta koji ništa ne rade, a hoćemo da sve zadržimo u državnim rukama. Možda je bolje da im to poverimo pa da oni to rade.

Neko na tome radi?

Za sada niko.

Znači, opet smo u docnji na samom startu?

Tako je. Najsmešnije je što imamo ljudske resurse: ima i ovde ljudi koji ponešto znaju, umesto da se oslanjamo na te strane eksperte i na rekla-kazala: fokus treba da bude na institucijama koje su u stanju da vode taj proces.

Gde su ti ljudi: u Vladi, Železnici, institutima?

Za dosta toga imamo kadrove, za ponešto ne, ali to i nije neki problem: nije sramota pitati ljude u svetu koji su to prošli, ali za mnoge probleme imamo ljude koji znaju, čak imamo i sredstva, samo što se niko nije uvezao, ali ja se nadam da će i to sad biti. Železnice moraju da se transformišu, Vlada to mora da vodi i nadgleda, da bude od pomoći, a ne da postavlja neispunjive zahteve.

Ubrzano se radi na završetku železničke stanice Prokop, e da bi se oslobodio prostor za "Beograd na vodi". Da je vaša izvršna, šta bi bilo

»

sa Prokopom i gde bi bila železnička stanica?

Projekat železničke stanice Prokop otišao je toliko daleko da, nažalost, ne možemo da kažemo "prešli smo se, jako smo se prešli". Na tom primeru studenti bi trebalo da uče kako ne treba da se radi. Međutim, pošto je ova priča aktuelizovana projektom "Beograd na vodi", da se ja pitam ne bi bilo ovako kako će izgleda da bude. Naime, razumem ja investitore, za koje, istina, ne znam tačno ko su, ali nije ni bitno za ovu priču, razumem da grade naselje projektovano prema svojim ukusima, a šta je okolo to se njih ne tiče, nije njihova stvar, ali ne mogu baš da razumem naše gradske vlasti. Dobro je da imamo nešto lepo umesto nečeg ružnog, ničeg tu spornog nema, ali to novo mora i lepo da se integriše u ostatak grada. A tu postoji problem transporta. Meni nije jasno da niko nije to pogledao: to je centar grada koji ima ogromne transportne zahteve, a kad i ako "Beograd na vodi" bude izgrađen, zahtevi će biti još veći: ništa bolje za javni gradski i prigradski prevoz ne postoji od elektrificiranog šinskog sistema koji već imamo i koji lako može da se spoji i sa novim pravcima, a mi ćemo to sve da uklonimo pa da se češemo po glavi kako ćemo da prevezemo ljude, pa ćemo da kopamo tunele... Naravno, sve to treba uklopiti, ali je mnogo, mnogo manja cena uklapati postojeću infrastrukturu nego praviti novu iz početka.

Kinezi raspolažu impozantnim znanjem o železničkom saobraćaju, ali oni obično ne rade studiju isplativosti u evropskom smislu te reči, već studiju izvodljivosti, a to nije isto. Da budem potpuno jasan: izgradnja brze pruge na pravcu Beograd–Budimpešta nije isplativa

Kao što je stanica San Lazar u Parizu?

To je toliko dobra stvar za prevoz da je prosto ludost lišiti se toga. Bilo bi možda malo nauštrb prostora za Beograd na vodi, ali to što nama treba nije ni 10 posto celog projekta. Prugu koja dolazi sa Novog Beograda i sa Trošarine, kao i staru stanicu, ostavio bih za gradski i prigradski prevoz koji može dalje da se razvija u malim etapama bez nekih velikih investicija, a lepo bi poslužilo za gradski i prigradski saobraćaj – da imamo stanicu koja je u vazdušnoj liniji svega 100 metara ispod Terazija, da možemo sve te silne putnike vozovima da dovezemo do centra, pa posle da ih razvozimo autobusima ili nek idu pešice.

Smanjio bih doživljaj i po pitanju Prokopa, sveo ga na neki minimum: on tamo postoji i možemo da ga svedemo na najmanji nivo, da iskoristimo postojeće resurse za vozove koji prolaze kroz Beograd, kojih nažalost nema puno, a neće ih ni biti bogzna koliko.

Zbog "Beograda na vodi" izmešta se i ona nesretna pruga koja ide obalom: plan je da se zbog toga izgradi most preko Dunava kod Vinče.

Dograđujemo prugu preko Pančevačkog mosta, a planiramo da napravimo dvokolosečni most kod Vinče, što znači da ćemo imati između Pančeva i Beograda dve dvokolosečne pruge, iako tim pravcem nema saobraćaja ni za jedan kolosek. Sa druge strane, ako baš mora, mislim da bi bolje bilo da se izgradi železnički most uzvodno od Zemuna: nisam građevinac i ne plediram da znam nešto o tome, ali koliko se sećam, Dunav je širi kod Vinče nego kod Zemuna, sve ravno, a ovamo kod Vinče ima brda, klizišta, nezgodan je teren...

Jedan most preko Dunava tek što je izgrađen preko koga je mogla i pruga da prođe, ali nije.

Trebala je pruga da ide i preko onog mosta kod Smedereva, pa je Železnica rekla "ne treba nam". Da imamo taj most, mnoge bismo probleme rešili, ali nismo.

Pored "Beograda na vodi", železničke stanice Prokop, mosta preko Dunava kod Vinče, osmehuju nam se i "brze pruge".

O tome znam samo onoliko koliko sam pročitao i video u medijima i samo to mogu da komentarišem: rečeno je da će se raditi neka studija izvodljivosti, ali koliko sam shvatio, to još nije došlo u fazu da bi se moglo nazvati projektom. Kinezi raspolažu impozantnim znanjem o železničkom saobraćaju, ali oni obično ne rade studiju isplativosti u evropskom smislu te reči, već studiju izvodljivosti, a to nije isto: svašta može da se izvede, ali to ne znači da je i isplativo. Nemojmo da zaboravimo studiju o izvodljivosti kanala Dunav–Morava–Vardar, projekat koji spada u najneisplativije projekte na svetu.

Da budem potpuno jasan: izgradnja brze pruge na pravcu Beograd–Budimpešta nije isplativa. Za takav zaključak nije ni potrebna studija, to ljudi koji se u železnicu razumeju mogu napamet da kažu. Sa druge strane, da treba ozbiljno modernizovati prugu Beograd–Budimpešta nije sporno, s tim da je dovoljno da bude za brzine do 120 kilometara na sat: priča se o transportu kontejnera sa kineskom robom za evropsko tržište, ali ako mi sagradimo brzu prugu, to će za kontejnere biti skuplje, pa će verovatno da idu preko Rumunije i Bugarske.

Možda MMF i Svetska banka kažu: "Nemojte to da radite"?

Bez obzira na to što je naša politika sklona bombastičnim projektima i što ne razmišlja mnogo o realnim stvarima, nadam se da ćemo mi to pre MMF-a i Svetske banke sami zaključiti. Iskreno se nadam da ovog puta nećemo, kao za ovu reformu, da čekamo Svetsku banku i MMF, nego da ćemo to sami da zaključimo na vreme i da taj projekat na vreme bude skrenut na pravi kolosek: ako ostane na koloseku "brzih pruga", biće jako loše. ¶

ZORAN MAJDIN

Anatomija ljudske sramote

Sudovi su dali za pravo uzurpatorima, ličnima i političkima. Tako su i sami, ti konkretni sudije i porotnici, ozakonili radikalsku pljačku koja će ostati tamna mrlja i na njihovim biografijama, ali i na biografijama nekih od danas "najviđenijih" naprednjaka

PROTEST ISPRED KUĆE BARBALIĆA: Zemun, jul 1997.
foto Vuk Marković

Apelacioni sud u Beogradu stavio je pravosudnu točku na slučaj zemunske porodice Barbalić, kojoj je radikalska vlast 1997. godine – u vrijeme kada u Zemunu vlada vojvoda Vojislav Šešelj – otela stan. Taj je sud, nakon više od desetljeća i pol pravomoćno ustanovio da Barbalići nisu u pravu, da je radikalska otimačina bila legitimnija od njihovog stanarskog prava koje su imali od davne 1941. godine i da je radikalka (i dalje je dosljedno uz Šešelja) Ljiljana Mijoković, sada Mihajlović, legitimno otkupila stan porodice Barbalić.

Dragutin i Danica Barbalić, podsjećamo, 1991. godine otišli su na odmor u Hrvatsku (prije početka ozbiljnog rata), na Krk, gdje su imali stančić od 20-ak četvornih metara. Tamo ih je i rat zatekao: bez pasoša i u strahu od zbivanja u ex-Jugoslaviji, tamo i ostaju. Dragutin umire 1994. godine. Za sve to vrijeme, njihov sin Ivan živi u stanu u Zemunu sa suprugom i sinom.

U međuvremenu, Ivan Barbalić je pokušao da – uz majčinu suglasnost – dobije novi ugovor o stanarskom pravu, odbijen je. Majka Danica 1995. godine dobija stanarsko pravo (ugovor), koje joj pripada nakon smrti supruga, u ugovoru je i sin Ivan, nakon toga to se rješenje poništava.

Ima tu još mnoštvo pravnih detalja, no ovaj je vrlo zanimljiv: još dok je Danici Barbalić na snazi njeno rješenje o stanarskom pravu, općina Zemun stan dodjeljuje Ljiljani Mijoković. Datum je 1. 7. 1997. godine: u presudi Četvrtog opštinskog suda u Beogradu (bila je u korist Barbalića, kasnije je ukinuta) stoji da je stan na neodređeno vrijeme u zakup dodijeljen dotičnoj "koja je istoga dana zasnovala radni odnos u Javnom preduzeću 'Poslovni prostor Zemun' i koja će stan koristiti sa nevenčanim suprugom Ognjenom Mihajlovićem". Nekoliko dana potom, radikalka Mijoković je stan i otkupila.

Danas Šešeljeva šefica predsjedničkog kabineta i članica predsjedničkog kolegija u međuvremenu se udala za spomenutog Mihajlovića, u dato vrijeme urednika "Zemunskih novina" i dugogodišnjeg direktora izdavačkog sektora SRS-a i recenzenta onih golemih knjižurina Vojislava Šešelja o izdajnicima i pudlicama.

Presuda iz 2013. godine Prvog osnovnog suda jasno opisuje to vrijeme, ali taj sud i Apelacioni potom ne vide ništa sporno u tome: uzimaju kao jasne i dokazane tvrdnje tadašnjih općinara koji su bili u kontroli stanova koji se u Zemunu ne koriste, već su napušteni – ovaj Barbalićev je, kažu, "bio zapušten i pun prašine" kad su ušli u njega – ali ne uzimaju u obzir da su Barbalići u sudskim postupcima, od smetanja posjeda pa nadalje, dokazali odmah nakon radikalske provale u stan da se u stanu normalno živjelo, da su bili zajedničko kućanstvo, da su trošili struju i plaćali račune, da je sin Ivana Barbalića uredno pohađao školu. (To je onaj dečkić kojega je Šešelj, sve mašući njegovim hrvatskim pasošem, prozvao ustašom, a od radikala prepoznatim ustašama – kako znamo – tada nije bilo mjesta u radikalskoj Šešeljevoj Srbiji.)

Vajni sudovi zaključili su da najprije Danica Barbalić sa tih 20 kvadrata na Krku ima riješeno stambeno pitanje, kao i da nakon smrti njenog supruga i sin Ivan sa naslijeđenim idealnim dijelom kuće u Beogradu (vještaci su rekli: neuslovnim za život i nedjeljivim) ima gdje živjeti. Svačega je tu još bilo, ali se nitko nije obazirao na činjenicu da je Ivan u Zemunu tih nekoliko godina sa sinom školarcem bio podstanar, pa da se na kraju – bez posla (kad je propala Beobanka) i nade u pravnu državu – i sam morao iseliti u Hrvatsku.

Ostaje sud u Strazburu (od našeg Ustavnog teško je pravdu očekivati), ali i gorak okus toga da su se tokom 15 godina mijenjale vlasti, reformiralo pravosuđe, da se hrli ka Evropi (sic!), a da za Barbalićе pravde nema. Njima je oduzet cijeli jedan život, ne samo stan nego i uspomene, porodične fotografije i sve ostalo što su u danu kad su radikalski dvojac Mihajlovićeva i Mihajlović okupirali – uz dozvolu radikalskih Šešeljevih vlasti i Šešeljevih tjelohranitelja – njihove stvari u nepoznato odvezli u kamionu belomanastirskih registracija.

Sudovi su sve to zanemarili i dali za pravo uzurpatorima, ličnima i političkima. Tako su i sami, ti konkretni sudije i porotnici, ozakonili pljačku i sramotu koja će ostati tamna mrlja i na njihovim biografijama, kao i na nekima od današnjih – i najviđenijih – naprednjaka. ¶

TATJANA TAGIROV

Fotografije: M. MIlenković

Zumiranje 13

Sećanje na Stojana Cerovića

U razgovoru povodom desetogodišnjice smrti jednog od osnivača "Vremena" Stojana Cerovića, Dragoljub Žarković je rekao da je Cerović u novinarstvu bio iz dubokog uverenja da reč može da promeni stvarnost, a Goranka Matić da je Cerović bio "poput rimskog patricija" koji se zalaže za jednaka prava

Trinaesta po redu emisija "Zumiranja" bila je posvećena sećanju na Stojana Cerovića, jednog od osnivača "Vremena". Cerović je 15 godina pisao komentare za "Vreme" – od osnivanja novina 1990. do smrti 21. marta 2005, čija je desetogodišnjica obeležena u prethodnom broju "Vremena". U razgovoru sa voditeljem Zoranom Stanojevićem, novinarom RTS-a i saradnikom nedeljnika "Vreme", učestvovali su Goranka Matić, fotografkinja "Vremena", i glavni urednik Dragoljub Žarković, oboje bliski saradnici Stojana Cerovića.

Podsećajući da je Cerović bio licencirani klinički psiholog i asistent na fakultetu, te da je u tom pozivu mogao da napravi izvanrednu karijeru, Dragoljub Žarković je rekao da je Cerović ipak odabrao "duži i teži put, koji je njemu više odgovarao". "Bio je čovek od reči, od potrebe da iskaže ono što se u 'Vremenu' dugo godina zvalo duh vremena. Stojan Cerović je u novinarstvu bio iz dubokog uverenja da reč može da promeni stvarnost", rekao je Žarković.

"Sada sam u toj fazi da proučavam rimske govornike i senatore i patricije, i on mi baš liči na rimskog patricija, koji je za to da Rim dâ slobodu Italicima, odnosno narodu oko Rima. Tako je i on hteo, u suštini, da mi svi ostanemo u Jugoslaviji, da svi imamo jednaka prava i da ne bude rata", rekla je Goranka Matić, evocirajući sećanje na Stojana Cerovića.

Sagovornici su se saglasili da je Cerović imao osobito čojstvo i junaštvo, priseća-jući se dana uoči početka bombardovanja 1999, kada je Cerović odvezao porodicu u Budimpeštu i bio jedan od retkih koji se vratio u zemlju. "Zbog svog čojstva nije mogao a da ne bude tu, jer je u tom trenutku mislio da bi izgubio kredibilitet za budućnost ukoliko ne bi bio prisutan. Takođe, on je želeo da bude svedok događaja – ne da stoji na krovu i gleda avione, nego da vidi kako se menjaju društveno stanje i političke okolnosti. Mislim da ta vrsta njegove intelektualne znatiželje karakteriše sve periode njegovog rada, samo što je u ovom poslednjem, od 2000. do smrti, loše prošao", rekao je Žarković, nagoveštavajući kasnije Cerovićevo razilaženje sa bliskim prijateljima, ovekovečeno u velikoj polemici u "Vremenu" u drugoj polovini 2002. godine.

Goranka Matić je podsetila da je Stojan Cerović osnovao Centar za antiratnu akciju, iz koga je kasnije izniklo mnoštvo, a Žarković je dodao da je on bio "dobri duh

mnogih aktivističkih pokreta koji su se borili protiv tog bezumlja, protiv rata, protiv jednog režima gde se nije videla izvesnost smenjivosti vlasti na izborima", kao i da je bio veliki motivator, sposoban da oraspoloži ljude ("Odu on i Milan Milošević u štab Demokratske stranke nakon jednih izbora, na kojima je DS očekivao mnogo, a rezultati su bili poražavajući – 23 mandata, svi se hvataju za glavu, samo što ne plaču. A Cerović uđe i ubedi ih da su oni pobedili, da je to tek početak, i posle toga su svi izašli raspoloženi. I kada je sam bio svestan dubine poraza, on je uspevao da održi ljude", prisetio se Žarković).

Na pitanje Zorana Stanojevića koliko je Stojan bio motivator u svojim tekstovima tokom devedesetih, Žarković je bio izričit: "Ne, on nikada nije bio propagandista. Jako je loše za novine, a to je Stojana koštalo nerava nakon ubistva Đinđića, kada postanu vrsta psihološke baze za lečenje trauma svog čitalaštva. Mi smo taj problem duboko osećali, i osećamo ga i sada – kad se u nekom broju ne naljutimo dovoljno na Vučića, kažu, izdali ste. Cerović je bio izložen tom pritisku, naročito posle one polemike koja se vodila u "Vremenu", čiji je on bio aktivan učesnik, i posle ubistva Đinđića. Bilo je priča da se Stojan Cerović prodao vladi Vojislava Koštunice i da je izdao ideju borbe do poslednjeg, zbog neke sinekure i ambasadorskog mesta, što uopšte nije bilo tačno. Stojan je dobro osećao, kao što je i pametniji deo redakcije dobro osećao da, sa promenom političkih i društvenih okolnosti, i "Vreme" mora da se menja. Da je glavni cilj, smenjivost vlasti na izborima, ostvarena, da je došlo nešto što u tom trenutku liči na demokratsku vlast, i da jedna vrsta angažmana i borbe više nije adekvatna. I onda se javljaju sa druge strane one ličnosti, grupe koje, u suštini, žive od te vrste angažmana. Ja znam gomilu ljudi koji su odmah hteli da od Koštunice naprave Miloševića, jer je njima potrebna ta vrsta cilja. Cerović je, čojski, odbijao tom vrstom junaštva da se bavi."

KAKO POSLE 5. OKTOBRA I POLEMIKA U "VREMENU"

Citirajući Cerovića, Zoran Stanojević je pročitao rečenicu koja se govorila o Cerovićevom odnosu prema bombardovanju, da je "Zapad zakasnio u Bosni, reagovao

NAREDNA EMISIJA
NEDELJA, 5. APRIL, 20h
WWW.VREME.COM/ZUMIRANJE
UŽIVO

Razgovor odgovornog urednika "Vremena" **Filipa Švarma** sa novinarkama **Verom Didanović** i **Ljubicom Gojgić**

Otvoreno i bez cenzure

Šešelj i naša posla

komentarišite uživo na:
www.twitter.com/NedeljnikVreme #Zumiranje

Bio je čovek od reči, od potrebe da iskaže ono što se u 'Vremenu' dugo godina zvalo duh vremena
—Dragoljub Žarković

Hteo je, u suštini, da mi svi ostanemo u Jugoslaviji, da svi imamo jednaka prava i da ne bude rata
—Goranka Matić

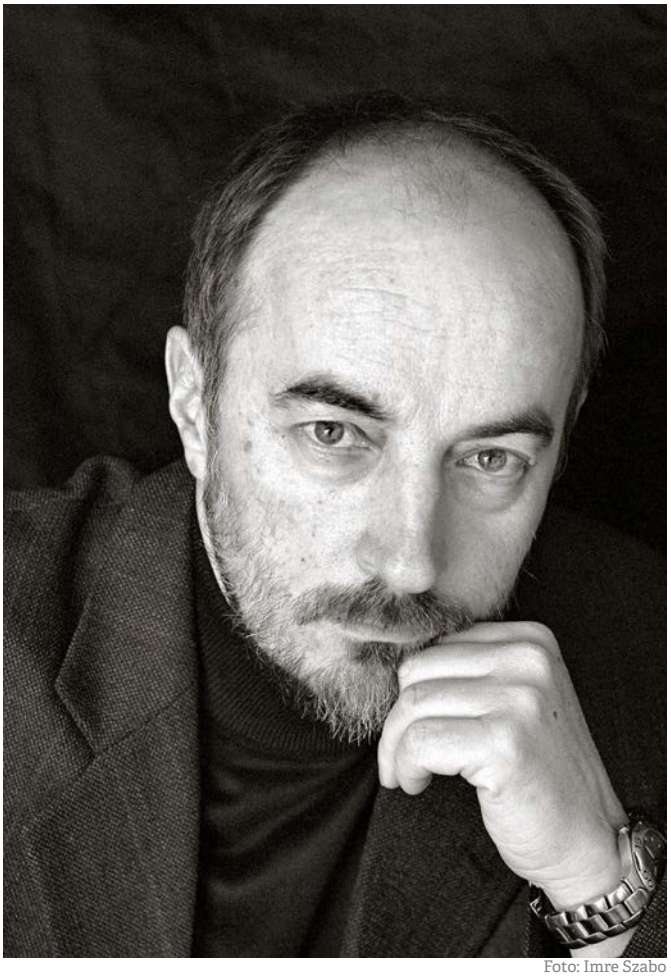

Foto: Imre Szabo

suviše mlako i suviše kasno, ali je ovaj put očigledno preterao", primećujući da je tu počeo da se razilazi sa ljudima koji su drugačije razmišljali. Stanojević je podsetio i da je jedan od prvih Cerovićevih tekstova nakon 5. oktobra 2000. govorio o tome "da ćemo sad morati da se ponašamo drugačije, više nismo protiv vlasti", konstatujući da je to ujedno bilo i njegovo pitanje sebi: kako ubuduće da piše? Žarković je odgovorio da su nakon Kumanovskog sporazuma 1999. i nakon 5. oktobra 2000. ostvareni malobrojni ciljevi koje je "Vreme" imalo – da se okončaju ratovi, da se obezbedi promenljivost vlasti na izborima i stvori šansa za demokratski napredak društva, i da se postavilo pitanje na koji način treba prići tim činjenicama. "Čim uravnotežite svoju politiku u odnosu na aktuelno stanje, vi dobijete mnogo više neprijatelja nego prijatelja. Oni koji su ostali tvrdo u uverenju da ovde ništa ne valja, da se ovde nikad ništa neće promeniti, da je Koštunica isti Milošević, da su sve to kriptofašisti, komunisti, nacionalisti, a vi to počnete da osporavate, onda je prvo što urade da vam zalepe etiketu da si se prodao. I Cerroviću su to natovarili, naročito ti krugovi koji su njemu bili bliski. To se najbolje videlo u toj čuvenoj polemici u 'Vremenu', koja je trajala 4-5 meseci. Navodno, pitanje je bilo banalno – pitanje individualne i kolektivne odgovornosti, gde se cela jedna čaršija našla nasuprot 'Vremena' i drugog dela čaršije, koja je videla šta se u društvu događa. Tada je Cerović ušao u oštru polemiku sa svojim najboljim političkim, a verovatno i intimnim prijateljem Srđom Popovićem. To je bila razdelnica. Polemika je počela dosta banalno, tako što je Sonja Biserko u 'Feralu' napala 'Vreme' i B92, da se mi ne bavimo zločinima dovoljno. Znate šta, nama je zločina bilo preko glave. Mi smo prvi objavili Lovas, Srebrenicu, glavu smo stavljali u torbu. Oni su, u suštini, vodili političku kampanju citirajući nas, a mi smo bili ti koji smo to iznosili kad je tome bilo vreme. I onda, pošto se sve to smirilo, raščivijalo, oni su od nas tražili da ostanemo isti, opozicioni. Čim mi nismo bili dovoljno opozicioni, i čim smo videli da postoji mogućnost za napredak i relaksaciju, oni su nas napali. 'Vremenu' su i oprostili nekako, ali Cerroviću nisu hteli da oproste. On je morao da bude njihov. Ima tu dva motiva, neki su zbilja iz ideoloških razloga srljali u to, to je ovo što se sad zove autošovinizam, a bila je, bogami, i jedna grupa teških pokvarenjaka koja je videla da promenom politike gube razne fondove, mogućnost da negde sa strane kapne neka lova za njihove velike projekte. I odjednom se Cerović našao kao isturen čovek na tom frontu, jer je on probao da komentariše novi duh, drugo vreme. To mu nikad, do kraja života, neki ljudi nisu oprostili", zaključio je Žarković.

Žarković je izneo i neke detalje u vezi sa nesuđenim postavljenjem Cerovića za ambasadora SCG u Vašingtonu 2001. godine: "Ta procedura je dosta daleko odmakla, i onda je jedna grupa ljudi proizvela nešto što liči na aferu, a za šta ne verujem da je bio pravi povod za neslanje Cerovića u Vašington. Koštunica je pozvao Cerovića, to znam pouzdano, i izvinio mu se, jer je on bio saglasan sa predlogom da Stojan bude ambasador. Takođe, Koštunica mu je saopštio da su službe bezbednosti našeg ministarstva inostranih poslova procenile da je to ogroman rizik i po Cerovića lično i po državu, da su vanredni troškovi njegovog obezbeđivanja, jer je on nećak Milovana Đilasa, a da to ni ustaška ni četnička emigracija ne bi trpela i pokušali bi da ga likvidiraju", rekao je Žarković. ¶

PRIREDIO: RADMILO MARKOVIĆ

VREME USPEHA!
Klub dobrih poslovnih ideja
REDOVNI PODLISTAK NEDELJNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU

SPOLJNA TRGOVINA

Ko su najveći izvoznici

SLOBODAN VASILIĆ, NEOPLANTA

Država ključna za domaće stočarstvo

Intervju: Slobodan Vasilić, izvršni direktor Neoplante

Uloga države ključna za domaće stočarstvo

"Investicije u prateću infrastrukturu i unapređenje energetske efikasnosti dodatno su poboljšali naše poslovanje. To pokazuje i činjenica da smo 2014. u odnosu na 2010. godinu udvostručili proizvodnju, dok su troškovi energije ostali na istom nivou"

"Godina za nama bila je ekonomski vrlo turbulentna", kaže u razgovoru za "Vreme" Slobodan Vasilić, izvršni direktor Neoplante o poslovnim rezultatima u 2014, i planovima za 2015. godinu. "To pokazuje i nastavak pada kupovne moći, koji je za posledicu imao i pad tržišta mesnih prerađevina za više od sedam odsto u poređenju sa 2013. godinom. Ipak, Neoplanta je uspela da ostvari odlične poslovne rezultate. Zadržali smo pozitivan trend rasta prodaje, naturalno i finansijski, što je dovelo do rekordnih proizvodnih i prodajnih rezultata. Ako posmatramo tržište u celini, Neoplanta je u 2014. zabeležila rast prometa za 25 odsto u odnosu na 2013. godinu, čemu je doprineo i dosad najveći obim izvoza, pre svega na tržište Ruske Federacije. Odlične rezultate pratio je i rast broja zaposlenih, kojih je sada više od 800. Takođe, završili smo rekonstrukciju novog pogona za konzervirane proizvode, čime je okončan dugoročni projekat rekonstrukcije fabrike. Kada je reč o 2015. godini, koja je za Neoplantu jubilarna, jer obeležava 130 godina poslovanja, ne očekujem značajnije promene poslovnog ambijenta. Ipak, očekujem dalji rast prodaje i sveukupnog poslovanja kompanije, uprkos trendu smanjene kupovne moći stanovništva, pada potrošnje i pada tržišta, te snažne inostrane konkurencije. Pošto izvoz vidim kao veliku razvojnu šansu kompanije, kao jedan od ciljeva je postavljeno proširenje poslovnih aktivnosti u Bosni i Hercegovini i Africi, ulazak na nova tržišta u EU i Ruskoj Federaciji, ali i dalje unapređenje efikasnosti proizvodnih i poslovnih procesa.

"VREME": Koliko su inovacije važne u tržišnoj utakmici? Šta je Neoplanta uradila u 2014. kada je reč o inovacijama – koje su i koliko je uloženo?

SLOBODAN VASILIĆ: Inovacije smatram jednim od ključnih faktora koji su doprineli da Neoplanta danas bude lider na tržištu mesnih prerađevina u Srbiji. Kontinuirano ulažemo napore u razvijanje inovativnih nastupa na tržištu, kako bismo napravili razliku u odnosu na konkurenciju. Sa željom da zadržimo postojeće i privučemo nove potrošače, osluškujemo njihove potrebe i prilagođavamo naš proizvodni portfolio, što pokazuje i činjenica da smo samo prošle godine na tržište lansirali dvocifreni broj novih proizvoda. Prva smo domaća kompanija koja je potrošačima ponudila trajni asortiman u *flow pack* ambalaži, koja omogućava produženu svežinu proizvoda. Takođe, jedini smo proizvođač na tržištu Srbije koji je paštete lansirao u polipropilenskom pakovanju, čiji poklopac omogućava da se proizvod koristi 48 sati nakon otvaranja. Ulaganje u inovacije kroz dizajn i ukus proizvoda naših ključnih brendova – Patelina, Pipi i Gudi, Neoplanta Delikates i Prego, kao i putem jedinstvenih nastupa na tržištu, biće naše opredeljenje i u budućnosti.

Kolika je vrednost investicija u fabriku u 2014? Kakvi su planovi za 2015. i šta za vaše dalje poslovanje znači modernizacija?

Rekonstrukcija fabrike pokrenuta je 2011. godine, kao najobimniji projekat u sklopu dugoročnog investicionog plana. Projekat je uspešno završen prošle godine, a ukupna vrednost investicije iznosila je oko 12,5 miliona evra. Adaptacijom proizvodnih pogona omogućeno je korišćenje punog kapaciteta linije klanja (900 svinja na dan), čime smo dostigli 36 tona dnevne obrade svežeg mesa. Što se tiče prerađevina, trenutni kapacitet iznosi 80 tona dnevno, što je povećanje od 50 odsto u odnosu na raniji period. Investicije u prateću infrastrukturu i unapređenje energetske efikasnosti dodatno su poboljšali naše poslovanje. To pokazuje i činjenica da smo 2014, u odnosu na 2010. godinu, udvostručili proizvodnju, dok su troškovi energije ostali na istom nivou. Kompletan projekat je za nas veoma značajan jer verujemo da će učvrstiti našu poziciju na postojećim, i omogućiti nam ulazak na nova tržišta. Sa najmodernijom fabrikom u regionu sada smo još konkurentniji, imajući u vidu unapređenja koja se odnose na efikasnost tehnoloških procesa, ali i potrošnju i upravljanje energentima.

Koliko Neoplantine proizvodnje ide u izvoz i na koja tržišta? Možete li reći nešto o širenju na nova tržišta?

Udeo izvoza u prometu Neoplante u 2014. godini je iznosio 25 odsto, pri čemu je izvoz udvostručen u odnosu na 2013. Proizvode plasiramo na tržište regiona (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija), Ruske Federacije i Afrike. Trenutno smo jedina mesna industrija iz Srbije koja izvozi u Afriku, konkretno Angolu, a prodor na ovo tržište u velikoj meri nam je olakšalo poslovanje u sklopu Nelt Grupe. Nelt je vodeći distributer i provajder logističkih usluga u jugoistočnoj Evropi, koji posluje i u zemljama podsaharske Afrike – Angoli, Zambiji, Zimbabveu, Mozambiku i Malaviju. Uz to, nedavno smo imali prvu isporuku prerađevina na tržište Švedske, što smo takođe jedini uspeli od proizvođača na domaćem tržištu. I dalje smo fokusirani na iznalaženje novih tržišta za naše proizvode, a shodno tome, u planu je izvoz prerađevina u Nemačku. Osim toga, intenzivno radimo na jačanju izvoznih aktivnosti

na postojećim tržištima, uključujući i Rusku Federaciju, koja ima izuzetno veliki potencijal.

Pre godinu i po dana izjavili ste za RTS da Neoplanta meso iz uvoza koristi za mesne prerađevine. Zbog čega za prerađevine koristite meso iz uvoza, a ne samo iz Srbije? Kakvo je to meso iz uvoza, i koliko takvog mesa godišnje nedostaje na srpskom tržištu?

Naša zemlja, nažalost, već dugi niz godina ima osiromašen stočni fond, zbog čega su veliki proizvođači, poput Neoplante, primorani na uvoz sirovina. O tome najbolje svedoči podatak da stočni fond Srbije, u ukupnom obimu, nije dovoljan za potrebe naše kompanije. Napominjem da se uvoze isključivo sirovine 1. kategorije, odnosno meso najvišeg kvaliteta. Takođe želim da naglasim da Neoplanta, kao kompanija sa zaokruženim procesom proizvodnje, ima sopstvenu farmu, jednu od najvećih u regionu, sa godišnjom proizvodnjom od oko 40.000 tovljenika. Ujedno, nastojimo da potpomognemo razvoj stočarstva u Srbiji putem projekata uslužnog tova, koje realizujemo sa odabranim kooperantima. Ipak, čvrsto verujem da je za rešavanje situacije u kojoj se trenutno nalazi domaće stočarstvo neophodan sistemski pristup, i da bi država u tome trebalo da ima ključnu ulogu. Domaćim proizvođačima bi svakako značila podrška države, pre svega u vidu stvaranja ambijenta za ulaganje u stočarstvo.

Potrošače svakako zanima koliko ima istine u pričama koje se neprestano pojavljuju u medijima – ne znamo kakvo meso jedemo, jedemo odmrznuto meso staro više godina, švercovano GMO meso iz Argentine ilegalno ulazi u Srbiju preko Kosova, uvozimo najlošije kategorije mesa, meso je prepuno antibiotika... Kao insajder, kao neko ko radi u mesnoj industriji, koliko, po vama, ima istine u svakom od ovih napisa? Koliko je na tržištu mesa nepoznatog porekla i kvaliteta?

Već duže vreme se u pojedinim medijima pojavljuju natpisi koji su direktno usmereni protiv mesnoprerađivačkih industrija, što doprinosi kreiranju negativne atmosfere i dodatno utiče na pad tržišta i pad potrošnje. Verujem da je veoma važno da potrošači znaju šta im se nudi i "šta jedu", ali isto tako da je ovo veoma ozbiljna i osetljiva tema koja se tiče najšire javnosti, te da su spekulacije bilo kakve vrste, kao i uopštavanja, izuzetno štetni za kompletnu domaću privredu. Sa pozicije na kojoj se trenutno nalazim, sa sigurnošću tvrdim da kompanija Neoplanta primenjuje najviše standarde proizvodnje, a da je visok kvalitet, uz obaveznu higijensku ispravnost i zdravstvenu bezbednost proizvoda, apsolutni prioritet. Kompanija posluje poštujući principe HACCP-a, uz implementirane standarde ISO 9001 i IFS, koji akcenat stavlja upravo na bezbednost proizvoda. Naši proizvodi su, u skladu sa važećim zakonima, svakodnevno kontrolisani od strane Veterinarske uprave, a sprovodimo i dodatne, interne kontrole. Jedini njihov cilj jeste da osiguramo da će iz naše fabrike na tržište dospeti isključivo bezbedni proizvodi, visokog kvaliteta.

Koliko istine ima u informacijama da je u EU dozvoljeno zamrzavanje mesa do šest meseci, a kod nas do godinu dana, pa onda, kad se približi istek tih šest meseci, to meso iz EU se uvozi u Srbiju?

Prema važećim zakonima i pravilnicima, EU dozvoljava da sveže meso, pre upotrebe, bude zamrznuto do dve godine, odnosno ukupno 24 meseca. Srbija, sa druge strane, ima oštrije kriterijume – dozvoljen starosni rok smrznutog mesa je 12 meseci. Takođe, u Srbiju ne sme da uđe meso starije od šest meseci od datuma zamrzavanja, bez obzira na deklarisani rok trajanja. U tom smislu, zakoni koje propisuje naša zemlja, a tiču se roka upotrebe smrznutog mesa, rigorozniji su od zakona EU. Uz sve to, interni propisi Neoplante su još oštriji – mi uvozimo samo sirovine koje su u smrznutom stanju maksimalno dva meseca, ne duže od toga.

Spoljna trgovina

Ko su najveći izvoznici

Ko su nosioci srpskog izvoza koji je u 2014. zabeležio rekordne 14,84 milijarde dolara, kako će na izvoznike uticati nova monetarna politika Evropske centralne banke i može li neka kompanija da se približi Fijatu

Poslednji podaci Republičkog zavoda za statistiku (RZS) na prvi pogled su neobični. Ukupna spoljnotrgovinska robna razmena u januaru 2015, govore ti podaci, iznosila je 2,13 milijardi dolara, što je pad od 10,3 odsto u odnosu na isti period prethodne godine. Isti podaci prikazani u evrima govore da je izvoz u januaru bio 1,82 milijarde evra, što je porast od 4,8 odsto u odnosu na januar 2014. Od ove ukupne razmene, u izvoz je otišla roba vredna 905,9 miliona dolara (pad od 9,4 odsto), odnosno 777,3 miliona evra (povećanje od 6,1 odsto u odnosu na prethodni januar).

Ovako prikazan izvoz i spoljnotrgovinska razmena postaju razumljiviji kada se uzme u obzir da je samo tokom 2014. godine dinar oslabio prema dolaru za 20 odsto, a 5,5 odsto prema evru. Dakle, ovaj čudnovat "rast i pad" razmene i izvoza posledica je promene snaga između dolara i evra u poslednjih godinu dana. Odlukom Evropske centralne banke (ECB) iz januara ove godine, da će mesečno upumpavati 60 milijardi evra u evrozonu, ovaj odnos je samo ubrzano nastavio da se menja, u korist dolara.

Šta će ovo značiti za srpski izvoz? Dalje slabljenje evra moglo bi negativno da utiče na neke privredne grane u Srbiji (vidi okvir "Politika ECB loša po domaću poljoprivredu"). Sa druge strane, podaci Narodne banke Srbije i RZS govore da su u periodu 2006–2014. cene porasle za 81,1 odsto. U istom periodu, evro je ojačao 43 odsto u odnosu na dinar, dakle, gotovo upola manje.

Drugim rečima, cene robe i usluga rasle su dvostruko brže od rasta cene evra, čime je domaća valuta veštački ojačana. To su najbolje na svojoj koži osetili neto izvoznici: što je dinar jači, njihov proizvod koji ide u izvoz je manje konkurentan.

Kada je sredinom januara Švajcarska nacionalna banka odustala od odbrane fiksiranog kursa franka, a franak istog trenutka skočio za 15 odsto u odnosu na evro, građani Švajcarske su odjednom u okolnim zemljama EU mogli kupiti 15 odsto više robe nego prethodnog dana, ali je za švajcarske izvoznike ovo bio izuzetno težak udarac ("Nemam reči. Današnja akcija Švajcarske nacionalne banke je cunami, za izvoznu industriju, za turizam i, u krajnjoj liniji, za celu zemlju", izjavio je tada izvršni direktor kompanije Swatch, Nik Hajek).

Podaci RZS pokazuju da se spoljnotrgovinski deficit Srbije konstantno smanjuje – od 2011, kada je bio nešto iznad osam milijardi dolara, do 5,76 milijardi dolara u 2014. (vidi tabelu "Spoljnotrgovinska robna razmena"). Ujedno, izuzev "preloma" u 2009, prvoj godini krize, obim izvoza iz Srbije je od 2001. sve vreme rastao, i u 2014. dostigao rekordnih 14,84 milijardi dolara. U prvom broju mesečnika "Nova ekonomija" za 2015. godinu, objavljena je lista najvećih neto izvoznika Srbije u tekstu "Ko su neto izvoznici u Srbiji?" (str. 44-49) autora prof. dr Zorana Jeremića i doc. dr Marka Milojevića, pri čemu je celokupnu analizu dvojice autora o najuspešnijim preduzećima, najvećim izvoznicima, uvoznicima i neto izvoznicima u periodu 2008–2014, moguće pogledati na sajtu Business Info grupe (http://www.big.co.rs/upload/Edition/Download/2015-03/

Slobodan Milosavljević: Politika ECB loša po domaću poljoprivredu

Po rečima dr Slobodana Milosavljevića, savetnika predsednika Privredne komore Srbije i bivšeg ministra trgovine i poljoprivrede, trend povećanja izvoza u protekle tri godine je jasan, uz dalje smanjenje trgovinskog deficita i veću pokrivenost uvoza izvozom. "Nama su najveći strani investitori ujedno i najveći izvoznici iz Srbije. To na neki način direktno opravdava borbu za svakog investitora, jer su oni generatori i ekonomskog rasta, a posebno izvoza. Takođe, mi se nalazimo u situaciji da nama Fijat drži izvoz, i to traje već dve godine. Mi nemamo kompaniju koja bi mogla da kompenzuje vrednost godišnjeg Fijatovog izvoza, eventualno Železaru, ali tek za nekoliko godina. Svaki proizvod, pa i ovaj naš '500L', ima svoj životni ciklus, koji ide od faze rasta i prosperiteta do faze kada tražnja za tim proizvodom kreće da pada, iako on još uvek donosi značajne rezultate. Mi se sada nalazimo u fazi kada je tražnja za tim Fijatovim proizvodom iz Srbije krenula da opada. Veliko je pitanje da li će i kako Fijat u budućem periodu ili osvežavati to vozilo, ili uvoditi neko novo vozilo u proizvodnju i onda na taj način zadržavati ili povećavati nivo izvoza iz fabrike u Kragujevcu", kaže Milosavljević. Govoreći o novim merama ECB, bivši ministar trgovine kaže da će one naročito pogoditi srpsku poljoprivredu. "Nova monetarna politika ECB ima za cilj da podstakne oporavak privrede zemalja članica EU, sa ciljem povećanja konkurentnosti kroz podsticaje u proizvodnom sektoru, ali i kroz smanjenje vrednosti evra. Nama to u ovom trenutku donosi i dobro i loše. Loše, jer imamo jeftinije evropske proizvode na našem tržištu, i to posebno u sektoru poljoprivrede – jeftiniji proizvodi mesne, mlečne, pa i svih drugih industrija, što će otežati plasman naših proizvoda na našem tržištu. Sa druge strane, veća kupovna moć evropskih zemalja, a time i njihovih potrošača, otvoriće mogućnost za više kupovina u Srbiji."

Viktorija grupa: Srpska soja i suncokret sa dodatom vrednošću

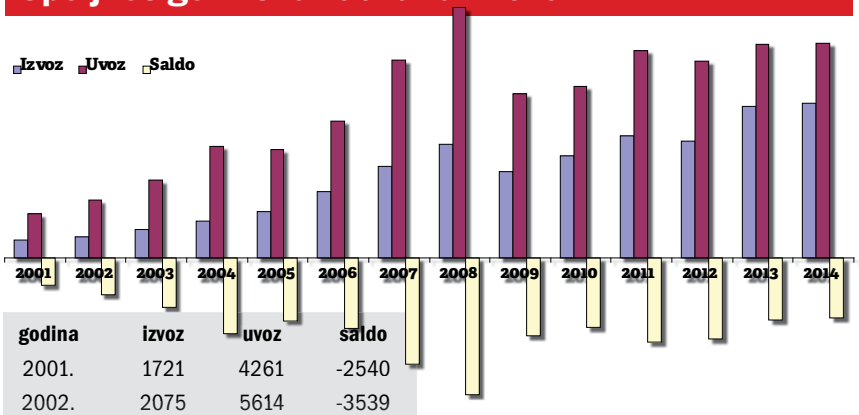
Prema podacima iz pomenute analize, na listi najvećih 30 neto izvoznika u 2014, dve članice Viktorija grupe našle su se među prvih deset – Sojaprotein na petom mestu, sa neto izvozom od 61 milion evra, a Victoriaoil na devetom mestu, sa 49 miliona evra neto izvoza. Analiza pokazuje i da je u periodu 2008–2014. Sojaprotein ostvario ukupan rast izvoza od 297 odsto – sa 16 na 64 miliona – i po tom rastu je na četvrtom mestu za posmatrani period.

Kako kažu u Viktorija grupi, njihova kompanija je jedan od najvećih neto izvoznika u Srbiji, a prosečni godišnji izvoz u poslednje tri godine iznosio je 173 miliona evra. Za 2015. očekuje se rast izvoza za 15 odsto, u 40 zemalja, od čega je 80 odsto ukupnog izvoza namenjeno tržištu Evropske unije.

"Kompanija dominantno izvozi prerađene poljoprivredne proizvode. Sirovine u našim proizvodima su domaćeg porekla – srpsku soju i suncokret prerađujemo u proizvode dodatne vrednosti", kaže Nikola Vujačić, direktor operacija Viktorija grupe. "Proizvodi od soje iz naše fabrike Sojaprotein namenjeni su prehrambenoj, ali i farmaceutskoj industriji. U pojedinim proizvodnim segmentima namenjenim prehrambenoj industriji ostvarujemo udeo i do 50 odsto evropskog tržišta. Takođe, veliki iskorak je ostvaren sa sojinim proteinskim koncentratima, kao najmlađem segmentu proizvodnog portfolija Viktorija grupe, a dalji rast očekujemo zahvaljujući nedavno završenoj implementaciji Dunav Soja standarda. Ujedno, prvi smo u regionu dobili ovaj sertifikat za proizvodnju sojinih proteinskih koncentrata od NON-GMO soje.

Naša uljara Victoriaoil je prošle godine najveći izvoz realizovala na tržištima Austrije, Italije, Grčke i u zemljama regiona. Tradicionalno odlični rezultati zabeleženi su u prodaji suncokretovog ulja, a napravljen je veliki proboj sa flaširanim jestivim uljem od repice na tržištima Češke i Slovačke", zaključuje Vujačić.

Spoljnotrgovinska robna razmena

godina	izvoz	uvoz	saldo
2001.	1721	4261	-2540
2002.	2075	5614	-3539
2003.	2755	7473	-4718
2004.	3523	10750	-7227
2005.	4482	10455	-5979
2006.	6428	13170	-6744
2007.	8825	18968	-10143
2008.	10974	24042	-13069
2009.	8344	15807	-7463
2010.	9795	16471	-6676
2011.	11780	19862	-8082
2012.	11228	18929	-7701
2013.	14611	20551	-5940
2014.	14843	20609	-5765

u mil. USD Izvor: Republički zavod za statistiku

30 najvećih neto izvoznika u Srbiji u 2014. godini

kompanija	izvoz	uvoz	neto
Fiat Automobili Srbija	1365	929	436
Hip-petrohemija	148	21	127
Yura Corporation	119	42	77
RTB Invest	81	15	66
Sojaprotein	64	2	61
Hemofarm	149	89	60
Jugoimport-SDPR	67	12	55
Sirmium Steel	99	48	51
Victoriaoil	52	3	49
Sunoko	50	8	42
LBK Livnica Kikinda	55	19	37
VaLy	94	58	36
Tarkett	98	62	36
MK Commerce	37	1	35
Fabrika šećera TE-TO	33	3	30
Ćirić i sin Sakule	29	0	29
Koteks Viscofan	42	16	26
Prvi Partizan	44	19	25
Umka	41	17	24
Železara Smederevo	201	177	24
Delta Agrar	31	9	22
Ball Pakovanja Evropa	97	75	22
SMATSA	29	8	21
Šećerana Crvenka	22	1	20
Altiva	19	0	19
Tarkett SEE	21	4	17
Vait	17	0	17
Crop S & Partners	26	9	17
Šajkaška fabrika šećera	17	1	16
Granexport	16	0	16
Elixir Food	17	1	16
Gorenje Tiki	28	13	16
Forma Ideale	22	7	15

(u milionima evra)

Izvor: http://www.big.co.rs/upload/Edition/Download/2015-03/The_Economy_And_Finance_Board_2015.pdf

The_Economy_And_Finance_Board_2015.pdf). Prvi – ubedljivo prvi – na listi najvećih izvoznika je Fijat iz Kragujevca, koji sa 1,36 milijardi evra ukupnog izvoza u 2014. daleko nadmašuje pratioce – NIS (370 miliona evra), Tigar Tyres (233 miliona), Železaru Smederevo (201 milion), Tetra Pak (160 miliona) i Hemofarm (149 miliona). Fijat je i najveći neto izvoznik sa 436 miliona evra u 2014, što je malo manje nego zbir neto izvoza sledećih šest najvećih neto izvoznika – HIP-Petrohemije iz Pančeva (127 miliona evra), Yura Corporation iz Rače (77 miliona), RTB Investa (66 miliona), Sojaproteina iz Bečeja (61 milion), Hemofarma iz Vršca (60 miliona) i Jugoimport-SDPR iz Beograda (55 miliona).

Ovakva neravnoteža i koncentracija izvoza u jednoj kompaniji može da bude zabrinjavajuća, naročito kada njen izvršni direktor (Serđo Markione) početkom marta na sajmu automobila u Ženevi izjavi da "Fijat više nikada neće biti konkurentan na masovnom tržištu Evrope kao što je nekada bio".

Predstavnici Wiener Srbija sa Rudolfom Ertlom

WIENER STÄDTISCHE

"Günter Geyer" nagrada

U konkurenciji oko 50 kompanija iz 25 zemalja sveta, Wiener Städtische osiguranje a.d.o. Beograd je osvojilo drugu nagradu za društvenu odgovornost, i to za projekte "Sportski čas – Ispravi se!", "100 hrastova za 10 godina", kao i za saradnju sa NURDOR-om, Kolom Srpskih sestara i Domom za decu bez roditeljskog staranja "Drinka Pavlović". Nagradu od 30.000 evra Wiener Städtische osiguranje usmeriće u nove projekte društvene odgovornosti u Srbiji. Petu godinu zaredom "Günter Geyer" nagradu na nivou Vienna Insurance Groupa dodeljuje glavni akcionar Wiener Städtische Versicherungsverein da bi svoje članice podsetio na odgovornost prema svom okruženju i zajednici u kojoj žive i posluju. Iz kompanije je saopšteno i da se u sve društveno odgovorne aktivnosti uključuju volonteri, koji su naročito značajnu ulogu odigrali tokom poplava u maju 2014. godine: gotovo 200 volontera učestvovalo je u akciji "Wiener uz Srbiju" organizujući pomoć za više od 600 porodica, a u okviru projekta vrednog oko 105.000 evra renovirano je i 15 kuća u Obrenovcu.

DELTA HOLDING

Specijalna "Virtus" nagrada

Kompaniji Delta Holding drugu godinu zaredom dodeljena je nagrada "Virtus" za doprinos razvoju društvene zajednice. Ove godine Delti je pripala Specijalna nagrada za pomoć u sanaciji štete nastale tokom majskih poplava. Nakon majskih poplava, koje su pogodile našu zemlju prošle godine, Delta Holding je kontinuirano slao donacije u vodi, hrani, sredstvima za higijenu, odeći i obući. Pokrenuta je akcija "Obnova poljoprivrede", u okviru koje je donirano 190 tona stočne hrane za sedam najugroženijih opština u Srbiji. Kompanija je obnovila i 52 kuće, uključujući i celu Ulicu Save Kovačevića u Obrenovcu. Ukupna pomoć ugroženima od poplava, koju je u ime Deltinog poslovnog sistema uputila Delta fondacija, dostigla je vrednost od 861.365 evra.

DIJAMANT

Najbolji u zapošljavanju osoba sa invaliditetom

Ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Aleksandar Vulin sredinom marta je tokom posete kompaniji Dijamant u Zrenjaninu izjavio da je ta kompanija, na osnovu rezultata kontrole Inspekcije rada, nesumnjivo najbolja kada je u pitanju zapošljavanje osoba sa invaliditetom. On je pohvalio kompaniju Dijamant ističući da vode računa o radnicima, posebno o onima sa nekim od oblika invaliditeta, kao i što učešćem u brojnim humanitarnim akcijama pomaže onima kojima je pomoć neophodna. Direktorka Dijamanta Slavica Kešelj rekla je da kompanija ima 750 zaposlenih, od kojih su 26 osobe sa invaliditetom i dodala da su oni "uklopljeni u organizacionu strukturu, u punom obimu, tako da se ne osećaju izuzetim od drugih radnika".

HEMOFARM

Glavna "Virtus" nagrada

Kompanija Hemofarm dobitnik je ovogodišnje glavne nagrade Virtus za filantropiju. Hemofarm i Hemofarm fondacija ovo priznanje osvojili su u kategoriji posebnog doprinosa na nacionalnom nivou na polju korporativne odgovornost u 2014. godini tokom koje su podržali čak 128 projekata vrednih više od 108 miliona dinara: pomoć je upućivana poplavljenim područjima, zdravstvu, kulturi, deci, socijalno ugroženima, talentima i najboljim studentima.

HENKEL

Ispunjeni finansijski ciljevi

Henkel je zabeležio dobar učinak u 2014. u izazovnom okruženju, saopšteno je iz ove kompanije. U fiskalnoj 2014. godini, prodaja je neznatno porasla u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 16,428 milijardi evra. Usled negativnih efekata kursnih razlika od 4,0 odsto, prodaja je porasla za 4,4 odsto. Organski rast prodaje, koji isključuje uticaj kursnih razlika i akvizicije/prodaje, zabeležio je značajan rast od 3,4 odsto. Nakon korekcije jednokratnih dobiti, jednokratnih troškova i troškova restrukturiranja, korigovani operativni profit (EBIT) povećan je za 2,9 odsto, sa 2,516 milijardi evra na 2,588 milijardi evra. Korigovani prihod od prodaje (EBIT marža) zabeležio je rast od 0,4 procentna poena, sa 15,4 na 15,8 odsto.

COMMUNIS DDB

Predavanje studentima u Berlinu

Ivan Stanković, direktor i vlasnik marketinške agencije Communis DDB, održao je predavanje studentima Berlinske škole kreativnog liderstva na temu "Kako identifikovati, zgrabiti i razviti šanse". Tom prilikom, on je sa akademcima podelio svoja znanja, stečena tokom dugogodišnje karijere na čelu jedne od vodećih marketinških agencija u Srbiji i regionu. "Drago mi je što sam imao priliku da sa kreativcima, budućim liderima u oblasti marketinga, podelim svoja iskustva, jer je vrlina ljudi našeg podneblja da najbolje funkcionišemo u turbulentnim uslovima koji nas teraju da uvek budemo brzi i kreativni. Istovremeno to predstavlja i manu, jer se ne snalazimo toliko dobro kada turbulencija nema i zbog toga smatram da je razmena iskustava veoma važna za dalji razvoj oblasti", izjavio je povodom predavanja Ivan Stanković, direktor agencije Communis DDB.

IMLEK

Nagrada "Moj izbor 2015"

Poslednjeg dana marta, u Skupštini grada svečano su dodeljena priznanja potrošača Srbije "Moj izbor 2015" za najomiljenije domaće proizvode i brendove. Kompanija Imlek dobitnik je dve zlatne medalje "Moj izbor 2015". U konkurenciji od 195 najboljih domaćih proizvoda i brendova za kategoriju "Mleko i mlečni proizvodi" potrošači već petu godinu zaredom biraju Moju Kravicu kao najomiljeniji brend. Posebno priznanje potrošača za najomiljenijeg domaćeg proizvođača u Srbiji dobila je kompanija Imlek. Priznanje "Moj izbor" je jedino priznanje u Srbiji koje se dodeljuje isključivo na osnovu glasova potrošača iz cele Srbije, što je potvrda dugogodišnjeg poverenja koje brend Moja Kravica uživa među kupcima.

VIP

Nagrada za Dejana Turka

Dejan Turk, direktor/CEO kompanije Vip mobile, dobitnik je priznanja "Kapetan Miša Anastasijević" za postignute odlične rezultate i ostvarenu lidersku poziciju u oblasti korporativne odgovornosti. Posebno su prepoznati projekti "Budi Vip student", "Vip ekomotivacija" i "Porodične firme stub razvoja ekonomije Srbije". Ovo priznanje tradicionalno dodeljuje žiri sastavljen od istaknutih privrednika, novinara i profesora za 24 pojedinca i kompanije koji su ostvarili izuzetan uspeh u poslovanju i doprinos podizanju privrednog kapaciteta glavnog grada.

WIENER STÄDTISCHE

Izložba srpske arhitekture u Beču

U četvrtak, drugog aprila, završava se izložba moderne arhitekture u Srbiji, koju su posetioci tokom prethodnih mesec i po mogli da posete u galeriji Ringturm u Beču, sedištu osiguravajuće kuće Wiener Städtische. Kustosi izložbe pod nazivom "Grad kao regionalni kontekst arhitekture" bili su Adolf Stiler i Bojan Kovačević, a postavka je obuhvatala primere preteče moderne arhitekture u srpskim gradovima tokom '20-ih i '30-ih godina XX veka, graditeljski zamah u periodu socijalističke Jugoslavije, a bilo je prikazano i nekoliko primera savremene arhitekture, kao spoj sa aktuelnim trenutkom.

SIEMENS

O energetskoj bezbednosti i efikasnosti

Kompanija Siemens d.o.o. Beograd učestvovala je na 4. regionalnoj Biznis Plus konferenciji u organizaciji Biznis Plusa i medijskih partnera ove kuće. Kompanija Siemens bila je jedan od učesnika prvog dana konferencije, na panelu o Energetskoj bezbednosti i efikasnosti regiona. Energetska efikasnost nije samo štednja u upotrebi energije, već prvenstveno njeno efikasno korišćenje na svim nivoima, saopšteno je iz kompanije i navedeno da je odličan primer za potencijal koji Srbija ima na polju energetske efikasnosti Siemens fabrika vetrogeneratora u Subotici. U ovoj fabrici upotrebom energetski efikasnih mašina postignuta je značajna ušteda električne energije, dok su zahvaljujući strogoj kontroli potrošnje vode i toplotne energije ukupni troškovi za energiju smanjeni za 20 odsto.

TETRA PAK

Novi magacin

Tetra Pak®, svetski lider u rešenjima za preradu i pakovanje hrane, danas je najavio otvaranje novog magacina za gotove proizvode u Gornjem Milanovcu. Sa površinom od 4000 kvadratnih metara, novi magacin donosi značajno poboljšanje u skladištenju gotovih proizvoda čime se smanjuje vreme utovara za polovinu, a logistika organizuje efikasnije. Otvaranje magacina najnoviji je deo investicije od ukupno 11,9 miliona evra koje je Tetra Pak uložio u protekle dve godine kako bi povećao proizvodni kapacitet i prostor za skladištenje u fabrici u Gornjem Milanovcu.

MK GROUP

Ugošćeni mladi iz SOS Dečjeg sela

Srednjoškolci i studenti, štićenici SOS Dečjeg sela u Kraljevu, posetili su MK Group gde su se družili sa predstavnicima kompanije i stekli uvid u to kako izgleda njihov radni dan. Ovom prilikom, od predstavnika kompanije mogli su da čuju kako u praksi izgleda poslovna komunikacija i da vide sa kojim se sve izazovima zaposleni u jednoj od najvećih domaćih kompanija svakodnevno susreću. U okviru organizovane posete, mladi su posetili i klub "Privrednik", a tom prilikom Miodrag Kostić, predsednik MK Groupa, svečano im je uručio poklone – tablet računare kako bi tokom školovanja beležili još veće uspehe.

VREME USPEHA je redovni podlistak nedeljnika "Vreme", izlazi svakog prvog četvrtka u mesecu, uređuju: Aleksandar Aleksić i Radmilo Marković

LJUBOMIR ŽIVKOV

Kadgod i sade

Imao sam pre nekoliko godina izvestan ja ga zovem zdravstveni ispad, trudio se trudio da ga omalovažim, i u sebi, i pred drugima; smatrao sam ga zabunom, greškom, kao da sam se razboleo umesto nekog drugog, ama se ono što je pripisano meni i o čemu postoji istorija bolesti ipak bilo raščulo, pa šta je to bilo, je li tačno da si imao xxxxx, ma jesam, bilo pa prošlo... – A, nije ti to bilo pa prošlo! To te je žigosalo do kraja života... – Jeste, ali sve čoveka žigoše, i zlo i dobro, svakoga kako ti reče žiga nešto...

Bilo pa prošlo, to kažem i kao veleoštećeni, kad me bližnji savetuju kako da se svojim nezahv. dužnicima ili bezobz. konkurenciji suprotstavim, kako da predupredim njihove marifetluke, za koje su očito spremni i koji su im kao dobar dan, a kako da im uzvratim za nelepe postupke uveliko dovrhunjene i nepozive. Gotovo je to, kažem, a tako i mislim: u osveti, kao god i u kazni koju shodno zakonu izriče društvo, ima nešto unapred promašeno, nešto samoismevajuće, nešto besmisleno – između prestupleniya i nakazaniya jedva da postoji ikakva nit, ta nit, iskrzana i natrula kao ličina koja je nekoliko zima kisnula u slami nad šupom, to je sam kažnjenik, njegovo telo i njegova duša koja sve teže razumeva i kako je do zločina došlo, i kako je moguće da život sklizne u košmar od koga nema predaha ni poštede, a kome se nazire nezamislivi kraj. Kamo lepe sreće da se ništa nije ni desilo, da se zlodelo dalo izbeći, da je počinilac mogao imati veran i jasan uzorak buduće kazne, i da je video makar jedan svoj dan u keliji sa kiblom; ili da je mogao videti silna svitanja, podneva i sumrake u vrbacima, u lukama, u ravnici, na vetrovitim visoravnima, a što će mu, kao i drugi neprebrojivi prizori i događaji, biti uskraćeno... Očito mu u kobni mah nisu pred očima proletele prve krupne paljuljice snega, nije čuo letnju kišu kako šušti po kukuruzu okopanom već drugi put, nije video lastu u gnezdu na debeloj štalskoj gredi, nisu se kroz sunčano podne začula crkvena zvona, da jesu, možda bi se trgao i zločina ne bi bilo... Kazniti ga naknadno, kad žrtvi i ožalošćenima nema pomoći, zar nije deplasirano?

Ma jeste, ali pošto niko ne može biti kažnjen unapred, ili što bi ti rekao 'blagovremeno' – šta onda?! Da se zamrzne sve u nekoj pravno-etičkoj aporiji?... Ne bi ni ti ostavio da nagoni čopora nesputano vitlaju, pa ako nekog predatora bude mučila savest, dobro jest, ako ne, nikom ništa! Ne, ne bih, naravno, ali kad čujem da vozača za čiji se život lekari bore čeka toliko i toliko godina zatvora, ta njegovom su šoferskom krivicom putnici autobusa otišli u crnu zemlju umesto na kolodvor gde ih je neko može biti i čekao, imam problem sa likovanjem: kao da će tragediji biti dodata još jedna, umerena doduše, ali planirana, dogovorena nesreća.

♦

Na konferenciji za štampu, gde je razgovarao sa turskim i ruskim novinarima, Putin je čuvši pitanje jednog žurnaliste (o podsticajima za izvoz nečega što se proizvodi u guberniji gde potonji živi) rekao: "O, pa vi niste iz Turske!?", a ovaj će: "Nisam. Tako je kako je."

Tako i ja. Kad god mogu, i ja kažem: tako je kako je. Pa opet, nije li štošta bilo bolje pre trideset godina? Telefon tada beše uvođen u već prežaljeni Farkaždin, platili smo, nevoljno, premda među prvima papreni samodoprinos, i čekali istorijski dan, kad mi kolega Bracika (Ilijin, iz Kikinde) reče da se moji roditelji neće možda uopšte prilagoditi novome mediju. Bracikinoj materi, koja samo što je postala pretplatnica PTT-a, evo šta se desilo: "Sedim ja predveče u kujni, kad telefon, odjedared – zvoniii... Ko je sad, dal' si ti, dal' nisi, i dok sam se ja mislila, on prestane... Šta sad? Da ja zovem, il će opet da zvoni, čekala, čekala, smrklo se uveliko, niko se ne javlja..."

Bilo pa prošlo, to mi je uzrečica koju bih da proizvedem u autentično svoje vjeruju (a koje ne bi bolelo), a opet, uprkos njoj, zažalim ponekad za vremenom kad nismo imali baš ovoliko samopouzdanja

Zašto ovo pišem? Zato što mi nedostaje malo strahopoštovanja i malo nesnađenosti iz doba našeg početništva, današnji se homo sapiens, avaj, odveć dobro srodio sa mobilnim telefonom i nema milosti, nema obzira ni prema kome: u kafiću slušam monodrame preduzimača i preprodavaca stanova, u autobusu preglasno blebetanje bez kraja i konca (jer neko ima hiljadu osamsto besplatnih minuta i neće mu ijedan minut propadne), ljudi se svađaju, prete jedni drugima, u tramvaju je, od Vuka do Ustaničke, jedan mladac kovao planove da kazni nevernicu, koja je dakako i lagala dok nije dolijala, što ga je pogodilo više nego i samo sladostrašće kome se s drugim odavala, svome doušniku potanko je i tronuto zahvaljivao za prijateljsku dostavu i svedočenje, a naslađivao se planiranim nasiljem kao jedinim prikladni odgovorom na preljubu...

Da pomenem i svoju rođ. sramotu iz doba medijske neprilagođenosti: kad sam prvi put bio ponuđen da telefoniram mašio sam se brojčanika ne digavši prethodno slušalicu, upozoren sam, blago, grimiz mi namah beše prekrio lice, da najpre podignem slušalicu, eto, još se toga sećam, a moglo je biti i onako kako sam ja mislio da je: uostalom, zar nije tako sada sa bežičnim i mobilnim telefonima – biraš najpre broj, overiš ga palcem, i čekaš šta će biti. ¶

fotografije Marko Rupena

Tajanstveni mašinovođa

"Danas sam slušao jedan bluz album i tamo čovek lepo kaže – bluz ti omogućava da se osetiš kao da imaš milion dolara, a nemaš ništa. E, to ti je otprilike i suština popularne kulture. Kao što neko reče: ona ti omogućava da se vratiš kući. Svi smo u nekom trenutku morali da odemo od kuće, a kroz rok pesme i film, mi joj se vraćamo. To je svakodnevna priča o izgubljenom raju, o mestu gde možemo opet da se osećamo toplo i fino kao u svom domu"

Prvi razgovor sa ovogodišnjim dobitnikom nagrade "Tanja Petrović", napravio sam telefonom, daleke 1986. Odavno traje njegova borba da se sačuva nešto od vrednosti koje su svojevremeno činile rokenrol jezik kulturne revolucije – naš predstavnik na medijskoj sceni dao je kroz autorske radijske emisije i tekstove u novinama svoj dragocen, dosledan doprinos tome. Na tridesetu godišnjicu od prve radijske emisije "Tajanstveni voz", prebiramo uspomene sa ove vožnje koja neće nikad stati.

"VREME": Ti si iz Kragujevca, glavnog grada Šumadije – kako je tamo, tokom šezdesetih, praćen i otkrivan smisao rokenrola?

ŽIKICA SIMIĆ: Kragujevac je, prvo, industrijski grad u kome su napravljene prve fabrike u ovoj našoj Srbiji, a bio je i glavni grad Srbije jedno vreme. Dakle, tu postoji jedna tradicija urbanog osećaja, kao i kosmopolitizma, što je sve činilo tu sredinu pogodnom da se rokenrol svojevremeno primi. Paralelno sa tim našim gimnazijskim interesovanjima, otkrivanjem muzike i slušanjem Radio Luksemburga, počele su da se prave i prve rok grupe u Kragujevcu. Za taj grad je bilo karakteristično da je imao svoj korzo, kao i mnogi drugi gradovi, ali ovaj korzo nije bio jednostavne strukture – bio je podeljen na dva dela: leva i desna strana glavne ulice, na kojoj su se šetale dve različite populacije mladih ljudi. Sa desne strane je išla »

radnička klasa, dakle radnici "Zastave" i ljudi iz Škole učenika u privredi, a sa leve strane bi se šetali studenti i gimnazijalci. To je bilo takvo vreme, razlika je bila očigledno socijalna, ali i po interesovanjima.

U to vreme sam bio gimnazijalac, od 1964. do 1969, i taj korzo je bio mesto na kome se sve dešavalo, pa i razmena informacija o rok muzici – ili tu ili u školskom dvorištu. Na primer, ja sam uveče slušao taj "Top 20 šou", beležio šta sam mogao da razumem, neki drugi su to isto radili, pa smo se sastajali u dvorištu na školskom odmoru, ili na korzou, upoređivali liste i kompletirali ih, pokušavajući sve vreme da shvatimo šta se tu dešava, odnosno šta je zaista važno u rokenrolu.

Tu je bilo raznih događaja, ali ja se sećam da sam bio pored radija kad se desio jedan senzacionalan čin: koliko sam mogao da razumem voditelja, on je pričao kako će sad prvi put pustiti fantastičan singl nove grupe Procol Harum, "Whiter Shade Of Pale". Pompezna najava u kojoj se pominjao novi zvuk, novi glas, nova muzika, dakle najava kao da sad sledi nešto potpuno neverovatno. I stvarno, kad je pesma krenula, ti si znao da je to nešto što nikad niko dotad nije čuo, a što je veličanstveno koliko je dobro. Mislim da do dan-danas nije napravljena takva pesma, koja može da se poredi sa kvalitetom te numere, sa onim Metju Fišerovim oslanjanjem na motive preuzete iz Baha. A ja sam to čuo na Radio Luksemburgu baš one večeri kad se pojavila svuda u svetu: dakle, svakako jedan veliki trenutak mog slušalačkog iskustva.

Kako su izgledali ti razgovori u dvorištu i na korzou, kako ste vi sebi objašnjavali šta je to u rokenrolu što je važno, kakvi su argumenti bili u igri?

To je bilo jedno društvo koje je raslo u centru grada – svi smo rasli u nekoliko zgrada, iza kragujevačkog suda, i svi smo nekako voleli tu muziku, ali nas je još više privlačio izgled tih muzičara. Moda je bila jako važna u to vreme: način na koji su se oni oblačili, način na koji su frizure pravili, kakve su cipele imali... To je bilo izuzetno bitno, a na korzou je glavni čovek koji je promovisao taj izgled bio Slobodan Paunovski, fudbaler Radničkog iz Kragujevca. On je u tom trenutku zaista bio kao neko ko je došao iz Karnabi strita, lik ispred svog vremena. "Make", tako smo ga zvali, bio je arbitar svega u Kragujevcu – mode, muzike, imao je sve ploče, izgledao kao Brajan Džouns bukvalno. A igrao je polutku, mislim osmicu, i bio dobar strelac, imao je i jedan čudan dribling, kao da se sapleo preko lopte, što je uvek palilo, niko nije mogao da ga pročita, dakle neviđen talenat.

Važno je napomenuti da je u tom trenutku taj kosmopolitski duh, u stvari, norma koja preovlađuje u društvu.

Jeste, naravno, jako je važno za tu generaciju reći da smo mi nekako svi bili okrenuti prema svetu, što je različito od današnjeg vremena. Želeli smo da što više stvari iz sveta nekako preuzmemo i unesemo u našu sredinu, da se merimo sa svetom – počevši od toga kako smo se oblačili i kako smo se ponašali. U nekom trenutku je očigledno došlo do preokreta, kad smo počeli da se zatvaramo, ali ovaj period adolescencije i studiranja pamtim upravo po tome što je tad cela zemlja bila okrenuta svetu, sa željom da se što više otvori i što više toga preuzme iz sveta i primeni kod nas.

U sklopu toga, kako su ploče rokenrol muzike počele da dolaze?

U mom slučaju, tako što smo ih naručivali iz inostranstva, zapakovali bismo pare, i to dinare, u koverat i poslali ga distributeru, kakav je Cob Records, pa bi nam posle stigle na kuću. To baš nije bilo sasvim po zakonu, bio je prekršaj, pa smo se malo mi dovijali kako da pošaljemo novac, a malo pošta da presretne takve koverte, te se dešavalo da ostaneš bez svoje porudžbine. Sticajem porodičnih okolnosti, ja sam bio pretplaćen od 1965. do 1967. na "New Musical Express", uticajne engleske muzičke novine, a jedan tip čija je tetka živela u Engleskoj dobijao je časopis "Disc And Music Echo", koji ga ništa nije zanimao, pa ga je prodavao, a ja sam kupovao – e taj časopis je bio jako važan, jer si samo tu imao fotografije u boji, koje sam onda isecao i lepio na zidove kod mene u sobi.

Rokenrol je bio jednostavno važan kao nešto novo, što dolazi sa strane i uspostavlja neki novi senzibilitet kod nas. Tada se desila i ta čuvena 1968. godina, pa se desio Če Gevara, sve je to jako uticalo na moju generaciju, u tom svetu smo se nekako oformili.

Jedan naš uvaženi psiholog je napisao da "svaka nova generacija ima jedan zadatak – a to je da donese nešto novo u svoju sredinu". Ta neka novost koju je moja generacija donela, rokerski pogled na svet sa svim vrednostima koje je on podrazumevao, to je bila neka naša misija, i zadatak kog smo, eto, uspešno odradili i preneli u našu sredinu. To je ista priča, kao što je moj otac, tamo negde pred Drugi svetski rat, rešio da postane član komunističkog pokreta, prihvatajući te ideje... Šezdesetih godina, to je bila moja verzija tog istog napora.

Koliko je tome pogodovala tradicija odmetništva koja postoji i u rokenrolu, ali i kod nas?

Jednom sam citirao našeg čuvenog pisca naučne fantastike Zorana Živkovića, koji je rekao da "leteći tanjir ne sleće u Lajkovac". U tom smislu, ne bih povezivao našu hajdučku mitologiju sa *outlaw* mitologijom koju susrećemo u rokenrolu. Inače, imao sam privilegiju da sam odrastao u komšiluku jednog od legendarnih srpskih hajduka, o kome su pisale i novine – on se zvao Grigor Podgorski. Taj čovek – koga su svi znali kao Grigora, tako ga je moja baba zvala – e on nikad nije priznao da je on ta osoba, za nas se predstavljao kao naš obični komšija. A imao je neverovatnu životnu priču, učestvovao je u Oktobarskoj revoluciji, išao je do Vladivostoka, prelazio u Japan, na kraju je primao sovjetsku penziju. Međutim, u tom selu, gde se to sve dešavalo, on se samo pojavio jednog dana, niko nije znao ko je, oženio se i

tu živeo. Ja sam ga znao lično, tog jednog od poslednjih srpskih hajduka...

U tvojoj knjizi "Električna zastava", meni je jedan od najuzbudljivijih delova ono kad se usput upuštaš u opisivanje kako su neki veliki bendovi doživljavani i tumačeni na neki naš način. Recimo Led Zeppelin...

Led Zeppelin su se – kao imidž – tako brzo raširili svuda po Srbiji da si u jednom trenutku mogao da sretneš Džimija Pejdža i Roberta Planta na kragujevačkoj pijaci ili u nekom selu. Ta kosa, taj stav tela, to se strašno primilo – bilo je puno Pejdža i Planta po celoj Srbiji.

Drugim rečima, kad su se pojavili Bregović i Bebek, to je bilo već viđeno.

Već viđeno, i te kako. Oni su se samo nadovezali na to što je već postojalo. Kao što danas ima nekih drugih čiji se izgled jednako skida. To je jako važan proces usvajanja, a oblačenje je u tom trenutku bilo bitno, donosilo je neku vrstu uniforme u koju si uvek mogao da se uvučeš.

Što je bitno kao i duga kosa.

Kao i duga kosa, apsolutno.

Sećaš se novinskih tekstova o tome kako ispravni momci tog doba jure hipike da ih ošišaju?

Da, i to je bilo u Dubrovniku! Od svih mesta! Meni se nije tako nešto desilo, ali sam imao jednu drugu epizodu sa dugom kosom koju pamtim i dan-danas: to je bila 1969. ili 1970, moje društvo i ja smo zakasnili da uđemo na utakmicu Radničkog u Kragujevcu, u avgustu, na početku fudbalske sezone, a tek smo se vratili sa mora i svi smo imali jako duge kose. Mi smo nešto prolazili ispred punih tribina i dole tražili mesto, kad su odjednom cele tribine ustale i počele da nas gađaju, da viču "ua četnici, ua četnici". Možeš da zamisliš?

A ti partizansko dete?

To je bio sinonim u Srbiji za nekog ko ima dugu kosu – četnik. Kosa je bila simbol četništva, takvo je vreme bilo. Mada su ti isti koji su nam tad to vikali, verovatno posle glasali za SPO, kad je došao trenutak.

Verovatno postoji neka relacija Kragujevac–Beograd, to je sat vremena vožnje. Kako si ga ti doživeo u to vreme, pre i kad si došao da studiraš?

Bilo je ljudi koji su išli u Beograd na Gitarijade, ja sam bio još gimnazijalac. A za prvi FEST sam kupio sve karte, jer sam slučajno srećno naišao kad nije bilo gužve na blagajni Doma sindikata, nešto kasno, kad sam se vraćao sa fakulteta. Sećam se da je karta bila sa kuponima od 5 do 10, jer si posle projekcije mogao da ubaciš ocenu koju ti odabereš, u jednu kutiju. Meni je najbolji film bio "M.A.S.H.", koji je doneo jedan potpuno novi humor – tog crnog, satiričnog humora dotad nije bilo kod nas uopšte, to je bilo malo šokantno. Projekcije su bile prepune, a od drugog FEST-a bilo je nemoguće naći karte, naročito za posebne projekcije u maloj sali Doma sindikata i ponoćne projekcije u Domu omladine. Potpuno neverovatne gužve. Moji drugovi iz Kragujevca su dolazili na nedelju dana da gledaju sve filmove koje su mogli, a onaj katalog sa programom i opisima filmova je bio relikvija, čuvao se kao Biblija, gledao, čitao, jer su nam to bili jedini podaci o svemu tome. Mi smo bili toliko pasionirani konzumenti, da sam ja znao poimence sve bitne američke filmske epizodiste, a da u to vreme, naravno, nismo imali nikakav internet – samo na osnovu špica i pamćenja imena sa njih, ja sam uspevao da shvatim ko je ko i šta igra, i da pratim karijere. I bilo mi je stvarno jako jako važno da znam ko se od njih kako zove i u kom je filmu igrao.

I to jeste jako važno, jer te uči da poredиš stvari. Čim počneš da poredиš stvari sam, počneš i da razmišljaš o njima, uspostavljaš neki stav, i onda je jedan korak do kritičkog mišljenja. Recimo, gledanje omota ploča i poređenje...

Mi smo morali tako, to pasionirano praćenje filmskih špica bio je samo jedan deo razumevanja sveta. Omoti ploča su to isto – gledaš prvo ko ga je pravio, pa se setiš šta je on sve radio, onda ko šta svira, ko gostuje, ko je producent, ko je snimatelj, i sve to držiš u glavi. I tako postaneš poznavalac. Omoti Rodžera Dina su bili čuveni, kao omoti kuće Vertigo, pa Moše Braka – svi su oni donosili jednu novu estetiku, koju smo mi proučavali. Tako je jaka bila potreba da se uključiš u tokove sveta koji je bio vrlo dinamičan i kretao se stalno napred. Nekako verujem da je šezdesetih godina postojala šansa da stvari krenu u nekom pozitivnom pravcu, za ceo svet.

... Rokenrol je bio deo jedne velike kontrakulture, o čemu svedoče brojne knjige. Mi smo to u tadašnjoj Jugoslaviji jasno osećali. Doduše, od količine osvojene slobode kojom su pojedinci počeli da raspolažu, očigledno su se neki moćnici uplašili, pa su se kasnije potrudili da imperija uzvrati udarac. Danas je poredak stvari opet – kao što je bio nekad – predvidljiv. Mada se nama čini da je nepredvidljiv, današnji svet je veoma krut, sa jakom subordinacijom, podređenošću jednih i nadređenošću nekih drugih.

Kakav je bio tvoj doživljaj Beograda sedamdesetih, tad je on upunom naletu otvaranja i kosmopolitizma?

Jeste, senzacionalno je koliko je bio otvoren: u gradu je radilo pedesetak »

bioskopa, desetak pozorišta, razne galerije... a i ja sam bio veoma otvoren i zainteresovan za sve to – meni je to bilo kao neka neverovatno bogata trpeza sa koje mogu da uzmem sve što mi se dopada. U Kinoteci ili Dvorani Kulturnog centra mogao si da gledaš filmove u nekim ciklusima, retrospektive, recimo Roberta Oldriča. Pozorište sam jako voleo i redovno posećivao, naročito Atelje 212, koji je eksplodirao sa dramama Dušana Kovačevića. Potom fudbalske i posebno košarkaške utakmice, jer je Zvezda tad imala fenomenalan košarkaški tim: Kapičić, Slavnić, Simonović, Vučinić, Sarjanović. Tu sam prisustvovao onoj čuvenoj tuči u Hali sportova, kad su igrali protiv Injisa, u to vreme strašan italijanski tim, za koji je igrao i neki Amerikanac, belac, što je bilo nečuveno – došlo je do jednog od najvećih sportskih incidenata na terenu koje sam ikad video. Ja sam kompletne tri sezone tog tima Zvezde odgledao, bili su neverovatno dobri.

Gde su tu studije psihologije zbog kojih si došao? Koliko su ti one pomogle da izgradiš svoje kasnije stavove?

Ne znam, prilično sam nespreman ušao na te studije – posle gimnazije nisam imao nikakvu želju, koja bi mi govorila da želim ovo ili ono, nisam znao šta ću sa sobom. Majka me nagovarala da studiram prava, jer moj otac je bio pravnik, pa da otvorimo advokatsku kancelariju i pare zaradimo, ali to meni nije bilo blisko. Studije psihologije su bile, onako, zanimljive već i zbog toga što na njih nije bilo lako ući. Prijemni ispit je tada trajao četiri dana, i radio se u Sali heroja na Filološkom fakultetu: prvo pišeš rad na temu "zašto sam odabrao psihologiju", onda polažeš test inteligencije, pa polažeš strani jezik, i konačno polažeš test znanja. Pravo da ti kažem, nisam mnogo očekivao od toga, pa se nisam ni interesovao, te je moja keva išla za Beograd da vidi rezultate mog prijemnog, na kojima je ispalo da sam jako dobro rangiran, među prvih deset, od šezdeset primljenih.

Međutim, meni su studije odmah bile razočaranje – sreo sam se sa nekom grupom ljudi koja mi je bila potpuno strana, ljudi koji su bili budući naučnici, ozbiljni i posvećeni. Nisam se tu snalazio. Imao sam svoju ekipu iz Kragujevca koja je studirala druge stvari, ali sam po prirodi usamljenik, pa mi ništa nije bilo teško da sam odem u pozorište, u bioskop ili na utakmicu. Valjda sam jedinac, pa mi to od malena nije bio problem. Bio sam uvek upućen na sebe i svoja lična istraživanja.

I do kakvih ličnih otkrića su te rane godine u Beogradu dovele?

Tad sam se našao usred nekih političkih dešavanja o kojima nisam uopšte imao nikakvu predstavu, niti sam ih u prvi mah razumevao. Naime, 1971. i 1972. trajala su previranja na Univerzitetu u Beogradu, posle kojih su mnogi profesori smenjeni... imao sam priliku da gledam i slušam govore Vlade Mijanovića – Vlade Revolucije – u Kapetan Mišinom zdanju, gde smo se kao studenti zabarikadirali, jer smo svi bili u štrajku. Bili su tu razni ljudi, neki kažu da je mladi Đinđić bio tada tu, ja se toga ne sećam, ali se sećam da je odjednom došao neki čovek iz Zagreba, koji je držao jako zapaljive govore, čovek koji je studirao pozorišnu režiju i filozofiju, ne znam otkud on, navodno su tu bili već neki studenti iz Zagreba. Onda je sjajne govore imao pre svega Ljubiša Ristić, Bora Kuzmanović je bio vrlo eksponiran, jer se kao sekretar partijske organizacije na fakultetu pridružio studentima... i to smo sve mi slušali u tom dvorištu, ja sam bio tu svaki dan! Roditelji su me upozoravali, tetke su me upozoravale da bi mogli da me uhapse, ali to se nekako završilo bez takvih potresa... U to vreme je na FEST-u prikazan film *O jagodama i krvi*, koji se bavi istom problematikom studentske pobune i okršajem na fakultetu, sa jako sličnim situacijama, pa smo odjednom shvatili da smo, takvi kakvi smo, mi stvarno deo sveta.

Samo studiranje psihologije mora biti da je donelo neko novo lično saznanje?

Moj omiljeni predmet je bila socijalna psihologija. Ona se bavi odnosom pojedinca i društva. Za to sam imao talenta, bio sam kod profesora Nikole Rota, Bora Kuzmanović je bio asistent, i – da sam ikad uzeo da se bavim ozbiljno naukom – mislim da sam u toj oblasti možda mogao nešto sam da kažem. Klinička psihologija me je zanimala, a Josip Berger je bio naprosto fascinantna ličnost koja me je kasnije usmerila kuda treba u toj oblasti.

Posle studija sam kratko vreme predavao u školi Psihologiju i vrlo brzo shvatio da me pozicija predavača uopšte ne zanima, za to nemam talenat. I tako, tražeći posao, jednog dana sam kupio "Večernje novosti" – koje inače nikad ne kupujem – a u njima je bio konkurs za muzičkog saradnika na Radiju Studio B. I ja se prijavim, oni me pozovu. Za razliku od raznih bolnica koje sam obilazio u potrazi za mestom u struci, gde su te primali reda radi i tretirali maltene kao stoku, ovde je sve bilo gala. Mnogo ljudi je došlo, svima su nam persirali, doneli koka-kolu, onda je i stav ljudi iz konkursne komisije Studija B bio pun poštovanja za nas, od Dragog Jelića, tada čuvenog voditelja, do Slobe Konjovića, muzičkog urednika... oni su tu popričali sa mnom, Sloba me je pitao o grupi Steely Dan, uživanje od razgovora. Kad sam otišao kući, prošlo je malo vremena i odjednom dobijem istog dana pismo da sam primljen i na Studio B i u kliniku Centralnog zatvora. Nisam znao šta da radim, i u dogovoru sa porodicom, a bogami i sa sobom, rešim da se zaposlim kao psiholog, dok u dogovoru sa Studijom B počnem da radim honorarno, preko vikenda i neke popodnevne smene. Nisam o tome dosad pričao, ali sam ja i ranije imao ideju da bih mogao da postanem novinar – sećam se da sam u to vreme konkurisao i za Tanjug, čak su me i zvali, slao sam im neka dokumenta, ali ne znam više šta je bilo sa tim.

Kako si došao na ideju za autorsku radijsku muzičku emisiju? To je tad bilo neuobičajeno, na Studiju B je samo Sloba Konjović imao tako nešto... A ti si, kao stidljiva osoba, odjednom morao da govoriš uživo i najavljuješ pesme...

Moj otac je uvek imao radio, u ono vreme kad ga niko nije imao, slušali smo ga intenzivno, od "Vesele večeri" do emisije Nikole Karaklajića, preko koje sam prvi put čuo šta je to rokenrol. Uvek sam voleo radio. I jednom je Konjović nama na Studiju B, godine 1985, rekao da bi razmislio o pokretanju nove emisije, ako neko ima ideju. U to vreme je strana muzička štampa upravo pisala o novom američkom roku kao pokretu, Alan Džouns je u "Melody Makeru" već napravio jedan mini vodič kroz tu scenu, po abecedi... Meni je to bilo zanimljivo, jer sam u tome video povratak onim izvornim principima rokenrola, koje sam i sam poznavao, pa sam predložio to kao temu za emisiju. Tada se nešto čudno dešavalo u muzici, to

je vreme novog romantizma, elektro-popa, bendovi kao što su Kajagoogoo i Duran Duran, dakle nešto meni naporno i neprijatno za slušanje... Napišem ja pismo Konjoviću, šteta što ga više nemam, u kome je izložen ceo koncept emisije "Tajanstveni voz" – to je bio uvod u jednu tada novu radijsku estetiku. Tu sam sročio kako ja nemam tu govornu kulturu i akcente, ali da je baš važno ovo drugo, da govorim na svoj način, koji boji celu priču o toj muzici jednim ličnim pečatom. I on to prepozna, i pusti me da uradim ciklus od 12 emisija, pa da vidimo šta će biti dalje.

E sad, u to vreme sam bio jako stidljiv, zatvoren čovek, meni je rokenrol služio kao neki način komuniciranja sa svetom, njegov jezik me je nekako oslobađao. Ponekad sam bio još pre toga u prilici da glumim gosta u emisiji "Igla naša, ploča vaša", kod Ljerke Draženović, koja je bila sjajna voditeljka, pa je umela da napravi atmosferu i da te uvede u neki fini, relaksirani fazon – ali sad sam se našao sam u studiju, pa sam počeo da mucam, da se mučim sam sa sobom i rečenicama, imao sam tremu pre emisije i napade posle emisije, preispitivao sam šta sam sve morao bolje da kažem. Međutim, ta emisija je eksplodirala u popularnosti!

Sećam se kad me je pozvao Konjović, kao muzički urednik, da mi kaže da je kolegijum Studija B na nekom sastanku konstatovao da je u pitanju fantastična emisija, sa potpuno novim pristupom prezentaciji rok muzike na našem radiju. Naravno da me je to sve ohrabrilo, tvoj tekst u "Studentu" posvećen novom američkom roku i mojoj emisiji, kao i kad je Dragan Kremer u NON-u "Tajanstvenom vozu" dao najvišu ocenu. Tad sam polako počeo da razmišljam da možda ipak radim nešto dobro.

Naravno, u to vreme nisi nigde mogao da čuješ najveći broj tih bendova koje si ti puštao, a iz današnje perspektive je jasno da su činili samo srce alternativne rok kulture u nastajanju.

Tu sam puštao mnoge bendove za koje danas znamo da su veliki sastavi tog doba, Violent Femmes, Husker Du, The Replacements, i drugi, mnogo toga sam tu prvi put predstavio, u trenutku kad je cela ta muzička oblast tek bila otkrivana širom sveta, ne samo kod nas.

Kad smo malo kasnije počeli da izdajemo "Ritam" i pišemo o tim imenima, kao i drugim veličinama alternativne rok scene, već je postojalo pitanje "a zašto Žikica ne napiše nešto"?

Robert Nemeček i ti ste bili glavni ljudi za moj početak pisanja, nagovarali ste me dugo, dok nisam počeo da pišem kratke recenzije za "Pop Rock", i potom duže autorske tekstove za "Ritam", što je bilo veoma lepo prihvaćeno. Inače, ne znam da li deliš moje mišljenje, ali čini mi se da su bili upadljivo lepo prihvaćeni i u Vojvodini, Hrvatskoj i Sloveniji, pored, naravno, Beograda... a unutrašnjost Srbije ništa.

Tačno tako se i "Ritam" prodavao po pomenutim krajevima bolje. Sećam se da sam u to vreme proučavao podatke o prodaji po malim mestima i nisam mogao da verujem da je u Šibeniku stalno bilo prodato 40 primeraka nečega što ipak nisu bile muzičke novine sa lepim slikama u koloru. Mene su, inače, jednom u Zagrebu, pola u šali pitali "da li je Žikica Simić stvarna ličnost ili je to redakcijski pseudonim"?

Nedavno mi je Uroš Stojanović rekao da su i oni na FDU, ovde u Beogradu, mislili da je to neki pseudonim, da takav čovek ne postoji.

Ali bilo je još nekoliko slučajeva, bar u redakciji "Ritma", nekih veterana koji su prepoznali taj novi duh alternativne kulture i novu rok estetiku – pre svega Jurica Šiftar u Zagrebu, i Marijan Ogrinc u Ljubljani – tako da nisi bio usamljena pojava na širem planu.

Pisanje je jako zanimljiva stvar u mom slučaju, jer čovek koji piše te tekstove se jako razlikuje od mene koji ovde sedim i pričam. Počnem da se služim nekim drugačijim rečnikom, služim se rečima koje mi u svakodnevnom životu ne padaju na pamet. Kad sednem pred kompjuter, nekad pisaću mašinu, kao da se prebacim u drugi svet, i odjednom krene jedna gomila asocijacija na sve ono što sam pokupio kroz svoje avanture u popularnoj kulturi, od filma preko knjiga do muzike, zahvaljujući kojoj nekako sve pokušavam da uobličim u tekst. Pisanje za mene predstavlja put u unutrašnji svet, što i dobar rokenrol treba da ti omogući. Ako nema putovanja, nema ni muzike.

Nemam neku ideju, ali sad kad sam dobio nagradu "Tanja Petrović", morao sam da razmislim šta je meni tu stvarno važno – pa meni je stvarno važno da moji tekstovi imaju emociju, koja je slična emocijama koju donose rok pesme. I to je nekako uvek bio moj cilj. Muziku, inače, vrednujem po tome koliko ona može da pokrene neke unutrašnje procese u meni, svet asocijacija i ideja, uspomena i sećanja, samo takva muzika me privlači.

Dobar rokenrol tekst je važan koliko i dobra rokenrol pesma.

»

Naravno. Džef Tvidi je jednom rekao da je uvek više voleo tekstove Lestera Bengsa u grupi The Clash, nego njihovu muziku.

Na stranu pisanje o njoj, ali kakvo je mesto savremene popularne kulture u svetu?

Danas je popularna kultura oblast koja, ipak, još uvek dopušta svakoj individui da se nekako iskaže, da formuliše svoje potrebe na javnoj sceni, na jedan način oslobođen tog velikog socijalnog pritiska kome smo svi izloženi. U toj oblasti možeš da voliš koga hoćeš – Korta Maltezea, Rolingstonse, Džona Forda – i to je neki tvoj svet koji ti svakodnevno proživljavaš. Mimo tog pritiska pod kojim se svi krećemo, ovo je neka vrsta azila, koji ti omogućava da se oslobodiš ovog sveta krutih pravila u kome smo svi stisnuti, u kome nam se stalno nameću nečije predrasude, nečiji tuđi stavovi, nečije glupe ideje.

Od čega se uvek sastoji društveni *status quo*...

Da, a popularna kultura ti i dalje daje priliku da budeš svoj, makar na tom mikro planu, da osetiš samog sebe kao autentičnu ličnost, i da ipak dokažeš da nisi samo šrafčić u nekom ogromnom mehanizmu koji radi kako neko drugi odredi.

Sad sam slušao jedan bluz album i tamo čovek lepo kaže – bluz ti omogućava da se osetiš kao da imaš milion dolara, a nemaš ništa. E, to ti je otprilike i suština popularne kulture.

Kao što neko reče: ona ti omogućava da se vratiš kući. Svi smo u nekom trenutku morali da odemo od kuće, a kroz rok pesme i film, mi joj se vraćamo. To je svakodnevna priča o izgubljenom raju, o mestu gde možemo opet da se osećamo toplo i fino kao u svom domu.

Drugim rečima, i tvoj rad je neka vrsta stalne potrage za izgubljenim rajem.

Celo moje delovanje u toj oblasti može se smatrati pokušajem da se nađe taj izgubljeni put kojim se možeš vratiti kući. Imaš onu pesmu Stiva Vinvuda "Can't Find My Way Home" ("Ne mogu da nađem svoj put kući"), u kojoj čovek lepo kaže: "Nisam uradio ništa pogrešno, a ipak ne mogu da nađem svoj put kući."¶

DRAGAN AMBROZIĆ

Sasvim lično: TV serija "Crno-bijeli svijet", HRT

Vreme između

Ta 1980. važna je i prevratna na milion načina, ali je ipak samo embrion svega onoga što će uslediti i preoblikovati naše živote

Gledaš li? Gledam. Tako smo se dopisivali tih dana dok su išle prve epizode "Crno-bijelog svijeta". Ko se dopisivao? Mi kojih se to ticalo, o čijem socijalističkom, jugoslovenskom i osobito zagrebačkom odrastanju u pradavnim, dalekim maglinama onog cvajgovski potonulog jučerašnjeg sveta ta serija govori. Neki su gunđali i prigovarali, drugi se sa smeškom prepuštali, ali svi smo gledali. Kažu da je na "društvenim mrežama" eksplodirala bujica komentara i svakovrsne stručne i volonterske forenzike osamdesetih. Može biti, ali ne znam, niti me zanima, sasvim sam nedruštven.

Lako je, dakle, ovoj seriji pronaći mane i površnosti, kontradikcije i nedovršenosti, ali suštinski ona uopšte ne promašuje u razumno uspeloj dozi autentičnog dočaravanja i duha i dizajna i govora i zvuka jedne epohe u Jugoslaviji (ili bar u njenim velikim gradovima), kraja titoističke ere i prapočetka nečega čemu se ime još nije dalo ni naslutiti, kao i užeg konteksta tzv. hrvatske šutnje, vremena nekog poluglasnog iščekivanja između ugušenog "Hrvatskog proljeća" i nečega nejasnog što će možda jednom doći, a možda i neće, i možda će biti dobro, a možda baš i neće... I došlo je. Uvek takve stvari jednom dođu.

Te devetsto osamdesete imao sam petnaest, kao i Žac iz serije. I kao i on, slušao Pankrte i Paraf, i prvi album Prljavaca. I kao i on, hteo sam da se upišem u "srednje usmereno" u Centar za kulturu iliti Cezakuum (da, sećam se da se tada to pisalo sa dva u). Ali, za razliku od njega, nisam uspeo. Stanovao sam na Novom Zagrebu, po mestu stanovanja Cezakuum mi nije pripadao, osim ako sam jaki odlikaš ili imam jaku vezu. Nijedno nije bilo slučaj. I tako sam otišao u Građevinski u Sopotu, tamo gde, kako Žac otprilike kaže, "primaju svakog debila". Pa su tako na koncu primili i mene, mada se time nismo usrećili ni oni, ni ja.

Nije to ništa važno, samo ilustrujem ovo: serija, doduše, promašuje u mnogim detaljima – ponajviše kada se makne iz Zagreba – ali uglavnom pogađa ono bitno: duh, osećaj, atmosferu, weltschmerz jednog povesnog trenutka. Manje više

strahova

svugde po SFRJ, ali pre svega u Zagrebu i socijalističkoj Hrvatskoj, jer ovo jeste priča o tome, a "jugoslovenska" je onoliko koliko mora da bude zbog ispravne kontekstualizacije – a to uopšte nije malo. I to ne odozgo, nego upravo iz ugla malih, običnih smrtnika sa zagrebačkih ulica. I uz minimum (tek ironijske) upotrebe naknadne pameti. Ne treba zaboraviti ni ovo: nije to serija "o osamdesetima", kako se obično govori: čitava se odigrava u samoj devetsto osamdesetoj, a to nije nebitno. Bar kada je u pitanju ovih dvanaest epizoda, jer sve "miriše na još", a i bilo bi šteta da na ovome ostane, pa nije to "Ravna Gora"... A ta 1980. važna je i prevratna na milion načina, ali je ipak samo embrion onoga što ćemo zvati "osamdesete". I što će temeljito preoblikovati naš svet.

Nostalgija je čudesna stvar, ali treba oprezno s njom. Ne dajte da vam matori nostalgičari muljaju: današnji je Zagreb mnogo lepši, svetliji, čistiji, uređeniji, življi grad od onog iz osamdesetih, osobito ranih. Nas je, recimo, teralo da ležemo s kokošima; sjećam se da je u kultnoj Istri u Ilici fajrunt bio u deset, ali ono, baš u desetnula-nula! U današnjem se Zagrebu puno bolje i raznovrsnije jede i pije – dakako, pod sitnim uslovom da za to imate novca. Današnji vam Zagreb (slično je i s Beogradom etc.) pruža znatno više mogućnosti, a sad, druga je stvar što možda baš i ne znate šta biste s njima, što nazivam "TV efekt": mi smo imali dva programa "na telki", a danas ih imate na stotine, ali gle, zaključak je neretko isti kao ono što smo govorili kao klinci: "nema se kaj gledat".

I još nešto: da, sve je to postojalo, par-nepar, nestašice kafe, deterdženta i ne znam još čega, redukcije struje, sumanuti propisi o devizama etc. I o "osetljivim temama" se govorilo tiho, i ne pred nepoznatima ili onima kojima ne verujete u potpunosti. I za vreme sedam (!) dana žalosti zbog smrti Druga Tita cilikala je samo klasična glazba na sve strane, a doma bi vas uplašeno utišavali ako pustite neku ploču – nemoj da neko čuje, misliće da ne žalimo za drugom Titom! Drugog ili trećeg dana okrenuo sam radio na spasonosnu Austriju 3, jer se to više nije dalo podneti...

A ipak, svemu tome i još koječemu usprkos, bilo je to sjajno vreme čak i kad se s njega skine nataložena krama (trans)generacijske nostalgije i sav taj zavodljivi – dakle i varljivi – blues izgubljene mladosti.

Zašto su, dakle, te jugoslovenske, a u kontekstu ove serije i specifično hrvatske i zagrebačke osamdesete bile tako lepe, osim zbog drugima nevažne činjenice da smo bili mladi? Rekao bih, ponajpre zbog ovoga: osećali smo kako, ponekad doslovce od dana do dana, iz nas vetri svaki strah, praveći mesta nesputanoj radosti življenja. Tlaka komunizma je polako ali neumitno kopnila, tlaka nacionalizma i klerikalizma još nije bila na obzorju. Oslobađali smo se nečega što nas je pritiskalo, a sa druge strane čekala nas je sloboda, ona o kojoj je Johnny pevao "sloboda je žena, uzmi je". Verovali smo u to. I to verovanje smo i živeli, u svim tim godinama sa osmicom.

Naravno, tamo gde će osamdesete iscuriti u devedesete nije nas (do)čekala sloboda, nego drugi, novi strah, po mnogo čemu jači i gori, sudbonosniji. Kada su osamdesete zauvek umrle? Svako će imati svoj odgovor, a i drugačiji će bi odgovori biti gledano iz ugla odrastanja u Beogradu, Novom Sadu, Sarajevu, Ljubljani... Moje zagrebačke osamdesete su, rekao bih, preselile u Večna lovišta jednog majskog ili ti svibanjskog dana devetsto i devedesete, kada je ponekome od nas svanulo da nam se ubrzano smrkava. Sećam se te postizborne večeri, sedeli smo načičkani na onim tezgama kod Kvazara u Tkalčićevoj, i smejali se histerično do duboko u noć, a sve bez ikakvog stvarnog veselja, lučeći gvalje nekog dubokog straha o kojem još ništa nismo znali, s kojim ćemo se tek dobro upoznati. Oslobađali smo se tenzije neobuzdanim lupetanjem, ja sam nešto bauljao o nastupajućoj "Šeks, drugs & rock'n'roll" eri, svi su se smejali, najviše i najlepše neka Saška, bog zna što je i s njom posle bilo, pogubili smo se, a ja nisam od onih koji će tražiti pogubljene po kojekakvim fejsbucima. U neko sam nas doba dobro osmotrio, kao sa strane, i imao sam šta videti: neki od nas bili su "nacionalno nečisti", drugi deca vojnih lica, treći naprosto neprilagođeni i neprilagodljivi svetu koji je nastajao na naše oči. Čemu smo se mogli nadati u zori novog dana? Mislim da smo već te noći znali da ćemo tom svetu biti balast, a on nama muka.

Taj svet više nije bio *crno-bijeli*, on je dobio sve boje sveta, i mi smo želeli da se tome radujemo, uostalom, nismo li tokom osamdesetih navijali za to, nismo li onaj sivi svet iz enterijera i eksterijera ove serije uporno prskali bezbrojnim kantama svih boja? Ali, u tom su novom, drečavo šarenom svetu nama najednom bile namenjene uloge crvenih, žutih i zelenih vragova, kako se o svim tim Neprilagođenima blagoizvoljevao izražavati onaj krivousti polupismeni monoman.

Uskoro će na Jelačić placu početi prodavati konzerve s "čistim hrvatskim zrakom". Kad to danas kažeš zvuči kao sprdnja, kao totalna ironija, kao "kuiš, ono", kao "nemrem bilivit", kao prstima dočarani navodnici u vazduhu. Kao citat, dosetka, čista faking postmoderna. Samo što tu, kume, nikakve ironije nije bilo, oni koji su pakovali i prodavali taj ČHZ mislili su prokleto ozbiljno, a njihovi kupci još ozbiljnije. I lepo su se u toj morbidnoj ozbiljnosti dopunjavali sa sebi sličnima sa drugih strana.

Strah je opisao pun krug, i evo, opet je bio tu. I to nov, mlad, svež, oran, i nadasve gladan. Ponovno je bilo sašaptavanja, šifriranih poruka i "značajnih" pogleda, ali su oni sada značili nešto drugo, puno zlokobnije. Svako se prema tom strahu postavio kako je znao i umeo, ili morao. Promućurni Houra, Pisac stihova Crno-bijelog svijeta, recimo, dohvatio se tamburice. Koju godinu kasnije u Zagrebu će osvanuti čuveni grafit "Đoni, vrati se, Jajo nas jebe", ali ja više neću biti tu da tome svedočim, to više neće biti deo moje priče. Neka nju priča onaj kome pripada, ja i ovu jedva nosim. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Antologija neobičnog

Za sve ovo vreme, kako kaže Ljuba Popović, nijedan ministar nije bio na otvaranju nijedne izložbe u Modernoj galeriji Valjevo. Išli su okolo po sajmovima šljive i festivalima duvan-čvaraka, ali u Galeriju nisu ulazili

Vojo Stanić: *Avion*, 1986.

Moderna galerija Valjevo je ušla u tridesetu godinu postojanja. Za sve to vreme, od prve izložbe ranih radova Ljube Popovića, ona istrajava na izlaganju fantastičnog u našem slikarstvu. Ili bi se moglo reći da ova galerija sve vreme osvetljava slikare Mediale, kao i one slikare koji svojim delima gravitiraju tom "tajnom bratstvu ezoterika". Mediala je, kako je zapisao Dragoš Kalajić, jedinstvena i autentična pojava čudesne kristalizacije vrednosti u istoriji evropske kulture XX veka, a njeni pripadnici su, po Dejanu Đoriću, slikarski zaverenici, harizmati i geniji, koji su osvojili Beograd i Pariz.

Ali, nije Moderna galerija Valjevo izlagala samo Šejku, Glavurtića, Dadu, Ljubu, Vidaka, Toškovića... bilo je tu i Bari-li Pavlović, Igora Vasiljeva, Krste Hegedušića, ali i Miljenka Stančića, Jordana... Slobodane Matić, Bogdana Kršića... da bi se došlo do mlađih autora, Dunjića, Tucovića, Dolovačkog, Marine Nakićenović, mlađanog Slavka Krunića. Slikare je, u katalozima izložbi, pratila reč. I to je za neku antologiju, da se nabroje samo neki autori tekstova: Ljuba Simović, Miodrag Pavlović, Dejan Medaković, Stevan Raičković, Nikola Milošević, Mirko Kovač, Ivan Đurić, Živojin Pavlović, Milan Komnenić, Kusovac, Irina Subotić, Basara, Branko Kukić...

SKUPLJAČI LEPOTE

U povodu jubileja Galerije, priređena je izložba "Iz kolekcije Draška Milićevića", koju je selektirao Ljuba Popović. Izložene slike, iz ove kolekcije, baš koincidiraju sa programom Galerije: tu su, takoreći, svi medialci, od Šejke i Dade do Ljube, ali i slike Miljenka Stančića, Jordana, Dimitrija Popovića, Voje Stanića, Samurovića, Šobajića, Tucovića...

Prisutnima se, na otvaranju izložbe, prvo obratio Draško Milićević, koji je izrazio zadovoljstvo što njegova kolekcija otvara godinu jubileja galerije, kao i time što je slikar Ljuba Popović bio selektor. O kolekcionarima je tek rekao da su to istrajni ljudi, poseban soj, ali ne po tome što skupljaju materijalna dobra, već lepotu. Njihova uloga, u ovim teškim vremenima kad su kulturne ustanove zatvorene, je i da tu lepotu i blago pokažu...

Slikar Ljuba Popović je podsetio kako je došlo do nastanka galerije, tadašnji predsednik opštine Dušan Mihajlović ga pitao da naprave galeriju, ozidaju velelepno zdanje. Predložio je da se restaurira pomoćna zgrada Valjevske gimnazije, u kojoj su stanovali poslužitelji. To je prihvaćeno, i dobila se galerija na idealnom mestu, u centru grada. Krenuli su sa programom koji je trebalo da vrati slikarstvo u Srbiju, i za ovih 30 godina su uspeli da izlože antologiju neobičnog slikarstva, onog koje je nastalo na našem tlu, bez ikakvog povođenja za raznim modama i stranim uticajima.

Za sve to vreme nijedan ministar kulture nije došao na otvaranje nijedne izložbe, kako je rekao, Voja Brajović se ne računa, jer je Valjevac. Ministri su išli okolo, po sajmovima šljiva i festivalima duvan-čvaraka, ali u Galeriju nisu ulazili. Oni neće da traže i kukumavče pare od države, ova Galerija ne košta takoreći ništa, jedna stolica za direktora Dušana Jovanovića, dve sekretarice, i telefon, to je najjevtinija investicija.

Sve vreme su imali podršku kolekcionara koji imaju ukus sličan programu Galerije, od Čede Edrenića, porodice Perić, Ivana Ćurkovića do Draška Milićevića, čija kolekcija je mali muzej, svaka slika malo remek-delo. Zahvaljujući mnogo čemu, ponajpre entuzijazmu, ova Galerija se sačuvala na jedan volšeban način, jer svaka izložba je ogroman posao. Kako je

Leonid Šejka: *Odaja svetlozarnosti*, 1962.

Miljenko Stančić: *Ljubavnici*, 1960.
izvor Moderna galerija Valjevo

rekao, ova Galerija, na neki način, treba da vodi Srbiju u budućnost, samo je nezgoda što kulturu, kao ni državu, ne vode oni koji bi trebalo da je vode...

ONI NE KAPIRAJU

Što bi se reklo, "na marginama" otvaranja, na temu smo popričali sa Nikolom Kusovcem. Zbirku Draška Milićevića ne čine samo izložena dela, to je samo deo koji pripada fantastičnom u slikarstvu, ima on i značajna dela ruske avangarde, Save Šumanovića... Svakako je značajan kolekcionar, ali ne i najveći. Imali su, kaže, želju da se sve kolekcije publikuju, da svo to blago tako postane javno dobro, ali, jedno su želje, a drugo mogućnosti u ovoj tužnoj zemlji. U tome je uspeo sa zbirkom porodice Obradović, koja je kod nas sigurno najznačajnija zbirka u privatnom vlasništvu. Uspeo je da obradi i zbirku NIS-a, koja je jako dobra i, kako je čuo, još nije rasprodata. Popisano je i sve što se nalazi u MIP-u, njegov utisak je da imaju bolju zbirku nego muzej na Ušću, ali to je bilo uoči raspada Jugoslavije.

Teško je to premestiti u muzeje, jer se ne zna vlasnik, ali se sve to može publikovati, onda bi to bila opšta svojina, može da se kontroliše, to bi svaka druga zemlja uradila. Od privatnih zbirki, Draško Milićević je svoju obradio, kao i Biro, Milan Jan... Privatni kolekcionari su spas kad je država digla ruke od kulture, kad se za nju izdvaja 0,6 posto. Sa tim ne možete bilo šta da uradite, a kamoli da podržite slikarstvo. Tako da kolekcionari, koji kupuju slike, daju neophodne sokove stvaralaštvu, jer nešto stigne i do slikara i njihovih ateljea. Praktično od kolekcionara sve zavisi, u muzejima su marginalije, sistematskog otkupa nema, zamislite Srbiju koja na čekić kupuje Dadu Đurića, koji košta 100.000 dolara, zamrznu se na 1000 dolara, prestanu da dižu. A velike pare prave veliku umetnost. Novcem se sve radi, kad vidite da u redu za Dadu, Ljubu... ne stoje država i muzeji, vidite gde smo, ali nas, koliko-toliko, spašavaju kolekcionari.

"Na marginama", o "marginalnim temama", popričamo i sa Ljubom Popovićem. Nažalost, kaže, nije samo u Srbiji kultura u čabru, nije ni u Francuskoj bolje, zatvaraju se najbolji muzeji, knjižare, izdavačke kuće... U celoj Evropi je antikulturni talas, i svuda neka mržnja, najniži oblik koji sve uništava...

Na sreću, uze replicira reporter, Srbija je sa ovu vlast najbolja i najnaprednija u istoriji! Da li slikar, za svojih povremenih dolazaka, primećuje to epohalno napredovanje? Ljuba zatraži da se ponovi rečeno, ne čuje dobro. Pa reče, nije tačno, to su samo priče, ovo društvo koje vodi državu je pokvareno, oni nisu normalni. Javno će da kaže, i ponovi, to je savremena pokvarenost, Potemkinova sela i druge fantazmagorije su mala deca za njih, pričaju neku priču koja je potpuno van pameti. Situacija u Srbiji je katastrofalna. Zajebali Potemkina, ali je i narod zajeb'o sebe. Taj narod je bio na ulici, skinuo Miloševića, odjednom, tom narodu skineš penzije, skineš mu sve, i on ćuti, tu nešto nije u redu ni sa narodom.

Naravno da ima ljudi koji vide šta se dešava, ali država i oni koji je vode beže od takvih glasova. Ne libi se da bilo šta kaže, misli i da ima pravo na to, njegova ljubav prema otadžbini je i u potpisu, svuda piše Ljuba Popović, Serb, znači Srbin, nije napisao da je Francuz, iako je 50 godina u Parizu. Ali ovde je sve za džaba, ovde ništa ne vredi. U pravu je prijatelj koji mu je svojevremeno rekao: Ljubo, nemoj se truditi, to do njegovog mozga ne stiže! Jednostavno, uverio se, i uverava, takvi ne kapiraju. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Seciranje javno potisnutog

Ratne i postratne traume nekadašnjih jugoslovenskih društava, medijska, forenzička, politička i moralna identifikacija i prezentacije ratnih zločina, analiza mehanizama njihovog negiranja i brisanja unutar aktuelnih tranzicijskih ideologija – ovim pitanjima se bavi izložba Vladimira Miladonovića koja se održava od 13. marta do 17. aprila u galeriji "Likovni susret" u Subotici

Vladimir Miladinović postavlja pitanje na koji način mediji i institucije u postjugoslovenskim društvima kreiraju javni prostor i na taj način oblikuju javno sećanje; time pokreće pitanja ratne medijske propagande, manipulacije, istorijske odgovornosti i intelektualnog angažmana.

Ovakav zahvat je po mnogo čemu u suprotnosti sa dominantnim tokovima unutar sveta (odnosno svetova) savremene umetnosti.

Etički aspekt Miladinovićeve umetnosti je skoro pa samorazumljiv, ali u kojoj je meri njegov postupak spoznajni? Treba se setiti "materijala" sa kojima radi, odnosno koje jednostavnom tehnikom lavirano tuša prenosi u medij crteža: forenzički zapisnici "predmeta prikupljenih prilikom ekshumacije na lokalitetu Batajnica 2" (birokratska, forenzička varijanta "Los Desastres": predmet iz sportske torbe, veći broj fotografija, kesa, kesa, ručni sat, kosa, projektil-levo slabinsko, kosa, deo sata, kosa...), naslovne strane režimskih novina iz ratnog perioda (Altiserovi "Ideološki aparati države" koji legitimišu rat: "Zatvor nije logor", "Sami protiv celog sveta"...), i najzad – reklame, oglasi fantomskih banaka koje su poslužile u procesu onoga što Marks zove prvobitna akumulacija kapitala a koja je bila neophodna za rekonstituisanje kapitalističkih oblika proizvodnje ("Poštovani građani, Karić banka Vam omogućuje da otkupite stan uz popust od 35 odsto prodajom vaših efektivnih deviznih sredstava kod nas"). Time postaje jasna suština Miladinovićevog zahvata: tek kroz rat i etničko čišćenje dolazi do transformacije društvenog najpre u državno, a kroz proces "tranzicije" i privatno vlasništvo.

Ratovi devedesetih nisu predstavljali nikakav pad u "prirodno stanje": ukazujući na strukturalnu povezanost ratnog zločina, nacionalističke ideologije i kapitalističkih oblika proizvodnje Miladinović pokazuje da rat nije povratak u iracionalno. Upravo suprotno, rat ima svoju logiku, odnosno svoju hladnu "instrumentalnu racionalnost" kako to kažu Adorno i Horkhajmer; njegova racionalnost je *klasno* određena, njegov krajnji cilj jeste radikalna promena u domenu proizvodnih odnosa. Nacionalizam nije fenomen odvojen od "logike tranzicije", upravo suprotno – nacionalizam je kroz rat otvorio prostor uspostavljanju neoliberalizma.

U tome leži spoznajno-politički aspekt Miladinovićeve umetnosti. Iako se na prvi pogled čini suprotno, Miladinović nije konceptualni umetnik; njegova umetnost je mnogo više realistička, ne zato što koristi klasični medij crteža i radi u domenu "neutralnog", "realističkog" kopiranja. Njegova umetnost je realistička u smislu da nam daje uvid u materijalne, istorijske procese.

Ovim postaje jasna konkretna politička moć ili "funkcija", društvena uloga savremene umetnosti, pogotovu unutar aktuelnih tzv. tranzicijskih društava. Oficijelna, liberalna javna sfera tranzicijske države jeste zavisna od ekonomsko-političkog sistema moći, odnosno ratom obezbeđene preraspodele društvenog bogatstva. Time se objašnjava zbog čega nije moguće govoriti o ratu unutar javnog prostora tranzicijskih društava – zato što je rat konstitutivni element njihove klasne strukture.

Miladinović prepoznaje da se javna sfera i kapitalistička država konstituišu u jednom te istom činu – ratu. Umetnost kao oblik javnog govora, a opet zahvaljujući svojoj *relativnoj* autonomiji, artikuliše prostor koji je u strukturalnoj vezi sa javnom sferom, ali opet njoj ne pripada u potpunosti već pre ukazuje na mehanizme njenog funkcionisanja; pozivajući se na termin Aleksandra Klugea, ovaj prostor možemo nazvati kontrajavnom sferom. Pod ovim pojmom se podrazumeva delovanje koje počiva na formiranju novih oblika zajedništva, novih oblika društvenosti koji izlaze iz sfere dopuštenog i depolitizovanog i funkcionišu kontra kapitalističke javne sfere sa namerom da ukažu na njenu zloupotrebu od strane elita.

Odnosno, rečima Vladimira Miladinovića u jednom od pratećih stejtmenta – razumevanje prošlosti je neophodno za stvaranje društvenih odnosa u sadašnjosti. ¶

NIKOLA DEDIĆ

(Delovi teksta preuzeti iz kataloga izložbe "Rendered History", uz odobrenje izdavača *forum*ZFD Beograd)

DRAGAN ILIĆ

Nove mantre

Povremeno u medijima osvanu floskule koje se papagajski ponavljaju i počinju sopstveni medijski život. Najčešće stižu od političara, ali televizije vole da se "bace na temu" i sa dodatnim entuzijazmom razrade priču.

Pokretanje proizvodnje u Železari Smederevo, donelo nam je pojavu dvoglavog menadžmenta, nenadmašnog dvojca prezimenom: Gudiš-Kamaraš!

Ovaj američko-slovački aparat, zavidnih gabarita, pomenut je češće nego Lenon-Makartni ili Džeger-Ričards. Ne mogu da zaboravim prilog RTS-a i Pinka koji su prenosili miting pred otvaranje, a sutradan je vest bila, logično, prvi radni dan menadžmenta Gudiš-Kamaraš! Bez svake zlobe, iskreno želim uspeh Železari, ali ne bih nikom apriori davao natprirodne menadžerske moći. Kako reče Premijer – oni su već na početku nabavili nečega po 65 dolara, što se do tada plaćalo preko 80. Eto uštede na prvom koraku.

Mistifikacija menadžerskog posla, podseća me na sličnu famu koja je obavijala tajanstveno biće mitskog porekla – "strani investitor". Ta plašljiva zverka beži iz zemlje kad krenu štrajkovi, očekuje političku i finansijsku podršku, ugovore koji su tajni i nedostupni javnosti i, naravno, poreske olakšice. Do danas su strane investitore najviše pripitomili Premijer, bivši ministar Dinkić, a najnežniji je svakako bio ministar Vulin, koji je uvek imao razumevanja za njihove strahove. Ne bi ovo bilo nimalo čudno da na osnovu izveštavanja medija domaći menadžeri (osim partijskih kadrova u javnim preduzećima) uglavnom imaju ulogu prevaranata. Ko biva, kod nas nema menadžera pa ih uvozimo, a domaći investitori su po pravilu tajkuni.

Druga floskula u vezi je sa Šešeljom. On je poslednjih dana u centru pažnje zbog zahteva Haškog tribunala da se vrati u Ševeningen. Posle konferencije za novinare, u utorak, Šešelj je u medijima dobio oreol američkog instrumenta za rušenje Vlade. U potrebi da se distancira od ličnosti Šešelja, pod čijom senkom je rastao, Premijer je fenomenalno obezličio najpoznatijeg srpskog radikala. Šešelj je u medijima postao "uslov" ili "ucena" ili malko eufemistički "zahtev". To je stara politička praksa kada čovek postane – slučaj.

Treća floskula, koja možda samo meni ide na živce, jeste kolektivni kolokvijalni naziv za zaposlene u prosveti. Mediji su skovali ime – prosvetari. Zbog maratonskog štrajka ovaj izraz čuo sam bezbroj puta, ušao nam je u uho i prihvatili smo ga bez razmišljanja. Ako samo pola minuta razmislite šta zapravo znači shvatićete da to "prosvećivanje" u korenu zanimanja pada u drugi plan. Prosvetari su ovim kolokvijalnim terminom, svesno ili namerno, lišeni akademskih titula, jer su uz advokate verovatno najobrazovaniji deo društva. Ukinut im je, ili degradiran akademski status, čine se jedno plemenito i odgovorno zanimanje, čini mi se banalizuje. Njihovi zahtevi time postaju trivijalni, materijalni i dovedeni na nivo pukog povećanja plate. Prosvetari postaju nalik na putare, zaštitare, ili građevinare. Ne potcenjujem druge profesije, ali imam utisak da je degradiran deo društva kojem poveravamo ono najvrednije što imamo – svoju decu. Mediji se mogu pravdati potrebom da skratimo naziv, ali naše informativne emisije dovoljno dugo traju da ima vremena makar za izraze "radnici u prosveti" ili "prosvetni radnici".

Na osnovu izveštavanja medija, domaći menadžeri uglavnom imaju ulogu prevaranata. Ko biva, kod nas nema menadžera pa ih uvozimo, a domaći investitori su po pravilu tajkuni

Što bi rekli "prosvetari" – minimum digniteta.

Poslednja floskula nadvija se nad Vladom Srbije, tačnije nad njene ministre poput tamnog oblaka – rekonstrukcija! Ova reč raspaljuje maštu svih novinara i predstavlja obavezno pitanje, obično na kraju svakog razgovora sa ministrima. Bliži se praznik, ne Uskrs, već novoustanovljena Godišnjica Vlade. Tada će se, po narodnom verovanju, svesti računi i oceniti rad njenih članova. Jedino sigurno mesto je Premijerovo, dok ostali čekaju rezultate tog famoznog bodovanja. Odgovor svih anketiranih u Vladi takođe je tipski i ponavlja se u istom obliku "radimo svoj posao i ne razmišljam o rekonstrukciji". Ovakvom izjavom se javno oglašava vera u bezgrešnost Procenitelja i pokazuje sopstvena marljivost i predanost izvršavanju zadataka. Ipak, da li zaista verujete da ministri baš nimalo, čak ni delićem svoje svesti, ne preispituju svoj položaj i poziciju. Ako ih smene, ispašće da nisu radili dobro, ili ne dovoljno dobro, pa bih se pitao (da sam ministar), šta ću reći novinarima. Da li će ih rekonstrukcija zateći bez pripremljene izjave, bez rezervnog položaja, što bi rekli vojnici?

Ne trčimo zato pred rudu, ili tačnije pred Godišnjicu. Ministri se menjaju, baš kao i floskule, uvek se pojavljuju novi ljudi i nove medijske mantre. ¶

Let 4U 9525

SMRT U ALPIMA

Francuski i nemački istražitelji kao da više nemaju dileme: za samo 48 sati su utvrdili da je kopilot Džermanvingsovog aviona, navodno psihički poremećen, namerno srušio letelicu u Alpe. Još traje potraga za drugom crnom kutijom i za delovima tela 144 putnika i šest članova posade. U Nemačkoj se već razvila debata o tome kako ubuduće predupredити ovakve tragedije

Za "Vreme" iz Bona

Šarm Barselone spasao je život En-Kristin Gec (21). Mlada nemačka novinarka htela je da joj produženi vikend u glavnom gradu Katalonije bude još duži – makar za jedno pre podne, tog utorka, 24. marta. Zato je i propustila Džermanvingsov let 4U 9525 do Diseldorfa koji je trebalo da krene u 9:35, ali je kasnio 26 minuta. "Majka me je panično zvala. Javilo se tridesetak prijatelja i kolega – svi su mislili da sam bila u tom avionu. Tako postaje jasno koliko je život kratak i vredan", ispričaće kasnije En-Kristin.

Nije jasno zbog čega je let kasnio, ali audio-snimak iz jedne od crnih kutija beleži reči pilota Patrika S. koji, kako prenosi "Bild", svom kopilotu Andreasu Lubicu kaže da nije imao vremena da ode do toaleta pre poletanja. Prilika mu se ukazala tek u 10:27, kada je podigao avion na 11.600 metara visine na planiranoj ruti preko Lionskog zaliva i Alpa. Do tada nije bilo nikakvih problema, vreme je bilo kristalno vedro, i dvojica ljudi u kokpitu su opušteno ćaskali. Tek kada pilot zaista i krene do toaleta i svog kopilota zamoli da pripremi sletanje, ovaj lakonski odgovara: "Videćemo."

Andreas Lubic zatim blokira vrata kokpita. Kako pokazuju podaci sajta *flightradar24*, u 10:30:55 Lubic daje autopilotu komandu da smanji visinu sa 38.000 stopa na 96 stopa, što je najmanja visina koja se može zadati. Devet sekundi kasnije autopilot počinje sa izvršenjem komande i pokreće avion u lagano poniranje. "To se može izvesti samo namerno. Zatim se na snimku čuje kapetan leta koji više puta traži da bude pušten u kabinu. Kopilot ne odgovara. Do kraja se čuje njegovo disanje. Dakle, živ je. To je normalno disanje, ne hroptanje kakvo bi se eventualno čulo kod srčanog udara", rekao je francuski državni tužilac Bris Robin.

U 10:32 i 10:35 kontrola leta pokušava da stupi u kontakt sa posadom, ali ne dobija odgovor. Na snimku se u isto vreme čuju sve glasniji povici pilota Patrika S., koji zahteva od svog kopilota da otvori "prokleta vrata". Razaznaju se tupi, a zatim i metalni udarci u blindirana vrata – pretpostavlja se sekirom. Prema rečima francuskog tužioca, putnici su shvatili šta se dešava tek nekoliko sekundi pre nego što će letelica u 10:41 brzinom od 700 kilometara na sat udariti u deo Alpa u južnoj Francuskoj, poznat kao masiv Tri biskupije. Neposredno pre toga čuju se panični krici.

ŽREB

Vremenske odrednice koje je saopštio Džermanvings nešto su drugačije, ali ukazuju na isti scenario – avion nije "obrušen" nego je ravnomerno gubio visinu tokom osam minuta (nešto više od kilometra po minutu). Britanski sajt *Aircraft Accident Investigation Branch* prenosi da "erbas A320" može da podnese i veći gubitak visine. Kopilot je tokom desetak minuta poniranja mogao u bilo kojem trenutku da se predomisli. U smrt je poveo 144 putnika i petoro kolega iz svoje lou-kost kompanije.

Među stradalima su dve bebe i šesnaest učenika Gimnazije "Jozef Kenig" iz vestfalijskog gradića Halterna. Oni su, uz dve nastavnice, bili na tradicionalnoj razmeni učenika u mestašcu Ljinars del Valjes kod Barselone – interesovanje je »

bilo toliko da su u Halternu žrebom morali da odrede koji će gimnazijalci ovog puta ići u Španiju. Poginuli su i poznati operski bariton Oleg Brijak i kontra-alt Marija Radner, koji su upravo nastupili u "Zigfridu" Riharda Vagnera u Barseloni. Prema podacima koji su više puta korigovani, među žrtvama je bilo 75 nemačkih i 51 španski državljanin, kao i građani još 19 zemalja od Japana do Čilea.

"Želimo da porodicama što pre predamo posmrtne ostatke. Ali nismo pronašli nijedno jedino čitavo telo", prenosi Patrik Turon, iz kriminalističko-tehničkog instituta francuske Žandarmerije. Olupina aviona i ostaci tela rasuti su na površini od 300 puta 400 metara na oko 1600 metara nadmorske visine između opština Dinj i Barselonet u Gornjoj Provansi. Pristup je moguć jedino helikopterima, nakon čega se 200 stručnjaka, policajaca i planinara svakodnevno sajlama spušta u ovaj predeo. Potraga će trajati nedeljama, a glavni zadatak je pronalaženje druge crne kutije koja, do zaključenja ovog teksta, nije nađena i ne daje nikakve signale.

U dolini su u sredu, 25. marta, simboličnu konferenciju za novinare održali nemačka kancelarka Angela Merkel, španski premijer Marijano Rahoj i francuski predsednik Fransoa Oland. U četvrtak, 26. marta, Lufthanza – matični koncern Džermanvingsa – organizovala je prevoz porodica stradalih do mesta pada aviona. Tamo su im uzeti uzorci tkiva, jer je identifikacija žrtava jedino moguća putem DNK analize. Kada je u četvrtak rano ujutro "Njujork tajms" prvi objavio da je kopilot Andreas Lubic namerno oborio avion, njegova porodica je iz predostrožnosti odvojena od drugih. "Ali u tugi ne postoje razlike", kaže Bernard Bartolini, starešina obližnjeg seoceta Prads. On već 32 godine volonterski vodi ovo selo, ali tvrdi da nakon nesreće više ništa neće biti isto. "Ranije sam često šetao tom planinom. Nikad više."

POCEPANA BOLOVANJA

Šta je nateralo 27-godišnjeg Lubica da izvrši spektakularno samoubistvo sa "kolateralnom štetom" od 149 ljudskih života? Nemački ministar unutrašnjih poslova Tomas de Mezijer već posle dva dana isključio je svaku mogućnost terorističkog napada. Tajne službe rutinski periodično sprovode provere pilota i kod Lubica nije primećeno ništa sumnjivo. Ni pretraga roditeljskog doma u Montabauru i stana u Diseldorfu nije dala razloga da se sumnja u ideološke motive masovnog ubistva. Nije pronađeno nikakvo oproštajno pismo.

Detalji iz istrage i biografije upućuju na duševne probleme koje je mladić navodno imao. Istražitelji su u njegovom stanu pronašli više pocepanih prijava za bolovanje, žutih kartončića koje ispunjava lekar, a pacijent treba da ih preda poslodavcu kako bi bio oslobođen radnih obaveza. Na njima ne stoji opis medicinskih problema – to ostaje poverljiva stvar

Zdravstveni protokoli avio-kompanija

Lufthansa, vlasnik Germanwingsa, važi za avio-kompaniju sa najkvalitetnijim i najstrožim programom skrininga prilikom školovanja svojih pilota "od nule". Pre nego što zainteresovani tinejdžer dobije šansu da započne svoju dvogodišnju obuku za pilota i kasnije se direktno zaposli u Lufthansi (ili Germanwingsu), proći će detaljne intervjue i psihološka testiranja. Škola u Bremenu poznata je po tome što gotovo 90 odsto prvobitno prijavljenih ne prođe dalje

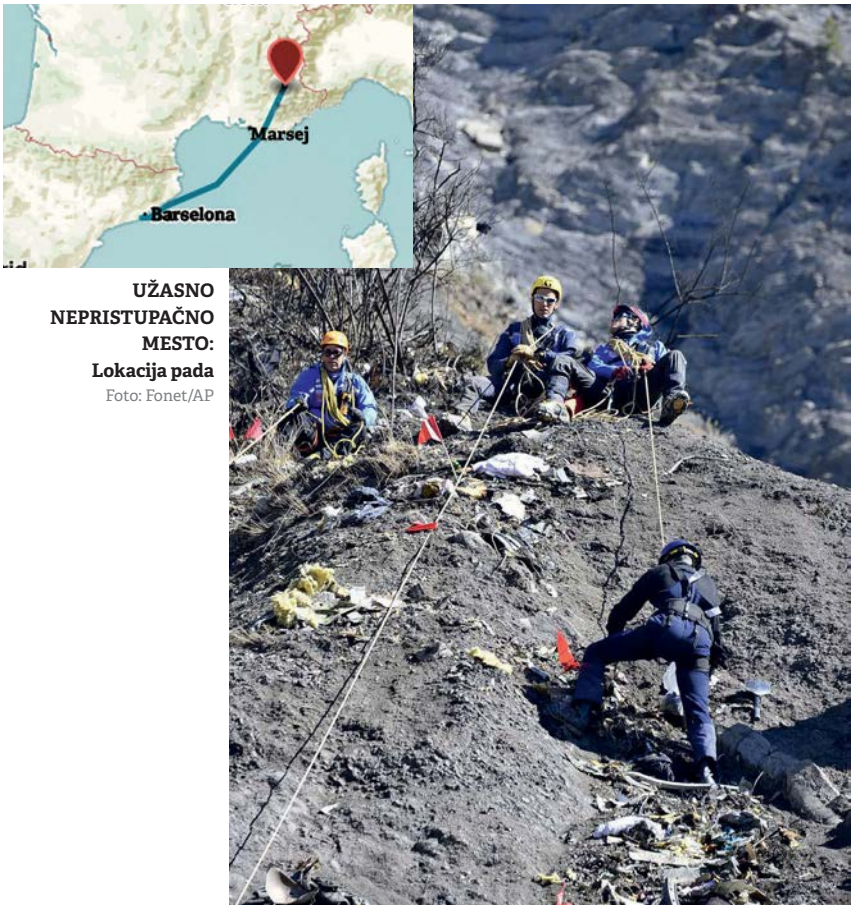

Foto: Fonet/AP

Pre bilo kakvog kontakta sa budućim profesorima i instruktorima letenja oni prolaze trodnevni maraton testova u koje spadaju i psihološki. Pre početka obuke, ukoliko budu primljeni u program, obavljaju takođe detaljne medicinske preglede uz testiranje na drogu i druge nedozvoljene supstance.

U većini škola letenja (koje nisu direktno vezane za avio-kompanije) u Velikoj Britaniji, kandidati ne rade posebne psihološke testove, već testove fokusirane na nečiju sposobnost da nauči da leti. U Sjedinjenim Američkim Državama posle 11. septembra procedure i praćenje studenata-pilota striktni su i slojeviti. Pored psihološkog testiranja prilikom prvobitnog dobijanja rejtinga i dozvola detaljno se proveravaju sve dostupne stavke u medicinskoj istoriji kandidata, prethodni dokazi o psihijatrijskim problemima ili lečenju i sl. Detaljni psihološki testovi uključuju neurokognitivne evaluacije, test inteligencije i testove koji su smišljeni da skeniraju sposobnosti i brzine donošenja odluka – karakteristike ključne za letače. Ukoliko se testovi ličnosti dobro urade, stav je FAA (američkog regulatornog vazduhoplovnog tela), stanja kao što su paranoja, depresija i šizofrenija se mogu detektovati u ranoj fazi pilotske obuke.

U većini zemalja nacionalna vazduhoplovna regulatorna

UŽASNO NEPRISTUPAČNO MESTO: **Lokacija pada**
Foto: Fonet/AP

lekara i pacijenta. Međutim, lekar bolovanje ne može da naredi, već samo da preporuči, a na pacijentu je da li će i koliko dana mogućeg bolovanja koristiti. Lubic, kako je smatrao njegov lekar, nije trebalo da bude na poslu ni dana kada je oborio avion. U Lufthanzi i Džermanvingsu, tvrde, o svemu tome nisu imali pojma.

U ponedeljak je Univerzitetska klinika u Diseldorfu potvrdila da je predala kompletnu medicinsku dokumentaciju tužilaštvu. Iz te klinike su ranije demantovali da je Andreas Lubic dolazio zbog depresija, ali su potvrdili da je u februaru i martu ukupno tri puta posetio kliniku. Tužilaštvo u Diseldorfu je saopštilo da je kopilot "pre više godina" i "tokom dužeg perioda" bio kod psihoterapeuta zbog suicidalnih misli, ali da nedavne posete lekaru nisu potvrdile "sucidalnost ili agresivnost". Nemački mediji dodaju da je Lubic imao i naglo pogoršanje vida.

Ovo poslednje možda nije bez značaja jer je dobar vid jedan od uslova da se

tela zahtevaju jednostavnije naknadne redovne preglede jednom kada se pilot osposobi sa potrebnim dozvolama i rejtinzima sa kojima se prijavljuje za rad u avio-kompaniji. U delu vezanom za psihološka testiranja odgovara se na opšta pitanja o njihovom raspoloženju, odnosima u porodici, periodima odmora, da li su skoro imali osećanja slična depresiji ili samoubilačke nagone.

Lekar specijalista za vazduhoplovnu medicinu ili AME (Aeromedical Examiner) je osoba koja je ovlašćena od nacionalnog regulatornog tela da obavlja ovakve preglede. Njegova originalna medicinska specijalnost može biti različita, od hirurga do psihologa, on vrši pregled, prikuplja sve potrebne testove koje pilot uradi kod drugih specijalista i izdaje konačnu odluku (potpis) o osposobljenosti pilota ili kabinskog osoblja za letenje.

Kada su veće svetske avio-kompanije u pitanju, jedan AME nekada može biti zadužen za celu kompaniju, kao što je to na primer slučaj u najvećoj evropskoj niskotarifnoj kompaniji Rajaner. Jedan AME pregleda sve njihove pilote čija je baza u Velikoj Britaniji i on je u isto vreme osoba koja je ovlašćena od strane nacionalnog regulatornog tela da takođe proverava kabinsko osoblje. Kompanijski i nacionalni AME standardi se negde poklapaju a negde su obično stroži oni koje same kompanije primenjuju.

Tako je i u Srbiji. Nekadašnje komisije od više specijalista zamenila su objedinjena evropska pravila Agencije za bezbednost vazdušnog saobraćaja (EASA) koja su uvela institut AME specijaliste, koji na mnogo uopšteniji način obavlja preglede u poređenju sa pravilima od pre 2006. godine. Pilot koji je zaposlen u nekoj avio-kompaniji u Srbiji može se pregledati na VMA i njenom VMI – Vazduhoplovno-medicinskom institutu (sertifikovan i za civilne preglede), u Ordinaciji medicine rada – Vazduhoplovno-medicinskom centru na aerodromu Surčin koji je u sastavu kompanije Er Srbija i u jednom beogradskom domu zdravlja koji ima svog AME-a.

Kao i u svetu, kod nas je AME specijalista odgovoran za obavljanje kompletnog zdravstvenog pregleda – na prvom pregledu koji pilot uradi on dobija nalaze drugih disciplina (oftalmologa, otorinolaringologa, kardiologa i dr.), dok na svakom sledećem godišnjem pregledu (ako su piloti u pitanju) on samo prati promene i konstatuje potrebne detaljnije kontrole. Ovo predstavlja minimum propisane nacionalne regulative, ali ih centri kao onaj u sastavu Er Srbije striktnije primenjuju jer u isto vreme svoje preglede obavljaju u okviru Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu. Tako se i u Srbiji primenjuje proširenje standarda u okviru kojih kompanije detaljnije prate svoje letačko i kabinsko osoblje (psihološki testovi se redovno rade) i po potrebi im nalažu dodatne zdravstvene preglede.

Evidentno je da je masovnost modernog komercijalnog vazdušnog transporta uslovila i pojednostavljenje procedura koje su propisane za zdravstvene kontrole koje uključuju i psihološke evaluacije. To nikako ne znači da su standardi niži već da nisu komplikovani i dugotrajni kao što su bili pre 10 i više godina. Avio-kompanije imaju pravo da dodatno testiraju svoje zaposlene uz mnogo detaljnije praćenje njihovog stanja iz ugla posebnih sektora koji sebe i nazivaju "bezbednost letenja". Verovatnoća da se psihički obolela osoba provuče kroz ovu dobro organizovanu mrežu ista je kao i u drugim industrijama, koje retko imaju ovako striktno propisane i primenjene standarde. ¶

PETAR VOJINOVIĆ, urednik portala *TangoSix.rs*

Trka za senzacijom

Pod pritiskom da uživo izveštavaju ili da do zaključenja broja imaju nešto ekskluzivno na naslovnoj strani, nemački mediji su često trčali pred rudu. Tako je već nekoliko sati nakon pada aviona hamburški ekspert Hajnrih Grosbongart za nemačku verziju "Hafingtonposta" rekao da je svakako bila reč o "teškom tehničkom problemu". Više medija je prenelo da je avion bio star 24 godine – bez dodatnog objašnjenja da to nije ništa neuobičajeno. Jedan pilot je u intervjuu berlinskom "Tagescajtungu" pothranio špekulacije o mogućoj greški na mernim uređajima zbog koje navodno A320 može sam da krene u sletanje. Pretpostavlja se da je ta neodgovornost medija dovela do toga da je više posada Džermanvingsa odbilo da leti "erbasom", a poslodavcu su javili da su "not fit to fly". Otkazano je više letova iz Diseldorfa i drugih gradova.

BEG OD ŽIVOTA: Andreas Lubic
Foto: Fonet/AP

Čuveni *Bild Blog* (nema veze sa tabloidom "Bild"), koji kritikuje medije, prenosi samo neke od bisera sa raznih portala koji su tekstualno izveštavali uživo. Recimo, reporter "Bilda" je napisao da je "prema nepotvrđenim informacijama" iznad južne Francuske bila strašna oluja. "To je jedno od odvratnih svojstava nemačkog onlajn-novinarstva: portali u prvim satima nakon velikih događaja prenose sve što im dođe pod ruku, bez obzira na to koliko je irelevantno, spekulativno ili neinformativno. Najvažnije da ima klikova. Jedan od razloga je naravno što (još) uvek i nema šta mnogo da se izvesti, a drugi je što ljudi zaista na svašta i klikću."

Dokle ide jurnjava za senzacijom efikasno je objasnio jedan tviteraš. Nakon što je tvitnuo da je njegov šef trebalo da bude u avionu, ali da je zbog poslovnog sastanka u Barseloni pomerio let, odmah su mu se javili novinari "Fokusa" i "Hafingtonposta": tražili su kontakt kako bi popričali sa njim. On je odgovorio: "Pišite mi na ljudisustradali@visenzacionalističkimajmuni." Bilo je i klasičnog lešinarenja, "Bild" donosi "ekskluzivan" razgovor sa tetkom "amok-kopilota" (javanska reč amok koristi se i u nemačkom za iznenadne masovne ubice), obilaženje porodične kuće, pretresanje Fejsbuk profila... Neki učenici iz Halterna prenose da im je nuđen novac da tajno snimaju komemoraciju u školi.

Medijskom ludilu neočekivano se pridružio i feministički časopis "Ema", koji u jednom komentaru konstatuje: "Amok-tripovi su tipično muški. A Lufthanza ima 94 odsto muških pilota." S obzirom na to da muškarci četiri puta češće izvršavaju samoubistva nego žene, autorka komentara smatra da bi Lufthanza smanjila rizik ukoliko bi žene češće pilotirale. Na kraju se mrtvi gimnazijalci iz Halterna prebrojavaju po polu, pa autorka konstatuje da je bilo 14 devojčica i dva dečaka.

Bild Blog postavlja pitanje da li je uopšte bilo neophodno objaviti ime i fotografiju kopilota i zamera svim nemačkim televizijama, uključujući i javne servise, što nisu "blurovali" snimke uplakanih porodica koje su se isprva okupile na aerodromu. Slika raskomadanih tela nije bilo, ali za to je zaslužna francuska policija koja je novinare držala podalje.

N.R.

uopšte upiše Lufthanzina letačka škola (toleriše se dioptrija od najviše plus ili minus tri). Budući piloti Lufthanze i njenih kćerki-firmi prolaze iscrpnu obuku u trajanju između 29 i 33 meseca u centrima u Bremenu i Feniksu, Arizona. "Bio je 100 odsto sposoban za letenje, bez ikakvih primedbi", tvrdi sada šef Lufthanze Karsten Špor. Međutim, on je priznao da je Lubic 2009. godine na više meseci prekinuo svoju obuku i u tom periodu radio kao stjuard. Špor nije želeo da se izjasni o razlozima te neuobičajene pauze u školovanju jednog pilota, ali tabloid "Bild" se poziva na navodno tajni memorandum Saveznog ureda za vazduhoplovstvo prema kojem je Lubic imao "napade paničnog straha".

Specijalizovani lekari su na kraju obuke potvrdili da je Lubic sposoban za letenje, ali uz jednu upozoravajuću primedbu koja glasi: SIC. To je u ovom slučaju skraćenica za *Specific Regular Medical Examination*, odnosno potrebu da se zdravstveno stanje pilota redovno prati. Kako prenose ljudi iz branše, na osnovu te primedbe se ne može znati da li je osoba ranije tokom obuke imala psihičke probleme ili, recimo, prelom noge. Takođe, poslodavac nikako ne može saznati da li je pilot potražio bilo kakvu pomoć lekara u privatnim ordinacijama ili državnim klinikama, osim ukoliko pilot sam to ne saopšti.

SNOVI

Bulevarski "Bild", međutim, ima još materijala da potkrepi svoju tezu: intervju sa stjuardesom Marijom V. (26), bivšom devojkom Andreasa Lubica, naslovljen je ovako: "Pretio je: 'Jednog dana će svi znati moje ime'." Od 2013. je Lubic prvi oficir (kopilot) u Džermanvingsovim "erbasovima", ima 630 sati u vazduhu, a prošle godine je pet meseci leteo u istoj posadi sa Marijom. "Učinio je to jer je shvatio da je zbog zdravstvenih problema gotovo nemoguće ostvarenje njegovog sna, da postane pilot na dugim letovima u Lufthanzi. Često smo pričali o poslu i tada bi postajao druga osoba. Uznemirio bi se zbog uslova u kojima radimo – premalo novca, strahovanje da se ne ostane bez posla, suviše pritiska", priča Lubicova bivša devojka. Inače, školovanje kod Lufthanze košta paprenih 70.000 evra, koje onda pilot otplaćuje kasnije, kada počne da

Depresija i stigma

Zabrinuti nad naraslom opasnošću od stigmatizacije lečenih od depresije, stručnjaci su gledali da u medijima što više naglase da je reč o jednom od najčešćih poremećaja, te da čak sam podatak o prethodnom tretmanu lečenja od depresije ne mora ništa da govori o psihičkom stanju osobe danas

Ličnost kopilota Andreasa Lubica i dalje je tajanstvena. Od biografskih podataka koji se iz dana u dan dozirano serviraju, mogu se izdvojiti poneki važni životni činioci, ali nedovoljni za utisak kompletnog psihološkog profila čoveka koji je u smrt navodno odveo 150 ljudi.

Nije jasno ni zašto se sukcesivno, svakodnevno, u medijima saopštavaju delići iz njegovog zdravstvenog kartona, zašto već ne postoji jedinstveno i zvanično saopštenje o tome ko je Lubica lečio i od čega, pogotovo kada i sama lekarska etika u ovakvim situacijama nalaže potpunu otvorenost podataka.

Podsetimo, prvo obrazloženje za ovaj, navodno, samoubilački i masovno ubilački čin bilo je da je Lubica ostavila dugogodišnja devojka. Ubrzo je ipak otkriveno da je Lubic tokom obuke patio od sindroma "burn out" tj. sagorevanja na poslu, i da mu je još tada dijagnostikovana depresija. Potom, nešto još ozbiljnije: da su pri pretresu njegove kuće pronađeni iscepani papiri, odnosno dokazi da je lečen kod psihijatara i neurologa, da su pronađene i velike količine antidepresiva, te da je onda kada je poslednji put seo u avion u stvari bio na bolovanju i pod terapijom.

Da šok bude veći, u skupu tih informacija negde je rečeno da je Lubic imao napismeno da je "nepodesan za letenje". Krešendo u prenošenju informacija nije prestajao. Saznalo se i zašto je Lubica ostavila devojka: zbog njegovih naglih promena raspoloženja, a zapamtila je i rečenicu koju je izgovarao – da će učiniti nešto po čemu će ga svi pamtiti. U međuvremenu, njegove kolege su objavile pismo u kojem osuđuju prebrzo donošenje zaključaka o namernom padu aviona i samoubistvu, a sugrađani koji su ga poznavali opisali su da je bio "prilično tih, ali prijateljski nastrojen momak".

Po novijem, Lubic se bojao da će oslepeti i tako ostati bez posla, a da li je ta navodna ablacija mrežnjače bila stvarna opasnost ili psihosomatski poremećaj ili možda halucinacija koja bi ukazivala na teži oblik psihičkog poremećaja, još uvek se tačno ne zna. Poslednja vest glasi da

ŠTA JE DOVELO DO TRAGEDIJE: Oplakivanje žrtava
Foto: Fonet/AP

je Lubic praktično godinama bio lečen od samoubilačkih misli. Na drugoj strani, u zvaničnim saopštenjima Lufthanze odnosno Džermanvingsa stoji da je Lubic imao 630 sati letačkog iskustva, da je pri zapošljavanju prošao psihološku proveru i da pri prošlogodišnjem izdavanju dozvole za jedrilice "nije pokazivao nikakve znake koji bi mogli da ukažu na depresiju".

Identifikovati osobu koja u sebi nosi visok rizik i za sebe i za druge, objašnjavaju stručnjaci, nije lako. Jedno je depresija, kažu, koja je po definiciji autodestruktivan poremećaj, a sasvim drugo je set ličnih i društvenih faktora iskombinovanih u jednoj ličnosti, koji će u trenutku eksplodirati na posve nepredvidiv način. Zabrinuti nad naraslom opasnosti od stigmatizacije lečenih od depresije, stručnjaci (u ovom slučaju, britanski psihijatri i profesori) gledali su da u medijima što više naglase da je reč o jednom od najčešćih poremećaja, te da čak sam podatak o prethodnom tretmanu lečenja od depresije ne mora ništa da govori o psihičkom stanju osobe danas. Jedan stariji pilot je otvoreno za medije ispričao o dvojici mlađih kolega, kako kaže odličnih pilota, i njihovim stanjima depresije koja su još davno uspešno prevaziđena. Stigma je zapravo ono na šta su zdravstveni stručnjaci u svetu najviše obratili pažnju posle saznanja i komentara o Lubicu, nazivajući je najvećom barijerom pri traženju lekarske pomoći. I to naročito kod letačkog osoblja, koje zbog straha od stigme i gubitka posla nekad ne želi da prijavi ni jedan jedini simptom.

A šta se zaista dogodilo u glavi Andreasa Lubica kada je, verovatno, odlučio da obori avion, da ubije sebe i sve ostale putnike – još uvek je neobjašnjivo. Jer depresija i suicidalne misli ne objašnjavaju do kraja ovaj potez. Morale bi se detaljnije poznavati istorija njegove bolesti, istorija ponašanja, procene lekara i tačna dijagnoza, pa tek onda imati potpuniji uvid, recimo, u kojoj fazi bolesti je zapravo Lubic bio. I da li je reč o neurozi, psihozi ili samom "početku" psihotičnog stanja, da li je reč o kakvom depresivno-megalomanskom duševnom rastrojstvu u kome se gubi empatija prema drugom i da li je Lubic možda odranije nosio u sebi sociopatske crte koje je vešto skrivao od drugih.

"Bio je srećan zbog svog posla u kompaniji i dobro mu je išlo", rekao je jedan njegov kolega. "Odavao je utisak momka koji je zadovoljan." Samo, svog kolegu Lubic je još i mogao da prevari, ali kompaniji to naprosto nije smelo da se dogodi. Lubic tog dana, a možda i svakog drugog, nije smeo da upravlja avionom, a zašto ipak jeste i kako mu je to uspelo, o tome se još detaljno ne govori. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

radi – Lubic je bio tek na početku otplate.

Drugačije pričaju oni koji su tragičnog kopilota poznavali od malena. Dve najčešće objavljivane fotografije – najpre kompjuterski zamagljenog lica, a zatim i necenzurisane – pokazuju nasmejanog Lubica kako pozira na mostu Golden Gejt u San Francisku i kako džogira u atlet-majici sa slušalicama u ušima. Živeo je u Diseldorfu, ali i u rodnom mestu Montabaur kod Frankfurta. Duhovit, omiljen, ponekad ćutljiv, ali uvek okružen prijateljima – tako Andreasa opisuje jedan drug iz Jedriličarskog kluba Vestervald. "Nemam objašnjenje za ovo. To nije moguće, osim ako ga je vrbovala Al kaida", kaže ovaj prijatelj. Na veb-stranici Jedriličarskog kluba je objavljeno: "Ispunio je svoj san, san koji je sada skupo platio životom" – taj unos je uklonjen čim su počele špekulacije o tome da je upravo Lubic ubio sebe i još 149 osoba.

U medijskom pejzažu plete se filmska priča o poludelom kopilotu i u toj kakofoniji jedva da se čuju glasovi stručnjaka koji upozoravaju da su za vrednovanje podataka potrebne nedelje ili čak meseci. Kritikuju se mediji gladni senzacija (videti okvir), ali i francuski tužilac koji je za manje od 48 sati izašao sa svojim tumačenjem događaja. "Zašto se ne čeka da bude pronađena i druga crna kutija? Prebrzo se donose zaključci", prenosi "Velt" reči jednog eksperta koji je tražio da ostane anoniman.

U pretpostavke se upušta čak i stručni časopis za lekare "Ercte cajtung". List daje izjavu profesora Manfreda Volfersdorfa, šefa psihijatrijske klinike u Bajrojtu, koji kaže da je Lubica na samoubistvo i masovno ubistvo možda pokrenuo jaz između sopstvene narcisoidnosti i slabosti, a povod je mogla da bude i neka bezazlena opaska od strane kolega. "Ovde imamo agresivni aspekt suicida, demonstraciju moći nad drugima, osvetu, rezonovanje u stilu: Svet me ne voli, niko me ne poštuje." Izabela Hojzer, sa ugledne berlinske klinike Šarite, takođe pretpostavlja: "Teško da je u pitanju bio kurcšlus, on je taj scenario sigurno mnogo puta vrteo u glavi, razmišljao šta da uradi i na kojem letu", rekla je ona u programu informativne televizije N24.

Nemački političari i stručnjaci pokušavaju da izvuku zaključke. U više odvojenih intervjua eksperti za zdravstvo demohrišćana i socijaldemokrata – dve najveće stranke koje trenutno vladaju u velikoj koaliciji – traže da se lekarski zavet ćutnje relativizuje, te da lekari mogu upozoriti poslodavca kada postoje psihički problemi kod pacijenata čija zanimanja nose odgovornost za živote drugih. Međutim, kontraargument deluje neoborivo, a formuliše ga Matijas Virt iz Udruženja lekara specijalizovanih za preglede letačkog osoblja: ukoliko se ukine poverljiv odnos lekara i pacijenta, mnogi piloti jednostavno neće ni ići kod lekara. "Piloti su veoma vezani za svoje zanimanje. Svet im se ruši ukoliko im oduzmu dozvolu za letenje. To žele da zaustave svim sredstvima. Odlični su glumci", kaže Virt za "Zidojče cajtung".

VELIKA EVROPSKA TRAGEDIJA: Šefovi država na mestu tragedije, Angela Merkel, Fransoa Oland i Mariano Rahoj
Foto: Fonet/AP

NIKAD VIŠE SAM

Prve promene momentalno su stupile na snagu. Od sada više u kokpitima nemačkih avio-kompanija neće moći da ostane samo pilot ili samo kopilot. Ukoliko jedan od njih mora do toaleta, najpre će jedan stjuard ili stjuardesa morati da uđu u kabinu. Pravilo, koje je u Sjedinjenim Državama odavno standard, sada važi za sve Lufthanzine firme, između ostalih za Austrian i Svis, a primer su sledile brojne svetske kompanije. To otvara dva pitanja: prvo, zašto se propisi menjaju tek sada, kada je zabeleženo već nekoliko slučajeva namernog obaranja aviona, doduše ne tako blizu očiju evropske javnosti? Drugo, da li je u pitanju mera koja treba da ima tek placebo efekat? "Ako moj kopilot tokom sletanja jako udari u kormilo, ja teško mogu da ispravim mašinu i verovatno bismo pali", kaže Jerg Handverg, portparol sindikata pilota.

Nakon terorističkih napada na Njujork i Vašington bezbednosni propisi koncentrisali su se na opasnost koja može da dođe od putnika, potencijalnih terorista. Rigorozne kontrole na aerodromima treba da spreče unošenje opasnih predmeta i tečnosti u avion, ali ni to ne ide baš najsretnije: prošlog decembra su kontrolori Evropske unije uspeli da u svakom drugom pokušaju unesu oružje u avion, i to na aerodromu u Frankfurtu, jednom od najfrekventnijih na svetu. Na Božić po gregorijanskom kalendaru 2009. godine Nigerijac Umar Faruk Abdulmutalab pokušao je da zapali eksplozivni prah pentaeritritol tetranitrat na letu od Amsterdama do Detroita. Sprečili su ga drugi putnici.

Međutim, čak i ako napadači ne uspeju da provuku oružje ili eksploziv u avion, ostaje mogućnost da ga preotmu i unište. Stoga su proizvođači letelica od 2001. u kokpite uvodili opciju zaključavanja vrata. Kada je ručica (poput automatskog menjača automobila) u tom položaju, vrata se spolja ne mogu otvoriti ni silom ni bezbednosnom šifrom koju ima posada aviona. Trajanje blokade može se računarski podesiti na nekoliko sekundi

ili više minuta. Da opasnost vreba baš od onoga ko upravlja avionom – na to izgleda niko nije računao.

PITANJE POVERENJA

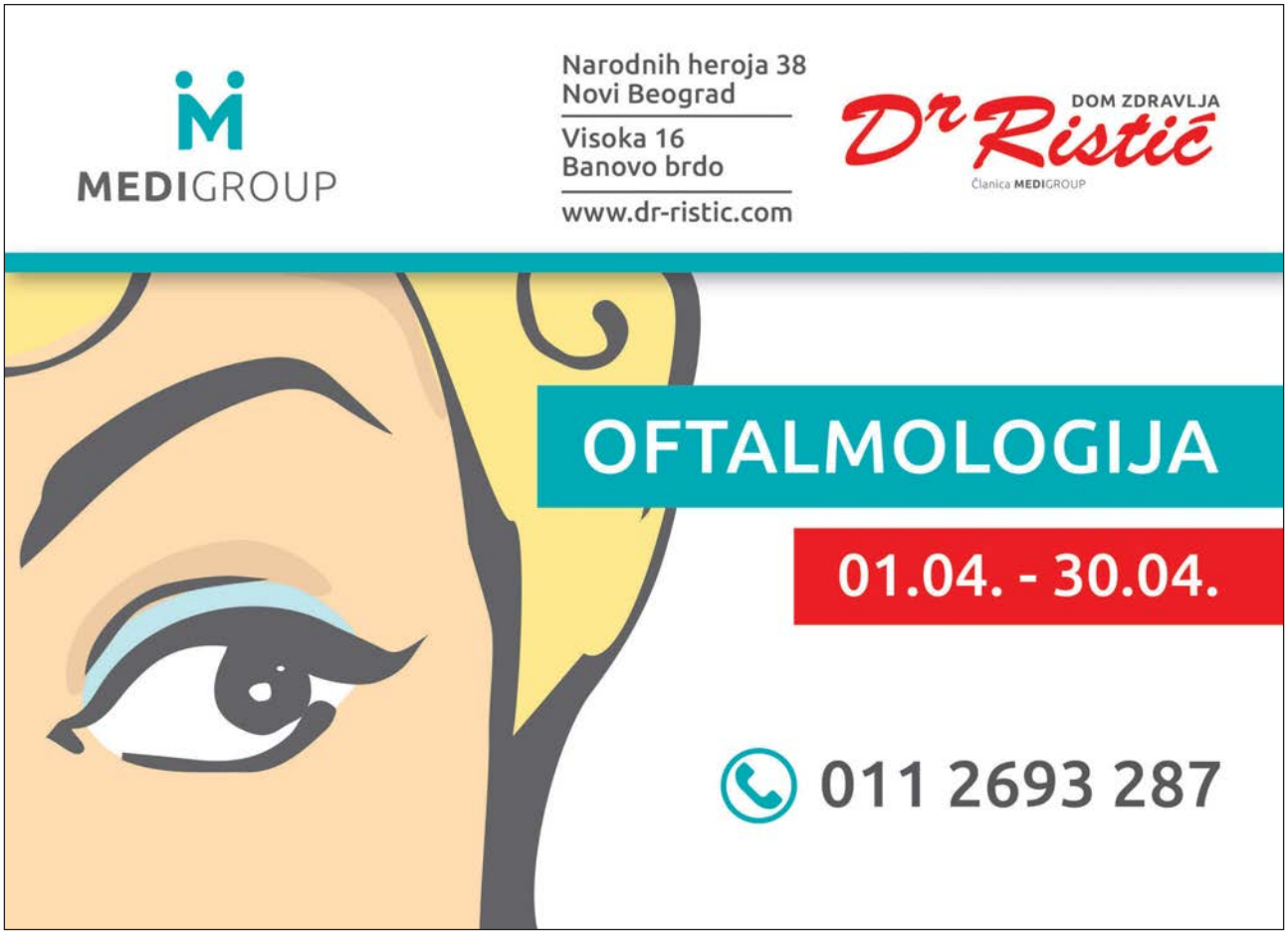
Ukoliko dalja istraga potvrdi dosadašnje navode, Džermanvings bi mogao da se suoči sa zahtevima za odštetu u milionskim iznosima. Kompanija je već najavila da će porodicama stradalih biti isplaćena pomoć u visini do 50.000 evra po putniku "za pokrivanje hitnih troškova". Međutim, nemački zakon predviđa mogućnost da firma plati odštetu u slučaju da je njen zaposleni namerno delovao protivpravno i tu ništa ne bi promenilo ni zdravstveno stanje krivca. Cinično u ovom zakonu je što nisu sve žrtve jednake. Ako je među putnicima, recimo, bio neki dobrostojeći menadžer, njegova porodica može da traži stotine hiljada evra jer ubuduće ne može da računa sa zaradom poginulog. Za dvomesečnu bebu odšteta bi iznosila višestruko manje. No, koliko god para da bude, nema sumnje da će osiguranje Alijanc bez mnogo natezanja isplatiti odštete jer u suprotnom rizikuje da ugrozi svoj imidž.

Što se tiče Lufthanze, njen imidž je odavno poljuljan. Jedna od najvećih svetskih kompanija prošle godine je, prema nemačkim knjigovodstvenim pravilima, zabeležila minus od 732 miliona evra, a sada se suočila sa prvom totalnom nesrećom jednog vazduhoplova.

Lou-kost kćerka Džermanvinds je 2002. formirana kao neka vrsta pretorijanske garde, koja treba da zaštiti Lufthanzu od prodora kompanija koje se za putnike bore agresivno niskim cenama, poput Izidžeta i Rajanera. Sa flotom od 86 aviona, Džermanvigsu je poveren takozvani "necentralni" saobraćaj – leti sa svih većih nemačkih aerodroma, osim sa glavnih "okretnica" Lufthanze, Frankfurta i Minhena. Stoga je razumljivo što je Džermanvings svih ovih godina beležio masne gubitke. Od jeseni će brend potpuno nestati sa tržišta (to je bilo planirano već dugo), a zameniće ga Eurovings, koji će putnicima ponuditi još jeftinije karte. Za ovu godinu je šef Lufthanze Špor najavio da će Džermanvings poslovati u plusu, ali je pitanje da li je to moguće ukoliko nakon pada aviona deo mušterija izgubi poverenje u kompaniju.

A poverenje je osetljiva stvar, njega se setimo tek kada ga nema. "Zidojče cajtung" piše: "Moramo imati poverenja da krov pod kojim spavamo neće pasti; da voda iz česme nije zatrovana; da u telu aviona neko nije zaboravio šraf na pogrešnom mestu. O poverenju se i ne razmišlja, ono se podrazumeva. Ko je do prošlog četvrtka mogao i da pomisli da će jedan pilot doći na ideju da stušti avion sa 150 ljudi u planinu? Niklas Luman, veliki sociolog, označio je poverenje 'efikasnijim oblikom redukcije kompleksnosti', nestručno rečeno: ko sve promišlja, odbacuje pa opet promišlja, taj neće doći ni do kakvog zaključka. Hiljadu puta dnevno nemamo izbora nego da se uzdamo u druge. Od četvrtka i u jednog državnog tužioca iz Marselja – ne smemo ni da pomislimo šta bi bilo ako se pokaže da nije u pravu, da je razlog pada aviona sasvim drugačiji. Koliko bismo morali da budemo posramljeni kao društvo ukoliko se ispostavi da smo osrknavili sećanje na jednog kopilota samo zato što smo prebrzo hteli objašnjenja? Obrt zvuči neverovatno? Šta je uopšte neverovatno?" ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Suniti protiv šiita na novom frontu

Od formiranja Jemena situacija u ovoj zemlji se uglavnom pogoršavala. Krivci za to se mogu tražiti unutar države, gde pojedini politički akteri nisu pokazali dovoljno volje da mirno razreše nesuglasice, ali i van te zemlje, gde zainteresovane strane preko grbače Jemena i njegovih stanovnika pokušavaju da ostvare svoje interese. Išlo se iz greške u grešku, na krilima loših odluka od kojih se ova poslednja, o intervenciji koju su počeli Saudijci i njihovi saveznici, čini najgorom

Istorija nas je naučila da se Jemenom veoma teško upravlja i da je politička nestabilnost tamo više pravilo nego izuzetak. To je izrazito heterogena zemlja podeljena na mnogim nivoima koja je u svojoj dugoj i bogatoj istoriji uglavnom imala više vladara u istom trenutku, pri čemu su često postojale lokalne vlasti koje su kontrolisale samo svoje parče nepristupačne teritorije. Od osnivanja 1990. godine, ova država nije sastavila iole značajan period potpune stabilnosti.

Krajem marta 2015. godine, trusna realnost najsiromašnije arapske države dobila je novu dimenziju. Grupa mahom arapskih zemalja, predvođenih Saudijskom Arabijom i podržanih od strane SAD, odlučila je da pokrene vazdušne napade sa ciljem da se slome šiitski pobunjenici poznati pod imenom Huti. Ovo nije prvi put da se Saudijska Arabija angažuje u sukobima na teritoriji svog južnog suseda. Intervenisala je 2009. godine, takođe protiv Hutija, a učestvovala je i u građanskom ratu posle koga je formiran Severni Jemen, šezdesetih godina prošlog veka. Tada su, međutim, imali Egipat za protivnika, a sada su saveznici.

TUĐI INTERESI NA GRBAČI: Jemen danas

Fotografije: AP

ZA BOMBARDOVANJE I PROTIV NJEGA

Mišljenja o opravdanosti ovakve intervencije su dijametralno različita, a pogled na listu "za i protiv" daje naznake o onome što se sada u Jemenu dešava. Osim zemalja koje uz Saudijsku Arabiju vrše napade (Egipat, Maroko, Jordan, Ujedinjeni Arapski Emirati, Bahrein, Kuvajt, Katar, Sudan i Pakistan), kao glavna podrška pojavljuju se Sjedinjene Američke Države. Na drugoj strani, u osudama prednjače Iran i Irak. Deluje kao da se suniti i šiiti čvrsto ukopavaju u rovove, ali situacija u Jemenu zahteva i dodatno objašnjenje.

Pomenuto je već da je to izrazito heterogena država, a jedna od glavnih karakteristika ove zemlje je da su njeni severni delovi poslednje utočište zajditskog islama, umerenog ogranka šiizma (misli se na umerenost iz sunitskog ugla, jer su zajditi doktrinarno prilično bliski sunitima). Međutim, zajditski imami imali su svoju državu u kojoj su u većoj ili manjoj meri upražnjavali političku vlast tokom više od hiljadu godina (897–1962). Kada su ostali bez imama, čije je postojanje ključno za zajdite, ova frakcija šiizma zapala je u krizu. Hutiji su zapravo nastali kao pokret reakcije kako na tu krizu tako i na rast uticaja salafizma, jednog od pravaca sunitskog islama.

Za današnju situaciju veoma je važno znati da su Hutiji od početka zauzeli jasan stav protiv sunitskog fundamentalizma, odnosno njegovih ekstremističkih

manifestacija. Osim toga, do sada nije bilo mnogo uslova za verski sukob između zajdita i sunita u Jemenu jer razlike među njima u tumačenju islama zaista nisu velike. Ipak, između ove dve grupe postoji razlika koja u biti nije religijska već politička, a proizlazi iz pomenute hiljadugodišnje tradicije upražnjavanja vlasti od strane zajditskih imama u kombinaciji sa zajditskim plemenima, kojima pripadaju i Hutiji. Šiiti su, dakle, navikli da se "pitaju" na severu, bili su zastupljeniji na vlasti i u Severnom Jemenu po proglašenju republike (gde su činili polovinu populacije), a isti trend se nastavio i po ujedinjenju, kada su postali manjina. Uostalom, to je i bio jedan od glavnih razloga za građanski rat 1994. godine.

Kako bilo, Hutiji su svoju oružanu pobunu počeli još 2004. godine za vreme vladavine Alija Abdulaha Saliha koji je žestokom represijom pokušao da ih primiri, ali nije uspeo. Od tog perioda Hutiji, koji su u međuvremenu sami sebe nazvali Ansar Alah, drže pod kontrolom region Sada na krajnjem severu zemlje. Povremeno su uticaj širili i na okolne provincije da bi 2014. godine ušli u glavni grad Sanu. Početkom ove godine proterali su iz Sane legalno izabranog predsednika Abd Rabuha Mansura Hadija i nastavili svoj prodor prema jugu. Ovo je bio znak za uzbunu jer su šiitski pobunjenici sada već duboko zagazili u sunitsku teritoriju izazivajući tako dodatnu nestabilnost u zemlji, što je bio dovoljno dobar razlog za Saudijsku Arabiju i koaliciju okupljenu oko nje da započnu vazdušne napade na Jemen.

RAZLOZI I POVODI

Zvaničan povod koji se pominje je želja da se odbrani legalno izabrana vlast i vrati stabilnost državi. Hadi zaista jeste legalno izabran, a šiitski pobunjenici jesu započeli opasnu igru koja je mogla dovesti do eskalacije sukoba, ali teško da se može naći dovoljno dobar razlog koji bi opravdao ovu akciju. Za početak, radi se o direktnom mešanju u unutrašnje stvari jedne suverene države kojim se takođe fabrikuje novi sukob između šiita i sunita, i to u zemlji koja istorijski nije imala takvih problema. Osim toga, u napadima već ginu civili, broj žrtava raste, a konačan ishod ove akcije je veoma upitan.

Očigledno je da Ansar Alah nije samo grupica lako naoružanih pobunjenika. Izvesnu pomoć u naoružanju su po svoj prilici dobili od Irana za koji se, u slučaju da je to tačno, takođe ne bi moglo reći da ne potpiruje verski sukob u Jemenu. Osim toga, postoje indicije da ih podržava i bivši predsednik Salih koji i dalje ima uticaj u određenim frakcijama jemenske vojske, o čijem učešću u borbama na strani pobunjenika piše i jemenska štampa. Iako su ovi navodi delimično neproverени, ne deluje previše verovatno da lokalna pobunjena grupa koja je manjinska čak i u okviru šiitske populacije može da pregazi čitav severni Jemen, zauzme glavni grad, prodre prema Taizu i stigne ispred Adena bez ikakvog vida pomoći, pa Saudijcima neće biti nimalo lako da slome njihov otpor. Suočavamo se sa ratom sa neizvesnim ishodom i mogućim katastrofalnim posledicama, pre svega po stanovništvo Jemena, pa je logično zapitati se koja je cena spoljašnjeg mešanja u unutrašnje stvari ove države.

U bliskoj prošlosti bilo je previše primera baš u arapskom svetu (Irak, Libija, Sirija) da su uplitanja spoljnih faktora i intervencije direktno uticali na katastrofalno pogoršavanje stanja u zemljama koje je već potresala kriza, i nema naznaka da će u Jemenu biti drugačije. Posebno se to odnosi na moguću odluku o kopnenoj ofanzivi. Naime, geografija Jemena je takva da bi napadači mogli imati ogromnih problema sa pobunjenicima i svima koji ih podržavaju budući da su Jemenci naviknuti na okršaje, naročito u planinskim predelima koji su prilično nepristupačni. Teško je predvideti ishod ovakve borbe, ali je jasno da bi ona odnela mnogo života, uz dodatna razaranja u već ruiniranoj zemlji.

Ono što nikako ne treba zanemariti jeste da u Jemenu deluje Al Kaida Arabijskog poluostrva, koja se trenutno smatra najaktivnijim ogrankom zloglasne terorističke organizacije. Samo ove godine, u bombaškim napadima Al Kaida je za nepuna tri meseca u Jemenu ubila više stotina ljudi. Ona se bori protiv jemenske vojske i generalno protiv svih institucija jemenskih vlasti, a pored toga i protiv Hutija. Teroristi su samo nedelju dana pre početka ofanzive Saudijske Arabije u dva bombaška napada u džamijama u Sani (koja je pod kontrolom pobunjenika) ubili 142 čoveka. Ne može se reći da Saudijska Arabija direktno ili indirektno podržava teroriste, ali kada pogledamo gde su danas najveća ekstremistička uporišta (Irak, Sirija, Libija) i šta se u tim zemljama dešavalo pre nego što su one to postale, ne možemo da se ne zabrinemo za sudbinu Jemena.

Iz jemenskih unutrašnjih razlika proizlazi stanje konstantnog potencijala za paljenje ratnog požara. Od formiranja ove države situacija se uglavnom pogoršavala a krivci za to se mogu tražiti i unutar Jemena, gde pojedini politički akteri nisu pokazali dovoljno volje da mirno razreše nesuglasice, ali i van te zemlje, gde zainteresovane strane preko grbače Jemena i njegovih stanovnika pokušavaju da ostvare svoje interese. Išlo se iz greške u grešku, na krilima loših odluka od kojih se ova poslednja, koju su doneli Saudijci i njihovi saveznici, čini najgorom. ¶

MARKO GAGIĆ

Šta je voda donela

Foto: FoNet

Nakon što su ostavile štetu od 3,5 milijarde evra, ali i druge ekonomske, ljudske i političke posledice, poplave iz maja 2014. godine donele su i pitanja kako se adaptirati na klimatske promene

Nakon godine koja je klimatske promene ponovo vratila u središte medijskog interesovanja, sa prolećem na severnoj hemisferi nastavljene su pripreme za ovogodišnji klimatski samit u Parizu, koji bi u decembru mogao da donese novi, daleko efikasniji svetski sporazum. Tokom ove nedelje zabeležena je i najviša do sada izmerena temperatura na Antarktiku, Sjedinjene Američke Države uputile su Ujedinjenim nacijama ponudu o značajnom smanjenju emisije ugljen-dioksida do 2025. godine, dok širom sveta ničiu incijative da se nivo CO_2 u atmosferi što pre smanji.

Istovremeno, Srbija je, jednako kao i prethodnih godina, suočena sa brojnim političkim, ekonomskim i onim trećim, političko-ekonomskim nevoljama. Izgradnja i jačanje svakojakih kapaciteta, od infrastrukture do pravnih normi, uz pomoć kojih bi se naša zemlja suočila sa posledicama globalnog zagrevanja, što se inače popularno naziva *adaptacija*, zahtevaju ogromna finansijska ulaganja. A njih, jednostavno – nema. Srbija i ceo region su se, nažalost, prošle godine već suočili sa prvim dramatičnim posledicama klimatskih promena – sa do tada nezabeleženim padavinama i razornim poplavama čije ljudske, ekonomske, infrastrukturne, medijske i političke posledice Srbija još uvek živi. Šta smo, godinu dana kasnije, naučili od poplava i šta uopšte možemo da učinimo kako bismo smanjili rizike od sličnih događaja?

Sudeći po do sada najtačnijem Petom izveštaju Međuvladinog panela za klimatske promene, ovakvi, takozvani klimatski *ekstremi*, predstavljaju budućnost regiona. Nažalost, svi poznati klimatski modeli koji predviđaju šta donosi globalno zagrevanje do kraja veka, pokazuju da region Zapadnog Balkana spada u takozvane vruće zone, gde će posledice klimatskih promena imati dramatične efekte.

EKSTREMNO SKUP KIŠOBRAN

Prema podacima Republičkog hidrometeorološkog zavoda, sredinom maja 2015. desio se redak meteorološki događaj. Neposredno uoči poplava u Obrenovcu, Mačvi i Centralnoj Srbiji, oboreni su brojni rekordi padavina na više lokacija na teritoriji Republike Srbije. Dnevni rekord od 94 litra po kvadratnom metru, od 14. juna 1999, dramatično je nadmašen 15. maja, kada je palo više od 107 litara. Dan kasnije, nadmašen je i dvodnevni rekord, a kad se posmatra period od mesec dana, od 17. aprila do 16. maja, dostignuto je 320 litara, čime je nadmašen prethodni mesečni rekord iz 1999. koji je iznosio 280 litara.

Prateći ove enormne količine padavina, RHMZS je u takozvanom operativnom hidrometeorološkom biltenu izdao upozorenje najvišeg stepena na veliku količinu padavina. Zbog toga je došlo do ekstremnog porasta reke Save, dok su se u slivu reke Kolubare – koja je po novoj sistematizaciji tok drugog reda, tako da se o odbrani od poplava ne stara Republika, nego lokalne samouprave – dogodili prodori odbrane od poplava na manjim pritokama i bujični talas je potpuno nekontrolisano prelio Obrenovac, brojna druga mesta, poljoprivredne površine i industrijske objekte.

Srbija je nedeljama bila u vanrednom stanju. Od 99 branjenih poplavnih područja u Srbiji, ovom poplavom su direktno pogođena 42, i to u slivovima Save i Drine, Zapadne i Velike Morave, kao i Mlave. Na kraju, prema podacima iz godišnjeg izveštaja Svetskog fonda za prirodu (*WWF Danube-Carpathian Programme*), uz ljudske živote, nastala je i šteta u vrednosti od 3,5 milijardi evra.

Kako sprečiti da se ovakva šteta ne ponovi? Budući da se Srbija odavno približava Evropskoj uniji, i bez tolikih gubitaka, gradovi, infrastruktura i poljoprivredna proizvodnja moraju mnogo više da se prilagode klimi. Međutim, Nacionalna strategija u oblasti životne sredine iz 2011.

predviđa da će više od 10,6 milijardi dolara iznositi samo troškovi prilagođavanja domaće regulative evropskim normama u oblasti životne sredine. Sveobuhvatni troškovi adaptacije verovatno će biti još veći. Sa druge strane, i bez poplava, štete i troškovi koji nastaju zbog neprilagođenosti na nove vremenske prilike koštaju mnogo više. Prema podacima Svetske banke, samo trenutni troškovi zbog vremenskih prilika u Srbiji godišnje iznose između 150 i 480 miliona evra.

Neki koraci u pogledu adaptacije su već učinjeni. Posebno je značajno što je unutar Ministarstva unutrašnjih poslova osnovan Centar za vanredne situacije i to je, samo po sebi, u uslovima velikih nepogoda prethodnih godina znatno smanjilo ionako prevelike štete. Unapređeni su kapaciteti Republičkog hidrometeorološkog zavoda, koji danas predstavlja značajan izvor pravovremenih informacija i redovno pruža vremensku prognozu (Meteoalarm), hidrološku prognozu (Hidroalarm), indeks opasnosti od pojave šumskih požara (FWI), prognozu UV indeksa i najavu toplih, odnosno hladnih talasa. Mreža širom Srbije trenutno broji 190 hidroloških stanica površinskih voda, 400 stanica podzemnih voda, 66 automatskih i 160 stanica na kojima se meri proticaj. Zahvaljujući tome, RHMZS je u maju 2014, kao državna služba, pravovremeno upozorio na nadiruću nesreću.

UPRAVLJANJE RIZIKOM

Kad je reč o odbrani od poplava, 2018. godine će biti okončan drugi ciklus planiranja. Za sada, 2012. godine sačinjena je Preliminarna procena rizika od poplava na osnovu podataka o istorijskim poplavama u periodu 1965–2011. Ovom procenom je identifikovano 99 značajnih poplavnih područja (uglavnom na vodama prvog reda), što su područja na kojima "poplave mogu ugroziti stanovništvo, privredne aktivnosti i životnu sredinu".

Srbiju trenutno brani 2450 kilometara nasipa, regulisano je 1109 kilometara korita sa nasipima i 134 bez nasipa, 29 kilometara obaloutvrda, dok uz to postoji i 11 akumulacija za odbranu od poplava, kao i 47 višenamenskih akumulacija, koje igraju presudnu ulogu u smanjivanju poplavnih talasa. Nažalost, doskorašnja ulaganja u izgradnju višenamenskih akumulacija pokazala su se kao nedovoljna, a koncept integralnog upravljanja vodama nije održan. Tako se, na primer, brane "Selova" na Toplici i "Rovni" na Jablanici grade više od dve decenije, dok je gradnja brane "Svračkovo" na Rzavu bila prekinuta.

Na stručnom skupu koji su još u junu 2014, odmah nakon velike nepogode, organizovale JVP "Srbijavode" u saradnji sa Republičkim hidrometeorološkim zavodom Srbije, Institutom za vodoprivredu "Jaroslav Černi" i Šumarskim fakultetom Univerziteta u Beogradu, data je procena da je poplavama trenutno ugroženo oko 18 odsto teritorije Republike, prvenstveno u priobalju Dunava, Tise i Save, zatim Morave, Drine, Kolubare, Timoka. Međutim, već na ovom skupu je izrečeno da se jedna od najvećih opasnosti nalazi ne samo u trošnim nasipima, akumulacijama i nedovoljnim sredstvima već i u pogrešno prepisanoj evropskoj pravnoj regulativi.

"Teritorija RS je jedinstven vodni prostor za upravljanje vodama i do donošenja aktuelnog zakona o vodama 2010. godine postojala su tri vodna područja u granicama slivova Dunava, Save i Morave", navodi se u zaključcima koje je predstavio Veljko Dimitrijević, inženjer iz JVP "Srbijavode", uz tumačenje da je ovakva podela bila u potpunosti saglasna sa Okvirnom direktivom o vodama Evropske unije iz 2000. godine, koja definiše sliv kao osnovnu jedinicu za upravljanje vodama. Mada je jedan od osnovnih razloga donošenja novog zakona bilo usaglašavanje sa propisima EU, ova podela na vodna područja je urađena potpuno suprotno tako da je uspostavljeno sedam vodnih područja: Sava, Beograd, Morava, Donji Dunav, Srem, Banat i Bačka, Kosovo i Metohija, ne odgovaraju hidrografskoj mreži u Srbiji i prirodnom procesu oticanja voda.

Poseban problem predstavlja podela na vodotoke prvog i drugog reda, koja je uspostavljena istim zakonom o vodama iz 2010. godine. Bez jasnog kriterijuma neki vodotoci su proglašeni za vodotoke drugog reda, a njihovo uređenje i odbrana od poplava stavljeni u nadležnost jedinica lokalne samouprave. Mali gradovi su tako počeli da se staraju o rekama koje nemaju kako da zaustave, posebno jer nemaju niti namenska sredstva, niti stručnjake koji bi održavali sistem odbrane od poplava. Greške koje su u međuvremenu načinjene doprinele su majskoj katastrofi.

"Upravljanje rizikom od poplava je cikličan proces, koji se sastoji od tri faze: odgovor na poplavni događaj, oporavak i pripravnost za sledeći događaj. Iskustvo katastrofalne poplave 2014. godine pokazuje značaj ovakvog pristupa upravljanju rizikom od štetnog dejstva voda. Ovo je pravi momenat da se, nakon neophodnih popravki na sistemu zaštite, definiše adekvatan kompleks preventivnih mera za svaki sliv i realizuje u planskom periodu", navodi se u radu "Upravljanje rizikom od poplava u Srbiji" dr Marine Babić Mladenović, sa Instituta za vodoprivredu "Jaroslav Černi".

Ona preporučuje da se zaštita od poplava priobalja manjih vodotokova u narednom periodu "mora značajno poboljšati, imajući u vidu i moguće pogoršanje režima velikih voda usled klimatskih promena". Stručnjaci za vodoprivredu stoga promovišu aktivne mere zaštite od poplava, kao što je korišćenje akumulacija i takozvanih retenzija, rasteretnih i obodnih kanala za redukciju poplavnih talasa. Nevladine organizacije poput WWF-a takođe predlažu da se pojača uloga retenzija i povećaju područja u kojima se može uskladištiti velika količina vode, čime će se smanjiti posledice ekstrema. Vek koji uveliko protiče donеće, očigledno, u Srbiju još mnogo vode, koju treba nekuda ispustiti. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Bez jasnog kriterijuma neki vodotoci su proglašeni za vodotoke drugog reda, a njihovo uređenje stavljeno u nadležnost lokalne samouprave

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
REGIONALNA KANCELARIJA ZA JUGOISTOČNU EVROPU
Stavovi izneti u članku ne predstavljaju nužno stavove Fondacije Hajnrih Bel.

Рат и мир Милоша Обр

У прошлом броју:

Читатељ се добро опомиње онога како Милош на Цвети (1815) у јутру дође у Таково.

И сав сабор наће, да друкчије никако бити не може, него да се бију с Турцима док сви не изгину;

– како кад Турци виде Србе на Љубићу, они изиђу из Чачка, и са неописаном силом и рабрости ударе на њи, но Срби се одрже у шанцу и Турке узбију натраг и ране им пашу Врањалију;

– како изиђе из Чачка десет стари кметова, који су из Рудничке и из Београдске наије били пристали за ћаја-пашом, па сад пошли с његовим бурунтијама и с књигама кнеза Аксентија, да предају народ и како ове кметове некако повата Милошева стража, и, кад ји доведу пред Милоша, исеку ји све;

– како су у Ваљеву Турци били начинили шанац у вароши око џамије, и како Милош кад дође, рече им: "Ви, браћо, може бити да сте чекали мене, али ја сад немам кога чекати; цар ми ни краљ неће доћи у помоћ." и како онај исти дан, подигне војску уз Колубару, те се прикучи к самоме шанцу Турскоме, и тукући се с Турцима закопа шанац и начини табље за топове; па онда стане Турке позивати на предају, и претити им, ако се не тедну предати и како се Турци познаду, да је Милош дошао, па још с топовима, они се поплаше, па се ону исту ноћ дигну, те побегну из Ваљева...

– како су Крагујевчани, који је било око шест-седам стотина, чујући да Срби иду на Крагујевац, изиђу преда њи на Дреновац, те се онде побију; но Срби разбију Турке, и Турци се врате у Крагујевац, а Срби заноће на Становима, па сутрадан ударе, те попале варош Крагујевачку, а Турци остану у шанцу око џамије...

– а како по том дођу гласови, да су Турци изишли из Јагодине у Левач, а онда Срби пођу на те Турке; но Турци утеку, и Срби се врате опет на Крагујевац ...

– како тамо дођу гласови, да је Лепеница скочила да се преда Турцима, па с њима да удари на Србе; зато ови опет оставе Крагујевац, и отиду у Ресник, те људе одврате од предаје..

– како Милош кренувши војску, удари преко Крагујевца, и дође на Баточину, где су три-четири стотине Турака били начинили шанац, и чували га, па ове Турке Милош тако опколи и стесни, да се сутра дан предаду и положе оружје, и Срби ји онако без оружја испрате у Турску, а Милош по том, запаливши Турски шанац у Баточини (као што су и по другим местима радили), крене војску, те пређе Мораву на Орашју, и отиде управо к Пожаревцу...

– како кад Срби виде, како се делије бију и главе одсецају, они се поплаше, и стану се измицати на траг; онда Милош потегне пиштољ, па изиђе преда њи, и стане им говорити: "Куда ћете, несрећни синови? Куд мислите да утечете? Где вам је град, да се у њега сакријете? Већ ако жене под кецеље да вас сакрију? На траг, курво! Ту је кућа (показујући пиштољем Турске шанчеве), ту је жена, ту су деца; то ако оставите, остало је све пропало. Који сад за мном не потрчи, ономе ћу ја главу одсећи, не ћу чекати, да га Турци секу"...

– како су с Дрине једнако писали, да су Бошњаци навалили у Мачву, и оће да продру у Шабац; војска се из Урменлије и из Арнаутске прибирали к Ћуприји, где су се сваки дан надали Марашли-Али-паши, везиру од Урменлије; а од Карановца опет пишу, да су Карановчани ради да се предаду, али не ће никоме другом до Милошу; а Новопазарски паша, Адем, купи војску и спрема се Карановчанима у помоћ; зато Милош (желећи час пре да очисти Пожаревац) предложи Турцима, да оставе топ и џебане штогод има осим онога, што сваки војник уза се носи; а с оружјем да изиђу, и да им даде Димитрија, да ји отпрати до у Ћуприју...

Дописник "Времена"
ВУК СТ. КАРАЦИЋ

Турци на то пристану, и Димитрије ји отпрати до Ћуприје. Милош пак наредивши по наији Пожаревачкој где ће ко чувати и на што пазити, одма крене своју војску, и пође Карановцу. Кад буде према Турскога шанца, а он лепо упаради војнике, и по Турском обичају наређа једеке и барјаке и талумбасе, и тако се с највећом парадом покаже Турцима. Ови су Турци били у такој невољи (особито од глади и од смрада) да ји је онај дан могао предати какогод и оне у Баточини; али он, једно што су се тако у њега уверовали и желели баш њему да се предаду, а друго за љубав Адем-паши, с којим се пре године дана био добро познао и у љубави живео, не тедне, него ји лепо испусти с оружјем и са свим њиовим имањем, и по њима пошаље Адем-паши лепо писмо, у коме му каже, како је њи зулум натерао, да се бију са зулумћарима, и замоли га, да он барем у њи не дира; а уз то још пошаље му и дара мало. Адем-паша одговори Милошу на ово писмо, и благодари му, што је Карановчане (међу којима је било људи из његова пашалука) тако лепо и поштено испратио, и уверава га, да се од стране његове ништа не боји, и још, што је најзнатније, писмо овим речма завршује:

"Диж' се, бане, на јелове гране!

"Коси, бане, како си почео,

"Само гледај, да ти откоси не покисну".

Сад Милош, поставивши нужне страже и на овоме крају, крене сву војску на Дрину пред Бошњаке. Босански је пак везир, Рушић-паша, био дошао у Бељину, па је једну војску прикучио Дрини према Бадовинцима, а другу је, под командом Али-паше Никшићкога, претурио у Мачву, те начинили шанац на Дубљу, да би оданде устављала Мачву и Поцерину да се не одмеће, и да би по том, пошто друга из преко Дрине на њезино место дође, прошла у Шабац.

Кад дође Милош с војском у Слепчевић, Молер навали, да оно вече ударе на Турски шанац на Дубљу; но Милош рече: "Данас није време, једно што је војска наша уморна, а друго, ето ће да удари киша, па ће нашим људма пушке закисивати, а Турцима у сувоти толико не ће сметати; а ни вашина немамо преправни; него да ноћимо овде и да се одморимо,

еновића 1815. (2)

па ћемо сутра, пошто се лепо препправимо ударити на Турке". Молер пак не тедне послушати, него узме нешто војске Ваљевске и Јована Милошева брата, па отиду, те ударе на Турке; но Турци им се не дадну ни прикучити к шанцу, него ји узбију, и узалуд погубе им неколика човека. Ови сад не смејући од срамоте вратити се к Милошу на конак, остану те ноћи негде у пољу покисли. Сутра дан Милош преправивши вашину и остале све потребе за јуриш, прикучи војску Турскоме шанцу, па рече: "До сад смо ударали ноћу на Турке, јер смо желели, да беже од нас, а сад ћемо, у име Бога, на ове баш дању да ударимо, па да гледамо, ако буде могуће, да ни један не утече".

М. ОБРЕНОВИЋ

И тако ударе после подне око три сата на Турски шанац. Српски коњици пролете кроз пешаке управо на шанац, па из кубура од озго преко шанца све на Турке, а пешаци за њима с вашином, те рукама за шанац, и гдекоји стану прескакати унутра. Турци се смету, па отворе врата на шанцу, и стану бежати, Срби ји пак дочекају, и, које онде на вратима, које мало даље иза шанца, тако ји побију, да од иљаде Турака није ји више од осамнаест утекло преко Дрине.

А паша, кад се отворе врата на шанцу, узјаше ата и побегне на поље; но кад изиђе из шанца, дочека га некакав Србин, те му убије ата, а он, паднувши с атом заједно, устане, и утече у трње, а капа му остане онде, где је пао, и узме је онај исти Србин, што му је ата убио, те натакне на главу. У том дотрчи ту и Милош са својим момцима, те, познавши пашу, повиче: "Држите, море, то је паша, али немојте да га убијете, него жива да уватимо". И тако опколе оно трње, те пашу жива увате, и гологлава га из трња изведу пред Милоша. Милош му одма купи капу од онога Србина, а од другога шал, те му метне на главу, и стане га слободити, да се не боји ништа.

Паша се врло обрадовао, кад је разумео и уверио се, да је то Милош. Срби ту осим паше увате још двадесет и неколико живи Турака, а изгубе своји око педесет људи, и две знатне поглавице: Милића Дринчића и младога Симу Ненадовића. После битке Милош одведе пашу под свој чадор, и почасти га кавом и дуваном; и тако га је водио са собом неколико дана, дајући му чест као што се пристоји. Милош се за то време разговарао с пашом о свачему, и приповедао му, како они нису устали, цареву земљу да отму, него ји натерао зулум, да се бију са зулумћарима, и да траже своју правицу под царевим скутом.

Паша му је на то говорио: "Да цар зна, какву ти војску имаш, он би народу овоме дао правицу, какову год иште; само се чувај, да се на помешаш с којим краљем, ако си рад, да твоје судство и господство над овом земљом остане, него прикони цару за скут, и цар ће ти дати, те ћеш ти бити везир над овом земљом". Пошто се тако Милош с пашом сит наразговара, онда му поклони ата и ћурак и пет стотина гроша, па га лепо испрати, и, са свима осталим поватаним Турцима, пошаље Рушић-паши преко Дрине.

У том је већ био стигао Марашли-Али-паша у Ћуприју, зато Милош остави опет Молера на ономе крају, да чува Дрину од Турака, а он се врати поред Београда, куда су Срби чували наоколо, и отиде к Јагодини, где се војска Српска (на води Белици и на брду Липару) била улогорила против Марашли-Али-паше.

Тек што Милош дође на Белицу, а стигне му и књига од Рушић-паше, у којој га позива преко Дрине к себи на разговор, да гледају, да се земља умири, да народ не пропада и с једне и с друге стране. Марашли-Али-паша такође стане Србе нудити миром, говорећи, да он какогод што има од цара власт, да земљу силом покори, тако има власт и да је на лепо умири.

Зато Милош остави онде место себе Вуицу Вулићевића (који је с Црним Ђорђијем био отишао у Бесарабију, па сад дошавши у Банат по своју фамилију, пребегао у Србију), и заповеди му, да чувају добро од Турака, а међу тим с Марашли-Али-пашом да отворе разговоре о миру, док он отиде на Дрину, да мало завара Рушић-пашу, и да чује, шта он говори, па после кога им се уговори о миру учине бољи, онога да приме. Потом узме кнеза Аврама Лукића из наије Пожешке, Петра Оташевића из Крагујевачке и Николу Симеуновића из Ваљевске, па отиде с њима на Дрину.

У Лешницу пошаље му Рушић-паша старога његова познаника, делибашу Серчесму, те га узме на веру и одведе преко Дрине (у Турке!!!). Рушић-паша га је најпре питао, зашто су устали на Турке, а он му је казивао, како ји је зулум натерао, и бројио му све зулуме Сулеман-пашине редом. Кад по том отворе разговоре о миру, Рушић-паша је најпре искао, да му народ преда оружје, да га он пошаље цару, да цар види и да се увери, да су се они предали и да су баш права раја постали; а даље говорио је, да носе, ко шта оће, и да им се у Београд да други паша, под којим ће живети мирно, као и остала царева раја.

Милош, у његовим рукама будући, није могао ништа другог рећи, него: "Добро, честити пашо, да идемо, да кажемо народу, да престане од боја, и да гледамо, да се купи оружје."

Паши није никако било мило, да Милоша испусти из руку; зато је говорио и наваљивао, да иде Димитрије с Аврамом и с осталим кнезовима, да то кажу народу, а он да остане онде код њега.

Милош пак, гледајући како ће се час пре ишчупати оданде, говорио је, да народ њима не ће веровати, нити ће ји послушати (које су и кнезови сами сведочили), него он ваља да иде, а ови кнезови међу тим нека остану код паше. Паша је најпосле наваљивао, да остане барем и Димитрије, с овим кнезовима, но Милош некако и то развеје, говорећи и доказујући, »

АЛИ-ПАША

да је Димитрије њему врло потребан сад у том послу. И тако се Милош и Димитрије спреме и (четврти дан) пређу опет у Србију, а Аврам и Оташевић и Никола остану код Рушић-паше, као у залози.

Може бити да је и Али-паша Никшићки млого помогао Милошу, те је сад изнео главу од Рушић-паше; али је опет највише дужан благодарити Серчесми и његовоме јуначком поштењу. Он га је за она четири дана у логору Турскоме једнако разговарао, да се ништа не боји док види у животу њега и његови иљаду делија; а кад га је опет у Лешницу на траг допратио, онда му је на растанку казао: "Овде сам те ја узео на моју веру, и ево сам те опет овде довео. До сад смо били пријатељи, а од сад ако ми паднеш шака, знам, шта ћу с тобом чинити; ако ли ти паднем шака, чини са мном, шта ти драго. У напредак више не веруј никоме; ако би сам те и ја на веру звао, не иди ми."

Милош сад дође у Србију као из мртви, и заповедивши, да се око Дрине чува од Турака што се боље може, на врат на нос потрчи на Белицу. Кад тамо приспе, а то се Срби с Марашли-Али-пашом упустили у боље и приличније разговоре о миру. Марашли-Али-паша, желећи, да би ту чест код цара добио, да је он Србију покорио и умирио, и бојећи се, да му је Рушић-паша не отме, није тео искати оружја од народа, него је казао: "Будите ви само цару покорни, па ако оћете (не само пушке, него) и топове за појасом носити; и ако Бог да, ја ћу вас на атове посадити, и у самур-ћуркове обући."

Док је Милош ишао на Дрину и преко Дрине, а ови на Белици почињали с Марашли-Али-пашом разговоре о миру, изиђе један пут нешто Турске војске у Ресаву, те удари на Српски шанац у селу Миливи. Старешине Српске, које су ту пред војском биле, извуку се један за другим на поље (неки говорећи да иде по помоћ, а други по џебану и т. д.), а народ остане сам, те ји Турци разбију, и више од седамдесет Српски глава одсеку. По том ти исти Турци пређу Мораву на Сињем виру (више Ћуприје), те ударе на Српски шанчић код Дебелога дрвета (под Јуором). Срби оставе шанац, и побегну у Јуор, те уклоне збегове; по том Турци изиђу у Јуор, и ударе на Српске збегове; но Срби ји дочекају и разбију, и претерају опет на десну страну Мораве.

Сад кад дође и Милош на Белицу, престану и Турци од боја, и са свим се стане о миру радити. Још пре доласка Милошева уговарали су по заповести и наредби његовој Вуица и прота Ненадовић и остале старешине, које су онде биле, с Марашли-Али-пашом, да обе стране престану од боја, па да Срби пошљу своје посланике с препорукама и пратиоцима Марашли-Али-пашиним у Цариград, а Марашли-Али-паша да седи у Ћуприји, док се ти посланици не врате, и не донесу ферман, како цар Србима све опрашта и прима ји у милост своју.

Тако су Срби говорили, но Марашли-Али-паши то није било по вољи, него је искао, да га Срби пропусте с војском у Београд, па онда посланици Српски да иду у Цариград, да он може писати, да су га Срби пропустили и примили у Београд; а онако би двор Турски могао рећи, да га Срби варају, и развлаче само да пролази време, док и зима приспе. Ови су сви разговори били пре Милоша; а кад он сад дође, пошаље му Марашли- Али-паша свога ћурчибашу (који је био Турчин закона ришћанскога, родом из Ћесарије), и поздрави га, да му дође на веру, да се разговоре; и као за знак најтврђе вере пошаље му своје бројанице. Примивши Милош такови поздрав и бројанице, побрати се с ћурчибашом, па отиде Марашли-Али-паши у Ћуприју, и онде после млогога разговарања и уговарања пристану обојица на ово: 1) да Срби пропусте ћају Марашли-Али-пашина с неко седам-осам иљада Турака на Врачар, и да ик како путем, тако и на Врачару, дају рану (и људма и коњима) и дрва; 2) Српски посланици с препорукама и пратиоцима Марашли-Али-пашиним да иду у Цариград, а Марашли-Али-паша с осталом војском Турском да седи у Ћуприји, док се ови посланици не врате из Цариграда, и не донесу ферман, да цар Србима опрашта и прима ји у милост своју; 3) Српска војска међу тим да стоји, како стоји; 4) Марашли-Али-паша да пише Бошњацима на Дрину, да не ударају више на Србе. – По том Срби одма пропусте ћају Марашли-Али-пашина с војском на Врачар, и нареде, да им се из села вуче рана и дрва, и одреде своје људе, који ће им то давати; а кнеза Милоја Теодоровића и калуђера Неофита из манастира Никоље пошаљу с препорукама и пратиоцима Марашли-Али-пашиним у Цариград; и Марашли-Али-паша одма пошаље своје бурунтије Бошњацима на Дрину, да не ударају више на Србе. Но Бошњаци, не марећи за његова бурунтије, пређу опет у Мачву и дођу на Засавицу, те ји онде Срби разбију, и претерају опет преко Дрине.

У то је време Руски елчија у Цариграду био питао код двора Турскога, какав Турци рат имају са Србијом, додајући, да је то са свим против трактата Букрешкога. Зато посланике Српске Турци у Цариграду приме врло лепо и, прем да ји сустигну тужбе од Рушић-паше, да они варају и цара и Марашли-Али-пашу, који њи не познаје, тако ји брзо опреме на траг, да пре месеца дана дођу опет у Ћуприју, и донесу фермане, како Србима, да им се све опрашта, тако и Марашли-Али-паши, да иде у Београд, и да се стара за рају цареву, као отац за своју децу; јер како је Бог рају препоручио цару, тако је цар препоручује њему (Марашли-Али-паши). По том се Марашли-Али-паша одма крене са свом својом војском, и отиде у Београд, а Милош нешто војске Српске распусти, да иде сваки својој кући, а нешто остави у четама да се налази по граници, да не би откуда каки други Турци дошли, и учинили где каку штету, и док се види, шта ће бити од Сулеман-паше, који је још у Београду био; он пак са својим момцима отиде преко Србије, обећавши се Марашли-Али-паши, да ће и он одма доћи у Београд, само док заповеди, да се људи свуда умире и да иду сваки својој кући, и док нареди, да се вуче таин Турској војсци у Београд. На пооду Марашли-Али-пашину из Ћуприје Срби опет с његовим препорукама и пратиоцима пошаљу у Цариград кнеза Аксентију (који је изишао у Србе кад су Турци побегли из Чачка) и Студеничкога архимандрита Мелентију Никшића, као да посведоче, како Срби Марашли-Али-пашу примише у Београд, и кнез Аксентије да седи онамо (као Српски агент) до измене, а архимандрит Мелентије да се врати на траг.

Марашли-Али-паша дође с војском здраво и весело у Београд, и намести се у оној истој кући, где је Српски сенат био.

Милош пак, које договарајући се с поглавицама, које постављајући различне уредбе, забави се у народу позадуго.

Паша га је из најпре погледао сваки дан, а после се поплаши, да га Милош не превари, те га домами у Београд, а он оде да купи војску. У том још његове бимбаше и ајани и бегови навале нањ, говорећи: "Тебе ђаур превари, те ти не даде нама да се бијемо и да арамо и робимо, него толико време лежасмо беспослени; а сад те опет превари, те те под саму зиму доведе у ове зидине, а он оде да купи војску; па сад, док се није са свим спремио, замамљује нас још и даје нам помало таина, а кад се он сасвим спреми а удари киша и снег, онда ће ово у један пут пресећи, па нам онда ваља своје коње јести, и од глади и од зиме мрети овде".

Паша на ове речи није могао ништа управо одговорити, него навали на Вуицу и на проту Ненадовића, и на остале кнезове Српске, који су били код њега: "Камо Милош? Мене превари Милош!" И говорећи ово кашто је од муке и од срамоте плакао, као дете. Кнезови су га разговарали и уверавали, да се не боји преваре и да ће Милош доћи јамачно, него има међу народом посла, док још којешта уреди; а Милошу опет навале писати и поручивати, да гледа што брже да иде у Београд, јер су се Турци поплашили и мисле, да он неће ни доћи.

И тако један пут једва дође Милош у Београд. Кад су Марашли-Али-пашини Турци чули, да је Милош у Београду, као да ји је сунце огрејало, свакоме си радост на лицу могао познати, и по целој војсци овај се глас чуо: "Фала Богу! дошао Милош". А какогод су се Марашли-Али-пашини Турци томе радовали, тако је Сулеман-пашиним било мрско, јер су они једнако желели и радили, не би ли се овај мир како покварио, и зато су говорили, да је Милош јамачно преварио Марашли-Али-пашу; и један је од њи, пре доласка Милошева, код Српске цркве пуцао на кнезовскога момка. Онај исти дан кад је Милош дошао, било је одређено, да иде у вече с кнезовима својим Марашли-Али-паши, на разговор.

Дошавши у одређено време к Али-пашину конаку, нађу неколико стотина Турака по авлији и око конака, који су били дошли као момци с различитим поглавицама, које је паша к себи дозвао. Кад Милош с кнезовима прође кроз ове Турке, и дође Али-паши у собу, а то неколике паше и више од шест бимбаша и ајана и бегова седе у наоколо; но код свију њи така је била тишина, да би човек могао чути муу да лети: само су гдекоји димови из чибука излетали, а млоги су чибуке онако у устима држали, не пуштајући ни дима. Паша је најпре, пошто су и Србима донели каву и чибуке, запитао Милоша: "Јесте ли цару покорни?" А Милош му одговори: "Јесмо". И тако га је трипут питао, и он му одговарао.

Онда паша рече: да је њему од цара дошао ферман, да иде на траг, а њима ће се послати други паша. На то му Милош одговори: "Јок, честити, везиру! ако ти пођеш између нас, и ми ћемо сви ићи из ове земље; тако је нас преклани предао Рушић-паша, па се он врати на траг, а нама остави Сулеман-пашу, који нас је све ајдуцима начинио (а он је прави ајдук), и ћаше сав народ да затре и цареву земљу да опусти"; и ту је све зулуме Сулеман-пашине бројио и тако говорио, да су се чудили и Срби и Турци, и најпосле сврши овако: "Наше су куће још по планини на колима, ако не верујеш, а ти пошљи људе, нека виде; нити ћемо се пре вратити на своја кућишта, док ти међу нама са свим не останеш, и Сулеман-пашу из града не истераш".

Ово је Милош све говорио Српски, а толмачи су казивали Турски. Пашин је толмач био некакав поп из Ниша, и он је највише разговоре толмачио, а Српски је толмач био Димитрије, који је све стајао више попа. Паша је своме толмачу говорио неколика пута: "Узми се добро у памет, да што не слажеш, или не сметеш; јер видиш њиова толмача где стоји више тебе". Паши је тај Милошев разговор био врло по вољи, и обећа му се, да ће писати цару, да га остави међу њима, и да ће он јамачно међу њима остати. И тако се сврши мир, и сутра дан одма стане се војска Али-пашина враћати на траг. После неколико дана изиђе и Сулеман-паша из града, и отиде из Србије, а Али-паша остане у Београду, и по свима осталим градовима и главним варошима у пашалуку Београдскоме постави своје војводе илити муселиме.

Истина да Срби и Турци тада никаки уговора о миру нису писали, али Милош после с пашом уговори ово (за које се говори, да је после и ферманима потврђено): 1) да се Турци не мешају у купљење дације, него кнезови сами да је купе; 2) код свакога муселима да седи по један Српски кнез, и без овога кнеза да муселим не суди Србима ништа; 3) у Београду да седи дванаест кнезова (од сваке наије по један) у канцеларији, да суде Србима за веће кривице, па кога нађу да је за смрт, да га предаду паши, да се погуби; и дацију од кнезова да примају и паши предају. – Тако Срби поделе владу и господство с Турцима. Паша остане господар у градовима над Турцима и над муселимима, а Милош у земљи над народом и над кнезовима... ¶

ИЗВОР: ВУК СТЕФ. КАРАЦИЋ – МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ, КЊАЗ СЕРБИЈИ, ИЛИ ГРАЂА ЗА СРПСКУ ИСТОРИЈУ НАШЕГА ВРЕМЕНА.

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na *www.vreme.com/pretplata*. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Sama

U svoju prvu "besciljnu" šetnju krenula sam slučajno. Vreme prelepo, meni se šeta, u tom trenutku niko raspoložen i raspoloživ za istu, i ja krenem. Sama. U trenutku odlučujem gde ću dalje, gledam, ubrzam, usporim, prolazim pored prodavnice zdrave hrane, mislim, baš bi bilo lepo da i ja tako živim. Već u sledećem mislim, mogla bih da sednem malo na ovu klupu da ispušim cigaru, razmišljam kako mi super stoje nove naočare, mada ni ova gospođa nema loše, ali ipak na moje lice ne idu takve, kad sam već kod lica, trebalo bi da uradim piling, a sad će i leto, da li mi je dobar onaj kupaći, malo sam se bucnula, možda i da smršam, ipak ona zdrava hrana nije loša ideja, samo da ne izbacim cigare. I tako sam šetala više od dva sata ne razmišljajući o poslu, parama, mukama i radostima, obavezama. Posle te šetnje, počela sam češće da šetam. Ali ne da prošetam do cilja ka kom sam krenula. Ne. Nego samo da šetam pa gde stignem. Kasnije sam uvela i obavezan šejk od čokolade, nekako mi ide uz tu samoću. Ubrzo sam počela sama da pijem kafu u kafiću, da jedem, da radim sve što mi se radi bez obzira na to da li imam društvo ili ne.

Društvo gleda sa podozrevanjem na ljude koji su sami. Ne podrazumevam pod tim izbor ili usud ljudi da život provedu sami bez porodice, partnera, dece, kučeta, mačeta i slično. Na to je istrošeno i istrošiće se još puno papira, a shvatanja i stavovi na tu temu menjaju se sporije i teže nego arhivatori u državnoj službi. Mislim zapravo na društvenu percepciju osobe koja sama pije kafu, šeta, ruča u restoranu, igra u klubu, napija se u kafani, šeta, čita u parku. Ljudi koji na bilo koji način odudaraju od svoje okoline ne nailaze često na razumevanje ili bar ravnodušnost, a oni koji odudaraju na tako vidljiv način da sede sami npr., skoro uvek su predmet komentara tipa: "vidi ga što sedi sam dva sata, kakav čudak". Grupa ljudi koja sedi za stolom u kafiću dok svako predano gleda u svoj telefon, a vrhunac komunikacije predstavlja pokazivanje nečega jako interesantnog na tom telefonu, potpuno je normalan prizor koji neće privući pažnju. S druge strane, ukoliko sedite sami i pijete kafu, čak ne čitate novine, a okolini posle nekog vremena postane jasno da nikog ni ne čekate, e onda ćete dobiti upitne poglede, nekad duže, nekad kraće, zavisi valjda od pristojnosti ljudi oko vas.

Meni je trebalo vremena da svoju potrebu za samoćom prigrlim kao opravdanu i prihvatljivu i da počnem da je praktikujem ne razmišljajući o drugima, nego o sebi. Kao i svakom, često mi se dešavalo da sedim u društvu koje mi ne prija, da slušam priče koje me ne zanimaju ili sam ih više puta čula, da ukoliko se ućutim i odlutam, dobijem pozive da se uključim u razgovor ili pitanja je l' sve u redu. Tada sam najviše zavidela tim "čudacima" koji sede pored mene, piju svoju kafu, uživaju u suncu, neopterećeni razgovorom sa bilo kim.

Pre tri godine bila sam u Austriji na nekom programu i jedan dan je bio predviđen za vožnju biciklom kako bi se upoznale lepote austrijskih sela. Nije sve ni u Beču, je l'? Grupa od nas 30 je krenula i cilj nam je bio restoran u kom smo imali ručak, a do njega je trebalo preći 28 km. Neki su odustali na tom putu, neki nisu ni krenuli, većina je uzela dobre bajsove kako bi organizovali neku vrstu trke do cilja. Ja sam uzela neki model verovatno zaostao iz 60-ih sa sve zvonom na desnoj strani volana i krenula sam poslednja kako mi ostali ne bi smetali, a ni ja njima. Sunčano, vetar u kosi, sa jedne strane vinogradi, sa druge Dunav, staza i ja. To mi je najbolji provod sa samom sobom koji pamtim. U toj savršenoj slici trebalo je da nosim neku belu haljinu na crvene tufne, ali dobro sad.

Moja potreba za samoćom nije usamljenost i nije tužna. Iako se najbolje osećam uz puno prijatelja, kolega, poznanika, prolaznika, s vremena na vreme volim da se malo i osamim i uživam. Ali nisu to osamljivanja radi "traženja sebe" i sličnih holivudskih gluposti. Čovek valjda sebe nalazi svakog dana, u raznim situacijama upravo kroz interakciju sa drugima i kroz događanja oko njega.

Prošle godine mi je poznanik Švajcarac pričao da je godinu dana proveo na studijama u Finskoj. U početku mu je bilo najteže da prihvati činjenicu da tamo ljudi puno vremena provode sami. Zbog teritorijalne izolovanosti, vremenskih uslova, Skandinavci su razvili tu sposobnost da budu sami sa sobom. Danas kada postoje mogućnosti da se takva praksa promeni, to se ne dešava, jer je postala deo mentaliteta, identiteta i načina života. Malo se družimo, a onda svako u svoju saunu. Još samo da napravim saunu. ¶

EVICA KUČ

SMRTONOSNO ZABAVAN

FILM DAMIÁNA SZIFRONA

DIVLJE PRIČE

RELATOS SALVAJES ©

SVAKO MOŽE DA IZGUBI KONTROLU

KRAMER & SIGMAN FILMS AND EL DESEO PRESENT WITH THE SUPPORT OF INCAA ICAA CO-PRODUCER TELEFE
IN ASSOCIATION WITH CORNER "WILD TALES" STARRING RICARDO DARÍN OSCAR MARTINEZ LEONARDO SBARAGLIA
ÉRICA RIVAS RITA CORTESE JULIETA ZYLBERBERG AND DARÍO GRANDINETTI ORIGINAL SCORE GUSTAVO SANTAOLALLA
DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY JAVIER JULIÁ SOUND BY JOSÉ LUIS DÍAZ PRODUCTION DESIGNER CLARA NOTARI
COSTUME DESIGNER RUTH FISCHERMAN CASTING BY JAVIER BRAIER VILLEGAS BROS. EDITED BY DAMIÁN SZIFRON PABLO BARBIERI
POST PRODUCTION COORDINATOR EZEQUIEL ROSSI ASSOCIATE PRODUCERS CLAUDIO F. BELOCOPITT GERARDO ROZÍN
CO-PRODUCER AXEL KUSCHEVATZKY EXECUTIVE PRODUCERS POLA ZITO LETICIA CRISTI PRODUCED BY HUGO SIGMAN AGUSTÍN ALMODÓVAR
PEDRO ALMODÓVAR MATÍAS MOSTEIRIN ESTHER GARCÍA WRITTEN AND DIRECTED BY DAMIÁN SZIFRON

OD 2. APRILA U BIOSKOPIMA

#BMWStories

BMW EFFICIENT**DYNAMICS.**
MANJA EMISIJA I VIŠE UŽIVANJA U VOŽNJI.

BMW Serije 5

www.bmw.rs

Zadovoljstvo u vožnji

PERFEKTAN 5.

NAJNAPREDNIJI BMW SERIJE 5 IKADA. SA POKLON PAKETOM OPREME OD PREKO 5.000€.

Predstavljeno vozilo na slici je u funkciji vizuelnog prikaza i nije predmet ponude.

GODINE **4** BENEFITA

- GARANCIJA
- BESPLATNO REDOVNO ODRŽAVANJE
- OTKUP VOZILA, STARO ZA NOVO
- PREMIUM FINANSIRANJE

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec